

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXVI. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1896. November 5.

45. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések *bérmertve*
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

A király a nemzethez.

Kedves Bánffy!

Most, midőn kedvelt Magyarországom ezeréves fennállása alkalmából tartott innepségek immár lezajlottak, visszapillantva a lefolyt hónapok eseményeire, nem távozhatom szeretett székesfővárosomból a nélkül, hogy ki ne fejezzem újabban is valódi örömet, és teljes megelégedésemet ezen, a nemzetek életében ritka, s valóban korszakot alkotó nemzeti ünnep lélek-emelő lefolyása felett.

A mit néhány hó előtt, mint biztos reményt jeleztem, beteljesült.

Megmutta a nemzet az egész világ előtt, hogy ezer éves fennállása után büszkén tekinthet nem csak politikai vívmányaira, hanem szellemi, és anyagi fejlődésére is, s hogy ez által méltó helyet foglalhat el a kultur-államok közt.

Megmutatta, nem csak az ország szívében, hanem az országszerte történtek, és tanusított kegyeletteljes, és példás magatartása által, az állam egyik legszilárdabb alapját képező rajongó hazaszeretetét is.

Biztosítékát nyújtotta személyem, és házam iránt tanusított szeretete, és hű ragaszkodása által különösen annak, hogy az ily tettekre képes, ily érzelmektől áthatott, és királyával egyetértő nemzet bizvást, és legjobb reményekkel tekinthet a jövő elé.

Szivem sugallatát követem, midőn önt ezennel utasítom, hogy ez örömet, és megelégedésemet országszerte hirdesse.

Es kérem az isteni gondviselést, hogy kedvelt Magyarországomat, és a nemzetnek szellemi haladása, és anyagi jólléte további fejlesztésére irányzott törekvését, a mely téren még oly sok a teendő, ezentúl is bő áldásával kísérje, és engedje, hogy a nemzet ezen törekvése gyümölcsét nem csak a kül-, hanem a bel-béke oltalma alatt is testvéries egyetértésben, és szeretetben élvezhesse; hagyományos alattvalói hűség mellett szem előtt tartva mindenkor csakis az ország valódi javának, s mint ennek egyik tényezőjekint: az egész monárkhia jogos érdekeinek előmozdítását.

I. FERENC JÓZSEF, s. k.

Br. Bánffy, s. k.

Reformáció, protestántizmus.

(Ünnepi beszéd. Az erdélyi ev. ref. egyházkerület theol. fakultásának ifjusági önképző köre által rendezett reformációi emlék-ünnepén.)

Ünneplő közönség! Nemes ifjuság!

Emlék-innepet ülünk: emlékezzünk! Egy hijján háromszáznolcvan esztendeje, éppen ezen a napon, szombat volt akkor is, s talán a nap éppen ezen órájában történt. Mig Helvéciában az einsiedelni pap az ottani »csodatevő« Mária-képhez zarándokló nép előtt a rá virradó vasárnap tartandó, s a Mária-kultusz, ez új teremtmény-istenítés ellen intézett predikációján dolgozott: Wittembergben egy barátcsuhába öltözött pap, kezében kalapács-csal, kilencvenöt pontból álló vitatételét szegzi a vártemplom főkapujára. Az »isteni elválasztásról, s a keresztyén ember szabadságáról« predikál; ez világgá hirdeti, hogy »az egyház igazi kincse az isten kegyelmének, és dicsőségének szent evangyélioma«, és örök átkot kiált azokra tanaikkal egyetemben, »kik azt vélik, hogy a bűnbocsátó cédulák biztosítják üdvösségüket«. Zwingli, és Luther ténye ez, melynek emléke a mái naphoz fűződik.

Október 31-ike! Mindenszentek napjának előestéje! S ime, ők mindenszentek napjára készülnek, hogy hirdessék, hogy megvédjék azt, a mi egyedül szent, de maga megszentel mindent: istennek kegyelmét, Krisztusnak evangyéliomát! Másnap halottak napja lesz; halottak napjának előestéjén hadd zendüljenek meg a feltámadást hirdető, az életre keltő harsonák!

E naptól számítjuk a reformációt, mint éveinket szívünk első dobbanásátul. És joggal. Mert azon világtörténeti nagy eseménynek, az emberiség azon nagy tényének, mit röviden reformációnak nevezünk, középpontja, éltető lelke: az egyházi, a vallási reformáció.

A világtörténet nagy eseményének, az emberiség, s nem egy ember, nagy tényének mondom a reformációt, s azt hiszem, joggal. Mert hát, mi is az a reformáció?

Monumentálisabb meghatározását nem találjuk a tudósok könyvtárait betöltő műveiben sem, mint egy vászonlapon a berlini új múzeumban, Kaulbach festményén, melynek címe: »A reformáció kora«. Már maga a keret azt a benyomást teszi, hogy a mi itt van, az szent, az isteni. A nagyszerű dóm égnek szökő csúcsaival, s a benne derengő télhomály mintha az égből jövő, égre törő, s magával mindent égbe ragadó, de e földön munkáit láthatatlanul végző isteni szel-

lemnek volna jelképe, mely betölt mindent, a mi szemlélhető. Lépünk be.

Az ajtón át a főhajóba érkeünk. Egy pillantás elég, hogy megkülönböztethessük a három főcsoportot, mindenikben két-két alcsoporttal. A főhajó előterében jobbról a humanisták, költők, és tudósok, kezükben az újra felfedezett fragmentákkal, lábaiknál az ó-kor műemlékeivel. Elöl Petrarca, kezében »az isteni« Homérral, mellette a kora-sirjába hanyatlott Pico von Mirandula gróf szép ifju alakja, a fáradhatatlan buvár, karjain az ó-kor klasszikusaival, továbbá, Plátó hires fordítója, Marsiglio Ficino. Odább fehér barátságával a skholaszticizmus bátor ellensége, a dominikánus Campanella, előtte Florenc nagy politikusa, és történésze, Machiavelli. Középen »Németország két szemefénye«: Reuchlin, és Erasmus; Hutten Ulrich, fején babérkoszorúval, oldalán barátja, Bucer, a később mindig közvetítő reformátor. A tragédia nagy mestere, Shakespeare, a »Don Quixote« szerzője, Cervantes, a francia jogász, Molineus, és a folyton reform-terveket szövő Cusa Miklós nemes alakja, fején a kardinális-kalappal, egészítik ki a csoportot.

E csoport háta megett, a jobboldali mellék-hajóban Dürer Albert műterme látszik. A mester éppen a »Nagy apostol« című festményén dolgozik, Pál apostolt festi. Háta megett a feltároló ajtón a fiatal Raphael, és a hatalmas termetű ősz Leonardo da Vinci lépnek be beszélgetve, míg a vallásilag is protestáns érzületű Michel Angelo Buonarotti gondolataiba is elmerülten támaszkodik a falhoz. Élénk ellentétet képez velé, a khorus oszlopa mellett álló Guttemberg, örvendező lélekkel tartva magasra a gondolatok szárnyának, a sajtónak első termékét, a bibliának első nyomtatott ivét.

Az első főcsoport ez: a reformáció a tudományban, szépirodalomban, művészetben.

A főhajó előterében balra a második főcsoport: egyik része a föld, a másik az ég kútatóiból eszeállítva. Az első csoport központja Kolumbus fejedelmi termete, napbarnította arca. A földgolyóra nyugtatót kezén a hálátlanság kovácsolta szenvedések láncja, derült homlokán a géniusz felmagasztosultsága. Mint ha beszédes ajakkal az »új föld« csodáiról beszélne, ámulattal csapja össze kezét Paracelsus, és Franc Sebestyén is leereszti a kezében tartott misztikus művet, hogy a botánikus Fuchs a l

egyetemben lesse a szót a mester ajkáról. Beheim Márton mesterművére, a földgömbre hajlik, melyen Munster Sebestyén körzőjével a fokokat méri, figyelmes szemlélete mellett a »Novum organon«-t kezében tartó Verulami Baconak.

Hátuk megett, a baloldali mellékhajó magaslátán, Kopernikus, szellem-rokonaival. Kopernikus a falra festi világrendszerét, Galilei távcsövére könyökölve, bámulja az eget, Dánia büszkesége, Tycho de Braché a kegyes Keplerrel beszél, míg a számításaiban elmélyedt Cardanot nem zavarja honfitársa, a lépcsőn felhaladó Giordano Bruno, a tudományos szabadság e bámulatos mártirja.

Ez a második főcsoport: a reformáció a reál-tudományokban, természet-vizsgálatban, fölfedezésekben: a világnézet reformációja.

És a harmadik csoport? Velünk szemben a dóm szentélyében áll. Egy felséges oltárkép. Ha templomba illő a többi alak, ezeknek helye a szentélyben van. Ha oda öszpontosul a hivek áhitata, onnan fakadnak a szomju lelkeket enyhítő »élő vizek«! E forrás, a csoportnak közép-pontja: Luther, kezében a felütve magasra tartott biblia. Lapján a »királyi törvény« fénylő vonásai olvashatók: »Szeresd az istent teljes szívvedből; szeresd felebarátodat, mint tenmagadat«. Luther jobbján, az úrvacsorát osztó Kálvin mellett, az ígét Zwingli olvassa a szentírásból, balján, Bugenhagen mellett, összekulcsolt kezekkel Jónás imádkozik. Mögöttük a fülkében a reformáció előfutárai: Wicleff, Wessel, Huss János, Wald Péter, Savonarola, Tauler. De, kik azok, kik a széles lépcsőzeten tolongva sietnek fölfelé? Királyok, és királynék, tudósok, és tanácsurak, államférfiak, és alattvalók, nemesek, és polgárok vegyesen. Jobbról Kálvin felé sietnek: Erzsébet angol királyné, lordjaitúl, és népétől kísérve, az ősz Coligny, szenvedő hugenottáival, Orániai Vilmos az agg Oldenbarnevelddel. Balról a két szász választó, Gustáv Adolf, és a német lovagrend nagymestere, Brandenburgi Albert, követve a német birodalmi, és Hansa-városok polgárai által, és lovagok sokaságátúl.

E csoporthoz tartozik még az a három alak, kik a szentély előtti téren állanak, s mintegy középpontját képezik a nagy egésznek. A kör középpontja, hol összefut minden sugár; a különféle elemek bármoniját biztosító cél allegóriája;

az örök béke jelképe ez. Míg az 1555-iki ágostai vallásbéke okmányai felett Zasius Ulrich, a katolikus birodalmi kancellár, és a protestáns lovag, Ebenhard von der Tann béke-jobbort szorítanak, Melancton áldó kezeit úgy terjeszti ki felettük, hogy jobbja a biblián olvasható »királyi törvényre« mutat.

Szent jelkép! Mint ha mondaná: az az isten rendelése, hogy a kiket elválaszt az élet vallásban, felfogásban, munkásságban, hivatásban, ha vallásuk »lélek, és élet«, ha felfogásuk nemes, és szilárd, ha hivek a munkában, szentek a hivatásban: azoknak találkozniok kell szeretetében az istennek, szeretetében az embereknek. Az a világnak a nagy törvénye, hogy a mit áthatott az isten lelke, azt magával égbe is emelje, megszentelje, megdicsőítse.

Eddig a kép. Rajta egybegyűjtve, mit a történelemben szétszort az élet.

(Vége következik.)

Nagy Károly.

A középiskolai vallástanítás és a középiskolai vallástanárok helyzete.

A »Protestáns Közlöny« 36 és 38 számaiban nagyon érdekes két cikk jelent meg a középiskolai vallástanítás és vallástanári állás ügyében, az egyiket Tárkányi György vallás-tanár, a másikat az erdélyi ev. ref. egyházkerületnek munkás tagja, s az egyházi ügyek iránt érdeklődő zilahi ig. tanár, Berényi János írta.

Mindkét cikkben sok új dolgot láttam, melyek e régen vajudó ügynek megoldását és sikerre vezetését elő fogják mozdítani.

Én, ki ez ügyben már egy évtized óta egyházi lapjaink hasábjain nagyon sokszor irtam, bátorságot veszek magamnak most is, pár sorban elmondani szerény véleményemet.

Ösztönöz még erre azon általános igazság is, hogy minden eszme csak úgy érlelődik, ha minél több oldalról világosítjuk meg s elmondjuk nézetünket őszintén, protestáns nyíltsággal s polemizálunk egymással nemesen a tisztesség határai közt.

A kiindulás mindkét irónál, a mult tavaszszal, az egyetemes konvent által hozott határozatból történik; mely kimondja: hogy ref. jellegű középiskoláinkban mindenütt rendes vallás-tanárok alkalmazandók, kik a többi tanárokkal jogok, kötelességek s fizetés dolgában teljesen egyenlők.

E határozat azon okból történt, mert maga az egyetemes konvent is mind jobban-jobban belátta, hogy az államosító áramlattal szemben, csakis ilyen intézkedéssel mentheti meg s tarthatja fenn még továbbra is felekezeti jellegét; s ezen kívül rákényszerítette még azon körülmény is, hogy középiskoláinkból a papi jellegű tanárok elhaltak, huszonzét középiskoláinkban alig van már egy pár, azok is nem sokára mennek nyugdíjba; ezeken kívül alkalmazkodni kellett még, miután a konvent intézke-

déseiben rendszeresen halad, az 1894 évben hozott határozatához, melyben elrendeli a paedagogia követelményeinek megfelelőleg, »hogy középiskoláinkban a vallás-tanítás egy tanár kezében legyen letéve.«

De menjünk tovább, szerény nézetem szerint, T. Gy. tisztelt kollégámnak az az állítása is téves, hogy az 1894. év augusztus havában Debrecenben tartott értekezlet azért nem sikerült, mert ott nem voltak rendes vallás-tanárok.

Ime, a jelen voltak névsora: Balogh Ferenc, dr. Erdős József, Radácsi György, rendes theol. tanárok. Elek Lajos r. vallás-tanár (Debrecen). Barla Szabó Jenő r. vallás-tanár (Kis-Ujszállás), Nagy József r. vallás-tanár (Hajdu-Szaboszló), Tabajdi Lajos r. vallás-tanár (Szathmár) Bányai Sándor r. vallás-tanár (Hod-M.-Vásárhely), Kerekes Endre állandó vallás-tanár (Zilah), László Gyula (H.-Nánás), Szabó Imre (Karcag) sat.

E névsorból látható, hogy voltak ott a többi egyházkerületekből szép számmal r. vallás-tanárok, mert a felsoroltak csakis papi képesítéssel bíró egyének, a királyhágóntúli négy egyházkerületben érvényben levő egyházi törvények szerint, rendes vallás-tanári jelleggel bírnak, sőt még neves theol. tanárok is megtisztelték látogatásukkal értekezletünket.

Az időt sem töltöttük ott haszontalanul, a következő dolgokra hívták fel a főtiszteletű egyházkerületek figyelmét:

1. »Ohajtandó, hogy jövőre minden főgimnáziumában rendes, és pedig jeles elméleti képzettségről tanuszkodó lelkészi oklevéllel bíró szaktanár alkalmaztassék a vallás-tanítására s a tanulók vallás-erkölcsi gondozására, rendes tanári fizetéssel s jogokkal« mig ez megtörténhetnék, addig

2. a jelenleg állandó alkalmazásban levő gimn. vallás-tanárok és egyéb tanszakok tanárai között a tanári javadalomra és jogokra nézve minden különbség szüntettessék meg« sat.

Elhatározta továbbá értekezletünk, hogy az 1895 évben tartandó gyűlésen tárgyalni fogja a következő, anyaszentegyházunk létérdekével szorosan összefüggő, fontos dolgokat:

1. Gimnáziumi vallás-tanterv és tankönyvek (Előadó: Kerekes Endre).

2. Felsőbb leányiskolai tanterv és tankönyvek. (Előadó: Nagy Gyula.)

3. A nem ev. ref. felekezeti középiskolákba, vagy középiskolai jelleggel bíró más tanintézetekbe járó ev. ref. vallású tanulók vallás-tanítási oktatása. (Előadó: Tabajdi Lajos.)

4. Gimnáziumi tanulók vallás-erkölcsi nevelése, isteni tiszteletek, ifjusági könyvtár. (Előadó: Bányai Sándor.)

5. Internátusokban a vallás-erkölcsi élet ápolása. (Előadó: Elek Lajos.)

Fájdalom, e tervezett értekezlet, közbe jött akadályok miatt, mind ez ideig nem volt megtartható. (Mindezekre lásd: A tiszántúli ev. ref. középiskolai tanárszövetség évkönyve. 1894—5 év. Szerkesztette: Elek Lajos. Debrecen.)

A mi a zilahi vallás-tanári állást illeti, erre a megjegyzésem a következő. Az állammal kötött első szerződés szerint, a vallás-tanár fizetése 600 frt. és 200 frt. lakbérben lett fölveve, erre az állásra engem a mélt. előjáróság nyílt pályázat útján, mint külföldön is járt

okleveles lelkészt, megválasztott; több évi működés után a mélt. állandó Igazgató-Tanács állandósított mint, vallás-tanárt (1893-ik évben), jogkörömet azonban sem az előjáróság, sem az egyházkerületi közgyűlés irányában nem tette egyenlővé a többi tanárokéval, szerény nézetem szerint azért, mert még akkor a konvent az említett végzéseket meg nem hozta s a vallás-tanárok kvalifikációja ügyében sem intézkedett.

Az egyházkerületi közgyűlés, mint iskolai lelkészt, vallás-tanárt fel is szentelt, s mint ilyen vagyok rendes tagja e zilahi-szolnoki egyházmegyének. Az új, az állammal kötött második szerződésben, úgy az Igazgató-Tanács, mint a konvent, ismert elveiből kifolyólag, kikötötte, hogy a vallás-tanár rendes tanári fizetéssel és jogkörrel legyen ellátva, az újabb szerződéseknél ez különben mindenütt így van. (Ez a szerződés azonban a miniszter által véglegesen elfogadva, s aláírva még nincs.)

Hogy számomra a jelzett fizetés mikor folyósítatik, s mikor lesz megadva a többi tanárokéval egyenlő jogkör, az, a konventi határozatok alapján, a főtiszteletű egyházkerületi közgyűléstől függ. Még megjegyzem, hogy a zilahi kollégium méltóságos előjárósága, az 1894—5 tanévtől kezdve, szíves volt fizetésemet 100 frttal javítani. Ennyit az én nem nagyfontosságú személyi ügyemről s állásomról, melyet csak azért hoztam fel, mert provokálva voltam. Irigyelni való ezen az álláson egyáltalában nincs. Akárhány pap van az erdélyi egyházkerületben, a kinek sokkal több a fizetése, s kevesebb a dolga. Nem bírok ezen állás semmi különlegességgel. A szászvárosi kollégium vallás-tanárai rendes vallás-tanárok, a többi tanárokkal egyenlő jogkört élveznek. (Lásd: Értesítő). Ezeket kellett volna például felhozni, hogy haladjunk utánuk.

Én már tíz éve, hogy szolgálok ezen a pályán, s a vallás-tanár kivül más tantárgyat is tanítottam s tanítok jelenleg is, s az iskolai isteni tisztelet vezetésén kivül, más tanári teendőkkel is meg vagyok bízva. (Lásd Értesítő 1895—6 tanév). Különben a sok melegséggel s prot. buzgósággal megírt cikket a többi pontjaiban szívesen aláírom.

Berényi János igazgató tanár urnak sok tudással megírt cikkére, tekintve munkájának eszmemenetét, a következő pontokban válaszolok.

I. Működési kör.

Az egyházi törvények 469 §-a világosan mondja, hogy a tanár heti húsz órát köteles tanítani. A vallás-tanárnak pedig heti órája a vallás-tanáról csak tizenhat, úgy de a középiskolai törvényhez kiadott miniszteri utasítás megengedi, hogy a tanár szakján kivül azzal rokon tantárgyat is taníthasson, vagy a mire képessége van.

Az is igaz, hogy a vallás-tanár írásbeli dolgozatok javitgatásával nincsen elfoglalva, a mi pedig meglehetősen munkát ad, de ne feledjük, hogy állásából kifolyólag, kötelezve van az »iskolai isteni« tisztelet tartására november-től április hóig (minden vasárnap rendes isteni tisztelet, imával, és predikációval), a mi szintén, ha lelkiismeretesen akarja elvégezni, meglehetősen munkát ad s ennek fontos nevelői hatását senki sem tagadhatja.

(Vége következik.)

Kerekes Endre.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1896. okt. 31.

Elnökölt: főt. és mélt. Szász Domokos, püspök aa. Jelen voltak: Gyarmathy Miklós, br. Bánffy Ernő, Kenessey Béla, Becsek Lajos, Herczegh Lajos, ig. tanácsosok, Szász Gerő, közfőjegyző, Deák József, pénztárnok, Márkus János, titkár, Maksay János, számvető és Kádár János, s. titkár.

Elnök aa. az ülést megnyitván, miután az elnöki leg elintézett ügyek jegyzékéhez hozzászólni senki sem kívánt, bemutatja Szász Dénes ig. tanácsos aa. levelét, melyben távolmaradását hivatalos elfoglaltságával menti ki: a mi tudomásul vétetett.

Ezután következett a napirend, s annak során első helyen a deési egyházközség fölterjesztése, melyben ismételtlen kéri, hogy a néhai Kovács Sámuel végrendeletének érvényesítése ügyében megkötni szándékolt perközi egyezséghez járuljon hozzá Ig. Tanácsunk, mint a végrendeletben érdekelt deési egyházközség főhatósága. Igazgató-Tanácsunk azonban ez alkalommal sem járulhatott hozzá az egyezséghez, mert az a perlekedés gyors befejezésétől várt pillanatnyi előnyökkel szemben az egyházra nézve rendkívül káros kimenetelű lehetne, minthogy ezzel lemondana egyházunk a végrendelet 9. pontjában részére tehermentesen biztosított utóöröklési jogról, s alkalmat szolgáltatna arra, hogy a végrendeletkező kegyes intencióinak mielőbbi teljesítése alól Deés városa, mint főörökös, felmentessék. Nem látta Ig. Tanácsunk indokoltnak az egyház azon aggodalmát sem, hogy a peres ügy későre és esetleg kedvezőtlenül fog eldőlni, mert gondos utánjárás és sürgetés mellett gyorsítani lehet a lebonyolítást, kedvezőtlen ítéletre pedig a végrendelet korrekt voltára és felperesek alaptalan követeléseire való tekintettel, számítani nem lehet.

Mező-Kölpényi egyházközségünk ama kérése, hogy 98 frtnyi regálékártalanítási tőkéje, iskolaépítésből származott adósságának törlesztésére kiadassék, teljesíthető nem volt, mert egyfelől a központi kezelés alatt álló tőkék állandó befektetésekbe vannak elhelyezve, másfelől pedig a regálékártalanítás az egyház állandó tőkéje, mely visszahelyezés föltétele nélkül, el nem költhető.

Csákány Miklós, m.-köblösi ref. lelkész aának ama kérése, hogy jégverés okozta káraitra való tekintettel, központi segélyben részesíttessék, fedezet hiányában, teljesíthető nem volt.

Ezek után, a Kenessey Béla, theol. fakultás-igazgató, aa. által fölterjesztett legációi szabályrendelet tárgyalatott, s az némi módosítással el is fogadtatott, kimondatván egyuttal azonnal való életbeléptetése, s megfelelő közzététele.

E szabályrendelet ugyanis, a folyó évi egyházkerületi közgyűlés által elfogadott elvek szerint s az egyetemes konvent rendelkezéseinek megfelelően, kimondja, hogy az egész egyházkerület területén levő legációk az egyházkerületi theol. fakultáshoz csatoltatnak oly formán, hogy csak a mennyiben elegendő theologus nem volna az összes legációi állomásokra, csak annyiban nyernek a másodsorban jogosult IV. III. éves tanítóképezdei növendékek, illetőleg, gimnáziumi tanulók ünnepi követséget.

A bécsi földhitelintézet megbizottjának, Kunossy Lajosnak kérésére kiutalt Ig.-Tanácsunk 1500 frtot, az egyházkerület bécsi kölcsöneinek közvetítésével s az ügyletek lebonyolításánál felmerült készpénzkiadások teljesítésével keletkezett követeléséből, előlegül.

Grün Lipót, volt regálebérlő, ama kérése, hogy az egyházkerületnek véle szemben fennálló követelését részletekben fizethesse ki, teljesíthetőnek nem találta, hanem megbizott ügyvédünk utasított, hogy ellene a pert tovább folytassa.

Marosvásárhelyi kollegiumunk fölterjesztése alapján, tárgyalta Ig. Tanácsunk a kollegium volt nyomdavezetője özvegyének adandó évi 120 frt. kegydíj kérdését, de, mert az ez ügyben hozott előjárósági határozat ellen egyik tanár részéről föllebezés nyújtatott be, melynek állításaira a kollegiumi előjáróságnak nem volt módja reflektálni: a kérdés függőben hagyása mellett, leküldetett e föllebezés észrevételezésre az előjárósághoz.

Végül, az egyházkerületi tömeges tűzbiztosításra vonatkozólag az »Első Magyar« és »Fonciere« biztosító társaságoiktól beérkezett ajánlatok tárgyalatottak, melyeknek tüzetes megvizsgálása után, az egyházkerületi közgyűléstől nyert fölhatalmazás alapján, kimondotta Ig.-Tanácsunk, hogy a biztosítási szerződést a sok tekintetben több kedvezményt nyújtó »Fonciere«-rel köti meg.

A tizenkét évre megköendő szerződésben gondoskodva van arról, hogy az olcsó biztosítás kedvezményében nem csak egyházaink és iskoláink, hanem az egyházkerület kötelekében álló összes egyházi és világi tisztviselők, tehát papok, tanárok, tanítók, mindennemű gondnokok, presbyterek, sat. úgy a vagyonuk tűz- és jégkár ellen biztosítását illetőleg, mint életbiztosításukra nézve is részesüljenek. A mérsékeltlen megállapított biztosítási díjakból befolyó netto jövedelem 25 százalékát engedő át a társaság egyházkerületi célokra s ezen felül a biztosításokat közvetítő egyházi tisztviselőknél is 10 százalékos jutalékot köteles kiszolgáltatni. Maga a szerződés közelebbről teljtartalmulag közzététetik, mikor is az összes érdekelték föl fognak szólíttatni, hogy az Első Magyarral ez év végén lejárandó szerződésüket a Fonciere-nél idejekorán ujítsák meg.

Az új szerződés előnyeinek kimutatása céljából nem tartjuk érdektelennek ide jegyezni az Első Magyarral eddig fennállott szerződésünknek, és az új szerződésnek díjtételeit. Fizetni fogunk ugyanis ezután, tűzmentes anyaggal fedett épületeknél, 100 frt. biztosított összeg után, 10 krt. falvakban 12 és fél krt. míg eddig 15 krt. illetve, 17 krt. fizettünk, holott ezen sokkal csekélyebb díjjal nem csak tűz-, hanem a villámkár ellen is biztosítva leszünk. Az új szerződés szerint, semmi avulási százalékot sincs jogositva az intézet leszámítani, míg eddig a biztosított kárösszeg $\frac{1}{2}$ — $2\frac{1}{2}\%$ -ka vonatott le évenként avulási százalék címen. Ha mindezekhez, ismételjük, hogy a Fonciere 25 százalék jutalékot nyújt egyházkerületi közcélokra, míg eddig csak 6 százalékot kaptunk: teljesen beláthatjuk, hogy az új biztosítási szerződés megkötése egész egyházkerületünkre nézve jelentékeny nyereséget jelent.

Ezek után az ülés, az idő előhaladottsága miatt, bezáratott.

r. s.

Az egyházmegyéből.

A marosi egyházmegyéből.

(Vége.)

Elnökünk lelkes megnyitóját a nagy közönség szünni nem akaró éljenzéssel tüntette ki, melynek elhangzása után, Sámuel Aladár, selyei paptársunk olvasta fel: »Egyházi életünk multja, jelene, és jövője« című milleniumi egyháztörténelmi tanulmányát. A XV-ik század vallás-erkölcsi romlottságából indulva ki, vázolja azon szellem-erkölcsi újjászületést, melyet a XVI-ik századi reformáció hozott létre. Rajzolja azon új életet, mely a protestáns gyülekezetekben, egyházmegyékben, és egyházkerületekben találta meg kifejezését. Majd áttér jelen egyházi viszonyainkra. Vázolja jelen gyülekezeti, egyházmegyei, és egyházkerületi életünket. Megemlíti, mint szép jövővel biztató jelenségeket, a magyarországi öt egyházkerület egyesülését, az országos közalap

létesülését. Végre, a jövőre fordítja figyelmét, melyben az új egyházpolitikai törvények sok felesleges terhet vévén le a papság válláról, erőnkét fokozottabb mértékben fordíthatjuk a belső evangelizációra. Vallásos felolvasások, egyházi dalkarok szervezése első rendű szükség. Az egyházi élet terén pedig szabadabb mozgást óhajt az egyes gyülekezetek, és papok számára, mert a mostani bürokratikus adminisztráció sok üdvös dolognak nyakát szegi. Ő azon evangéliumi igazság megvalósítását várja, melyben lakozik a szabadság. Ezzel felolvasását berekeszti.

Értekezletünk Sámuel eszmedús felolvasásának központi felolvasásra való fölterjesztését, az elmondott imá, egyházi beszéd, és elnöki megnyitónak teljertartalmu jegyzőkönyvi megörökítését mondotta ki határozatilag.

Mitán az idő már nagyon előre haladott, elnök megköszönte a nagy közönség szives érdeklődését, melylyel mindvégig kitarott, a nyílt ülést bezárja, és a közönséget elbocsátja. A papi háznál aztán zárt ülésben felolvastattott a mult ülés jegyzőkönyve, és tárgyaltattott Lőrinci Lajos, csikfalvi paptársunk írásban beadott indítványa, melyben reá mutatván azon körülményre, hogy képezdését önére is mintá-intézzé fejlesztheti, indítványozza, hogy

azon rovatalt, melyet eddig minden egyházközség, pap, és tanító fizetett ezen képezde javára, szüntessük meg, s a helyett inkább fordítsuk azt egyházmegyei tanácstermünk, adó, és egyéb fentartási költségeire. Indítványa egyhangulag elfogadtattott, és Papi Értekezletünk nevében az egyházmegyei közgyűlés elé terjesztetni határozattott.

Mondanom sem kell, hogy Értekezletünket közebed rekesztette be, hol a lelkesebbnél lelkesebb pohárköszöntők egymást érték. Örömmel láttuk itt soraink közt Gyalokay Sándor, járásbíró urat, ki tanuságot tett a felől, hogy azon eszmék, melyeknek a papság életét szenteli, a jobb világiak lelkében is örök lánggal égnék.

Míthogy ezen milleniumi diszülésünkkel éppen egyidejüleg volt Kölozsvártt az egyházkerületi közgyűlés, mely korszakalkotó határozatokat volt hozandó, értekezletünk táviratilag üdvözölte a főtiszt. püspök urat, és áldásos törekvéseire sikert kívánt, ugyancsak táviratilag üdvözölte a nagymélt. miniszter elnök urat, br. Bánffy Dezsőt, egyházkerületünk főgondnokát.

Végül, mindnyájan kölcsönösen megerősövede a krisztusi szeretetben, és egymás becsülésében, magasztos érzelmekkel távoztunk el egyházközségeinkbe.

Rákosi György.

TÁRCA.

Elek Károly.

(1827—1896.)

Meghalt egy ember.

Egyszerü, és megszokott kijelentés. Hidegen is hagyja a szívet, a melynek magasztosabb ideálok iránt nincs érzése; és a léleknek, a mely csak egy örök fizikai törvény nyilvánulását látja az anyag átváltozásában, és nem egyszersmint az örök élet kezdetét a halálban: még csak ideig-óráig sem ad foglalkozást.

Kialudt egy mécs. Sötét van. Ennyi volna hát az egész emberi élet? Valóban, nem is több, ha az maradandó erkölcsi kincseket nem szerez küzdelmes hivatásában, és eszményekért nem hevül a kenyérért való harc utcai zajában. Ha nem emelkedik fizikai valója fölébe az isteni, az erkölcsi fonség. Ha nem tudja kiemelni lelkével önmagát a köznapiság porából. Ha a születés, és halál közötti tér nincs kitöltve nemes cselekedetek örök értékü eredményeivel. Az ember életében az erkölcsi nagyság egyedül az, a mi az alak eltünése után is maradandó nyomokat hagy maga után. A fizikai ember helyébe azonnal más lép, a míthogy az elhervadt virág nyomában új sárjad, de az erkölcsi ember egész fonségében eltünik érzéki szemeink látókörébül, a mint a sir bezáródik a temetőben, és az utolsó zokogás elenyészik a végtelenben. Hanem lelki szemeink előtt akkor tűnik fel teljes nagyságában az élet határ-mesgyéjén átlépett alak, a mikor a temetőből hazáig jutva, a mindennapi élet megszokott robotjához visszatérünk. Egy néhány pillanat még, s ha ez idő alatt le nem rajzöljük az előttünk eltűnt embert: végképp elveszett.

Egy egyszerü képhez akarok vázlatot adni, csak halvány színekkel ecsetelve néhai Elek Károlyban az embert, a midőn e szerény sorokban sok örömtül mosolygó, és sok bánattul árnyékolt, egyszerü, de megörökítésre méltó életét bemutatom e lapok t. olvasóinak, főleg paptársaimnak.

Született 1827-ben, Magyar-Csaholyban, a hol atyja, Mihály, szintén ref. pap volt. Első elemi oktatását itt nyerte, a gondos szülők szeretetteljes felügyelete alatt. Nemesen érző édes anyja, Mátyus Ágnes, a rég letűnt matronák már csak történeti emlékekben élő igazi típusza volt. A gyermek fogékony lelkében a szülői szeretet verőfénye fakasztotta az első nemes virágokat: a mély vallásos érzést, melynek eszménye az isten; a kötelesség-teljesítésnek erős tudatát; az isten akarátján való megnyugvás boldogító érzetét, és a küzdelmekre erős szív minden áldásait.

Ezekkel a drága kincsekkel felékesítve, lépett be a debreceni ref. főiskolába, a hol ez időtájt virágzása korát élte a protestáns iskoláztatás. Nagy híru tanárai a gyorsan fejlődő gyermeknek biztató jövőt jósoltak, s e jóslat az Elek Károly küzdelmes, szép életében be is teljesült.

Középiscoláit, s a magasabb kiképzést az akkor divatos jogi, és theologiai kurzus hallgatásával bevégezvén: pappá szentelték, s a testben-lélekben kiváló ifju, nemzetünk történetének legkimagaslóbb, s egyszersmind légszomorubb korszakában, 1849-ben, atyja örökébe lépett. A magyar-csaholyi ref. egyház választotta papjává.

A nagy nemzeti tragédia utolsó jelenetére is legördült a függöny. A nemzet vérző szíve egy mély sóhajban dobbant föl.

A néma bánat fölséges korszaka volt ez. A hazánk felett végzetes gomolygással szárnyaló sötét fellegeken csak egy-egy sugár villant át: a reménység csodálatos varázszzsal fénylő sugara.

Ez időtájtban minden magyar protestáns pap a reménység égi eredetének hirdetője volt. Ama reménységnek, mely a bilincsekbe vert nemzet megváltásában kereste, és találta megvalósulását.

Az ifju profétának kijutott e szent tñp hirdetéséből kellő osztályrésze. A Magyar-Csaholyban eltöltött néhány év, 1856-ig, e hazafias kötelesség teljesítésében, a csüggedező

nemzet öt környező kis részének vigasztalásában tölt el. E korszakra esett nősülése is. A honfiai bánat nagy nyomása alatt ébredt szerelemre az a szív, mely hinni, remélni, szeretni csak akkor szünt meg, mikor egy fenséges intésre végképp megszűnt dobogni, s a szárnyra kelt lélek kiszabadult földi börtönéből. Neje, nemes életének küzdő társa, Kovács Katalin, a szilágy-nagyfalusi volt pap, és esperes leánya, a ref. papnék igazi példányképe volt.

1856-ban választatott meg a népesebb sarmasági egyház papjává. Ide már szívének boldogságát vitte, de nem azért, hogy e boldogság tartós legyen, hogy itt azután nyugalmas, boldog életének egét meg ne zavarják az egyre vészterhesen szárnyaló fellegek. A színtér változott meg csak, hogy újabb küzdelmek nagy jeleneteire tágasabb legyen a hely. A családi élet verőfényes napjait a hányszor megédesítette a küzdő társak édes mosolygása, a bölcsődal reménységet keltő fölcsendülése, majdnem annyiszor hullott záporokint a köny koporsókra harmatozó gyöngye.

Abban az egyszerű papilakban, mely szerényen tekint le a sarmasági völgyre, tizenkétszer kereszteltek a boldog szülők, s a ravatalt szinte annyiszor faragták össze hideg nyugalommal az ácsok. A hányszor feltűnt a reménység mosolygó sugara a bölcső mellett, szinte annyiszor ébredt biztató hite a föltámadásnak a koporsók fölött.

Nyolc gyermeket temettek el a jó szülők, mindeniket az élet küzdelmeire felserdült korban. Egy kis temetőt népesítettek be szerető szívük vesztéseiből.

A sok fájdalomtól, a bánat annyi terhétől megtört végre a szerető édes anya. A jó feleség nem bírta tovább a küzdelmes életet. Oda tért, a hol szívének annyi letört hajtása várt egy fényesebb létre. Itt hagyta hű élettársát az egyedüli küzdésre. 1875-ben ásta a kilencedik sirt az úrnak testben-lélekben megtört hív szolgája. A harang-zúgásban, mely bánatos kondulással kísérte a hű asszony koporsóját, kisírta szívének utolsó könyeit.

Ennyi bánattal már megelégszik az isten, gondolta magában, a mikor végig nézett a néma temetőn.

Nem így történt.

Ha már szívét nehéz próbára tette az égi atya, megacélozta lelkét is.

Az 1885-ik nagy tűzvész tette próbára igazán a derék pap lelki erejét, szervező tehetségét. A falu romokban, a templom, papilak, iskola feketére füstölt falait csak az ég fődte be, hivei hajlék, és kenyér nélkül, koldus-bottal bolyongtak szerte semmivé vált vagyonuk üszkös maradványai között. A derék pap ekkor sem vesztette el hitét, reménységét, szívében szeretettel, ajkain vigasztalással, s a lankadatlan munkának újjá alkotó erejében vetett erős bizalommal állott a romok között, s a krisztusi ihlet fölemelő érzetével prédikálta az istenbe vetett bizalomnak újjá ébresztő, áldást hozó erejét. Fáradhatatlanul munkált, lázas tevékenységgel járt-kelt mindaddig, a míg a romokból újra emelkedett a község, munkához látott az elcsüggedett nép, és ismét fényesen, tisztán emelkedett égfelé a hit, remény, és szeretet temploma; kibontakozott erőteljesebben a romokból a papi lak, az iskola, és teljesen rendezve lettek az egyház anyagi viszonyai. E hősiességének áldásos eredményeit csak kevés ideig szemlélhette zavartalan örömmel, mert csakhamar éreznie kellett tagjaiban azt a szalgató fájdalmat, mely emésztő kórkint a tűzvész alkalmával fészkelődött tes-

tébe, s melynek észbontó kínjaira csak a halál hozta el a gyógyító balzsamot.

Egyházmegyei szereplésében is mindig a szerénység, a csöndes munkásság jellemezte. Ennek tulajdonítható, hogy kiváló papi tulajdonai dacára is vezér-szerepre nem jutott, hiszen, a feltűnést, a zajt kerülő kötelesség teljesítésére alkotott lelke erre nem is vágódott.

Abban a körben, melybe hivatása vezérelte, teljes egész ember volt. Eszménye: a becsületes munkásság; büszkesége: a papi hivatás méltó betöltése; dicsősége: a szenvedések, és csapások viharáiban is rendületlenül, és tisztán álló lélek öntudata, s koronája: az isten akaratán való megnyugvás vala.

Az idő, mely lassu szárnyalással szállott fölötte, hófehérré festette a halántékára omló fürtöket, elbágyasztotta az aggkor a daliás alakot, kimerítette a mindig ihletett, magasban szárnyaló lelket, s az öreg pap napról-napra hanyatlott, míg végre szerető gyermekei körében csöndes megnyugvással örökre pihenni tért. Koporsójánál elmondhatjuk, hogy meghalt egy valódi ember, egy igazi protestáns pap. Valóban, megérdemelte azt a meleg részvétet, melylyel utolsó útjára kísérték szeretett hivei.

Emlékezetének e szerény sorokban emelek oszlopot, melynek homlokára igaz szeretettel irtam fel nevét.

Kovács Albert,
szilágy-nagyfalusi ev. ref. pap.

Különfélék.

— **A király a nemzethez.** Lapunk folyó évi 19-ik számában vették olvasóink azt a meleg érzelmektől áthatott, valóban királyi beszédet, melylyel ő Felsege királyi családja, a külföld képviselői, az ország törvényhozó két házanak képviselői, és kormánya előtt inepélyesen nyitotta meg a millenáris kiállítást, feltárva azokat a kapukat, melyeken át nem csak Európa népei, de a világ minden tájairól özönlöttek az érdeklődők hazánkba, és nem csak meglepődtek az itt látott előhaladástól, az intenzív kulturától, és élettől, de lettek lelkes szövívői hazánk jövőndő nagyságának, dicsőségének, és elvitték magukkal azt a meggyőződést, hogy ez a darab föld itt, Európa közepén, gócpontja a hazaszeregetnek, biztosítéka a szabad eszmék terjedésének, létele, fennállása, virágzása oly szükség, mint a levegő az élet fentartásához. Dicsőséges, nagy esztendő volt. Méltó befejezése annak az ezer esztendőnek, mely éppen elég szenvedést, csapást mért nemzetünkre, hogy azoknak tüzeiből megifjodva, álljon hazánk a világ elé, és jogát követelje a második ezer esztendőhez, mely minden kétségen kívül látni fogja hazánk nagyságát, ha e dicsőséges esztendőnek fénye mellé odattesszük tanuságait is, és híven követik úgy a jelen, mint a jövőndő nemzedékek. Ennek a reménynek ad kifejezést Felseges királyunk is a nemzethez intézett, és e nagy esztendőt bezáró ugyancsak királyi izenetében, melyet örömmel közlünk olvasóinkkal lapunk élén, mint élő bizonyítékát annak a kegyelemnek, és egyszersmind szeretetnek, melylyel a mi legalkotmányosabb királyunk viseltetik édes hazánk iránt. Minden sorát, minden szavát véssük be mélyen szívünkbe, tetteinkkel mutassuk meg, hogy életünknek árán is, készek vagyunk haladni az általa kijelölt úton, hogy »a fényre derült haza« hagyományos szeretetével kiálthassuk a tróia birtokosa, a mi dicsőséges királyunk felé: »fény nevére, áldás életére«!

— **Széles e hazában eléggé nem dicsérhető** szokássá, hazafias kötelességgé vált egy néhány esztendőül fogva, hogy mint nemzeti ünnepet szenteljük meg március 15-két, mint az új idők kezdetének fordulópontját. És ez egészen helyén való dolog. De az már nincs rendjén, hogy a protestáns nép, egyházak, tanodák, minden rendű, és rangu iskolák csak nagyon szorványosan emlékeznek meg, vagy

egészen is megfélekednek október 31-ről, e felséges napról, mely nem csak egy országnak, egy népnek, hanem az egész emberiségnek életében új korszakot t remtett a reformáció által. Kolozsvár e tekintetben jó példával járt elől. Oktbr. 31-én a theol. fakultás, és nov. 1-én a ref. egyház szentelt ünnepet e nagy nap emlékéül. Ha törvény nem kötelezne is, hisszük, hogy a jó példa mind több követőkre fog találni.

== **Mai Tárcánkban olvasható életrajzot** a következő sorok kíséretében vettük: »Szerkesztő úr! Becses lapját, illetőleg lapunkat már állásomból, s azzal járó hivatásomból kifolyólag is mindig a legnagyobb figyelemmel olvasva, fájdalommal tapasztalom azt, hogy közkezen forgó lapunkban, meghalt lelkész társaink emlékének megörökítésére nincsen kellő figyelem fordítva, holott egy küzdelem-teljes papi élet arra méltó lehetne, hogy emlékezetére legalább egy hasábot mindenkor szenteljünk. Bizonyos vagyok benne, hogy szerkesztő úr szívesen engedne helyet a meghalt papok életrajzi adatainak, ha valaki által megírva, kellő időben beküldetnék. Ha ezen véleményemet szerkesztő úr osztja, s ezen mellékelt élet- és jellemrajz-félet a nyomdafestékre érdemesnek tartja, hadd lásson napvilágot. Szilágy Nagyfalu, 1896, október 24. Kovács Albert, ref. pap.« Osztván paptársunk véleményét, kész szívvel adunk helyet az ily irányú megemlékezéseknek annyival inkább, mert e közlemé-

nyek becses adalékul fognak szolgálni majd-majd, valamikor egy eljövendő történetírónak; nem is számítva azt, hogy a magunk részéről is eleget teszünk a tartozó kegyeletnek.

== **A dunántúli ref. egyházkerület hitmegegerősítő kézikönyvre** hirdetett pályázatára tizenöt pályamű érkezett be, melyek most vannak bírálat alatt. Az eredmény 1897, márc. hóban lesz közzé téve. Takácsi, 1896, okt. 31. Szerkesztő Mihály, esperes, ker. népisk. tanügyi b. elnök.

== **Elemi csapás által meglátogatott zsoboki paptársunk** némelyes fölsegelésére ujabban vettünk Magyar Károly, gidófalvi paptársunktól 1 frtot. Eddigi összes gyűjtésünk 68 frt. 55 kr. Bizony, ez nem sok, különösen ha arra gondolunk, hogy milyen csinos kis összegecske gyűltetett volna be, ha az egyházkerület minden papja, és minden tanára adott volna, ha nem többet, csak egy koronát. Hanem, persze, beszélni, obégnatni könnyű az »evangelizáció-ról«, de könyörületet gyakorolni, és példát adni a jó cselekedetekre, az felesleges!

== **Helyreigazítás.** Lapunk megelőző számában a »Harmad-szor is a gimnáziumi vallás-tanítás érdekében« című cikkből, cikkiről tévedése folytán, kimaradt egy pár szó. A 364-ik oldalon ugyanis, felülről számítva a második sorból kimaradt: »vallás-tanári állásra aspiráló« kifejezés. Az illető mondat e javítással így hangzik: És azután behozná a vallás-tanári vizsgát, mely éppen olyan kötelező lenne minden egyes vallás-tanári állásra aspiráló theologusra, sat.

HIVATALOS RÉSZ.

3924—1896.

KÖRLEVÉL,

valamennyi erdélyrészi evang. református kollegium
mél. t. Előljáráóságának.

A közoktatásügyi magyar kir. miniszteriumtól folyó év október 24-én, 28,997. szám alatt kelt intézvény alapján tudatjuk nyilvántartás végett a kollégiumi mt. Előljáráóságokkal, hogy Popu Aurél (született 1872. évi ápril hó 10-én, Hadréven) a naszói gimnáziumnál VIII. osztályt végzett tanuló, lopás büntette miatt, az összes hazai középiskolákból kizárattott. Ennélfogva e tanuló érettségi vizsgálatra nem bocsátható.

Kolozsvártt, 1896. október 31-én.

Parádi Kálmán,
tanügyi-előadó.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

1474—1896.

PÁLYAZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a kolozs-kalotai egyházmegyébe kebelezett közép-laki IV-ed osztályu papi állomásra ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: lakás, gazdasági épületekkel, és hivatalos fölszámítás szerint, 515 frt. 8 kr. értékű fizetés, melyből 200 frnyi összeg készpénz.

Megjegyeztetik, hogy nyugalmazott lelkész aa. elhalozása után, a díjvel tizenhetedik pontjában kitett tíz holdnyi ingatlan haszonélvezete, valamint annak húszadik pontjában kitüntetett 122 frt. 57 kr. rovtal megszűnnek lelkész aa. fizetését képezni, s ezek helyett a megválasztandó lelkész a nyugalmazott lelkész által élvezett 186 frt. 99 kr. dézma-kárpótlást fogja kapni.

A megválasztandó lelkész első évi fizetésének fele részét köteles az egyházmegyei özvegy-árvai pénztárba befizetni.

Folyamodási határidő: november 28-ika. Folyamodványok nt. Deési Gyula, esperes aa.-hoz küldendők, Gyaluba.

Kolozsvártt, 1896. nov.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

1461—1896.

PÁLYAZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a sz.-szolnoki egyházmegyébe kebelezett nagy-dobai egyházközség kántor-tanítói állomására pályázat nyitattik.

Javadalma: 1. tisztéses lakás, jó veteményes kert-

tel; 2. 18 hlt. buza; 3. 12 hlt. szemes tengeri; 4. borvátság 60 frt.; 5. favátság 20 frt.; 6. tandij 25 frt.; 7. polgári kamat 10 frt.; 8. államsegély 41 frt.; 9. 1 hold, 446 négyszög öl szántóföld és 1151 négyszög öl rét haszonélvezete; 10 stola, minden temetésért 50 kr. Ezen összes javadalom, hivatalos felszámítás szerint, 300 frtra van téve, melyhez bizton remélhető még 100 frt. államsegély, melynek megnyerése tárgyában a kellő törvényes lépés megtétel

Kötelessége: a gyermekek tanítása; kántori teendőkvégzése, s midőn a jövő évben orgona fog vásároltatni, a templomban orgonálni, ezek mellett minden vasár- s innepnapokon hol délelőt, hol délután egyszer, s hetenki három köznapon, midőn t. lelkész aa. a kisdobai egyházban szolgál, az isteni tisztelet rendes végzése.

Pályázati határnap: november 29. A pályázati kérvények nt. Visky Pál esperes aa-hoz, Zoványra küldendők.

Kolozsvártt, 1896. nov. 1.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

1450—1896.

PÁLYAZAT.

Az erdélyi ev. ref egyházkerületben, a vajdahunyadi egyházmegyébe kebelezett tordosi egyházközség kántor-tanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: lakás, és 400 frt. továbbá a nyári gyermekmenhely felügyeleteért évenként 50 forint.

Pályázati határidő: 1896. évi november 25. Folyamodványok nt. Bartha Lajos, esperes aa.-hoz küldendők, Piskitelepre.

Kolozsvártt, 1896. nov. 1.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

317—1896.

MEGHIVÓ.

A kézdi ev. ref. egyházmegye közgyűlésének tagjait a folyó hó 12-én, d. e. tíz órakor kezdődőleg, K.-Vásárhelyen, a társasági pénztár tanácskozó termében tartandó egyházmegyei rendkívüli közgyűlésbe, ezennel meghívom.

Tárgy vélemény adása a papi fizetések rendezése tárgyában. Lehető beadványok ellátása.

Lécfalván, 1896. nov. 1.

Zoltáni Elek,
esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXVI. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1896. November 12.

46. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések *bérmertve*
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Reformáció, protestántizmus.

(Ünnepi beszéd. Az erdélyi ev. ref. egyházkerület theol. fakultásának ifjusági önképző köre által rendezett reformációi emlék-ünnepén.)

(Folytatás, és vége.)

És most joggal kérdehetjük: mi az, a mi e különböző csoportjait a reformációnak egy nagy, egységes egészszé kapcsolja össze? Mi az, a mi ez egymástól annyira elütő típusokat a belső rokonság kötelékével egybe fűzi? Mi az, a mi a képnek felséges harmoniáját, a történeti eseményeknek szellemi igazságát kölcsönzi, biztosítja?

Az a szellem, melynek magvát maga a teremtmény helyezte az emberi lélekbe; az a szellem, melynek magvát Jézus Krisztus szöktette csirába; az a szellem, melyet Pál apostol ápolt, s melyet a keresztyén emberiség korhadozó fájába a reformáció oltott be újra; az a szellem, mely a szabadság törvénye, a lelkiismeret szabadsága, röviden az evangyéliomi protestáns keresztyénség, egy szóval, a protestántizmus.

E szellem nevében kegyelettel őriz egy történeti vonást. Atyáinkra alkalmazták először, kik a speieri birodalmi gyűlésen a lelkiismereti szabadság nevében tiltakoztak, protestáltak a többségnek a lelkiismeret békóba verő határozatai ellen. Legyen áldott emlékeztetük, kik érdemeikké tették magukat e névre!

De, a protestántizmus lényege azért nem a tiltakozás, nem a tagadás. A protestántizmus az a szellem, mely a hegyi beszédben Jézusban így nyilatkozik: »A régieknek megmondattott: én pedig azt mondom nektek«; az a szellem, mely Pál apostolban így beszél: »Még ha mennyi angyal hirdetne is nektek más evangyéliomot, mint a mit én hirdettem, átkozott legyen!«; az, mely Galileiben, a halál rémitései dacára is, újra fölkiált: »És még is mozog a föld«; az, mely

Luther ajkán így nyilatkozik: »En nem tehetek a lelkiismeret ellen!« Ki ez az »Én«? Ki az az »Én«, mely föltétlen jogosultságának érzetében szembe száll, ha kell, az egész világgal? Az az »Én«, mely követeli magának az isteni jogot: itélni mindenké felett? Az az »Én«, mely inkább választja Krisztus tövis-koronáját, mint a világ összes kincseit? Ez az ős, energikus keresztyén szellem, mely kikutathatatlan mélységét, végtelen értékét fölismerve, egyedül istenben nyugszik meg, és rajta kívül más tekintélyt nem ismer. Ez a magát minden teremtményeken felül állónak érző erkölcsi személy.

Ah, mit tett e protestáns szellem, mióta újra fölismerte magát, és végtelen értékét! A régi helyett, melyből száműzve volt, új világot teremtett »a maga képére, és hasonlatosságára«, melyben nincs nyugalom, halál, de élet mindenütt. És minő világot! Új eget, és új földet. Az eget tartó oszlopokat kirántotta, midőn a földet, mely eddig úgy látszik egyébre sem volt való, mint-hogy ez oszlopokat tartsa, kidobta a világ központjából, s oda állította a bolygók sorába, hogy pályafutásával tanuságot tegyen isten végetlen bölcsességü, változhatatlan örök törvényeirül, akaratáról. A »kiterjesztett erősség« szétárult egy élettelen végtelenséggé, a reá szegzett »világító lámpások« kolosszális világ-testekké tömörültek, a csodák helyét elfoglalták isten változhatatlan örök törvényei, s a világgal kénye-kedve szerint játszó hatalmas úristen helyett a világ folyásának vezetését a keresztyénség végetlen bölcsességü, változhatatlan akaratú, kegyelemmel teljes atya-istene vette át. Az ég a »mennyei országát« átadta a földnek, hogy az legyen »isten országa«, s a föld kidobta kebeléből a purgatoriumot, hogy az ég már itt éreztesse áldásait, s a lelkek, a szenvedések tüzen keresztül, már itt tisztuljanak.

És új földet! A protestáns szellem az eddig csak megtaposni tudott földben örökké való voná-

sokat fedezett föl; szeretettel fordult hozzája, s az a szeretet kérdéseire nem csak száját nyitotta fel, hogy azzal az örökkévalóság csodadolgait beszélje, hanem felnyitotta gazdag tárházát, s tele marokkal szórta áldásait. A betegnek orvosságot, üdülést; az egészségesnek munka-tért; a tudománynak eddig rejtett titkok ismeretét; a művésznak modelt; az iparnak átadta gőzét, delejét, reá bizta villámain. És az ég, és a föld csak egyet kötött ki, mondván: »mindezeket neked adom, csak isten dicsőségére, embertársaid javára, lelki ismereted szerint élj vele: szeresd az istent, szeresd felebarátodat!«

S hogyan volt lehetséges mindez? Hogy tudott lemondani az emberiség arról a gyerekes, és fántásztikus ugyan, de szép, s éppen érzéki vonásai által lebilincselő világnézetéről, melyet atyáitól örökölt? Hogyan lehetett a protestáns szellem ez »új teremtése« ma már az emberiségnek, s pedig a keresztlevele szerint nem protestáns résznek is, elidegeníthetetlen közkincsévé? Mi biztosítja fenmaradását, hódítását, terjedését?

A tudományok emáncipációja, a tudományok terjedése, felelik sokan. Jól van. De, mi tette lehetővé, mi teszi állandóvá a tudományok emáncipációját? Mi tette lehetővé, s mi biztosítja jövőre is a tudományok terjedését? Mi tette, és teszi lehetővé, hogy az emberiség egy része a tudománytól, mint »minden eretnokség ősi forrásától« el nem fordul, s »mint az üdvösségre kárhuzatos dolgot«, meg nem veti? Mi az, hogy a tudományok művelői előtt lehullott a dogma, és papi cenzura »eddig s ne tovább« kőfala; hogy az »Index librorum prohibitorum« rémitései ma már a tudományos világ szánakozásának, és neveltségének tárgya?

Mi más, mint a vallás-erkölcsi protestántizmus szelleme, mely visszaadta az embert önmagának.

Kaulbach festményén a reformátorokhoz siető alakok mindenikének arcáról leolvasható a kérdés: »Mit tegyünk, hogy üdvözüljünk; mit, hogy az örök életet elnyerjük?« E kérdés az emberiség örök kérdése. És a protestáns szellem azt feleli rá: »Csak az istennek Jézus Krisztusban nyilvánított kegyelmébe vetett hit által igazulunk meg!«

Isten kegyelméből! A hit által! Nem azt mondja-e ez: magad, és istened közé ne engedj betolakodni semmi teremtményt. Nézd meg az istennek Jézus Krisztusban megjelentett nagy sze-

retetét, s öleld magadhoz őt hívó lelkednek egész erejével, egész melegével. Benne megtalálod üdvösséged útját, állj saját lábaidra, és haladj előre! Mit neked a közbenjárók hosszú serege, szentek meséje, angyalok sora, ördögök légiója; mit az egyház lépcsőzetes hierárkiájával, szent cselekvényeivel, megvetett, de kizsákmányolt világi dolgaival: üdvösséged napja int feléd, s hozzá kézenfogva vezet mestered. Igaz, ez útban elfáradsz nagyon; szomju lelked enyhítő csöpp után kívánczik: ülj le vándor-társaidal, s meritsetek az örök élet forrásából, az »élő vizek« hullámaiból: »tudakozzatok az irásokat.« Repülni vágyó lelked szárnyai meglankadnak imádkozzál, és »erőd megújulnak.« Hánykodó beteg lelked gyógyulást keres, és a megbizonyosodás horgonyát: a megtörtetett testnek, és kiontatott vérnek szent jegyei biztosítanak, hogy az a test értünk szenvedett; hogy az a vér éretted is csorog. Nyujtsd kezedet azoknak, kik veled együtt »nagy szorongással«, de egyszersmind »bizonyos reménységgel« keresik üdvüket, az örök életet, s a közös cél, és közös szeretet egy »szent testté« kapcsol titeket, közös munkára a tagokat a főnek, Jézus Krisztusnak vezérlete alatt.

Ime, a protestántizmus üdvbizonyossága. És az üdvéről megbizonyosodott ember. Hová lett arcáról a beteges vágyakozás egy túlvilág után? Hová tüntek el homlokáról a borongó fellegek? Mint egy árny-kép lézengett eddig a világban, s ime, most arca az örömtől ragyog. A kényeszerü munka eszközei, ime, kezében megfénysedtek szemének sugáritól, s lettek »isten országa« építésének szerszámai, melyet hordozni öröm, használni hivatás. A világ megvetése most már szemében bűn, s a zárdák Jakói »tétlen herék«, kik isten dicsőítése helyett istent káromolják, midőn lenéznek, és megvetik isten szent alkotását, ezt a szép világot. S mily örömmel üdvözlí a tudomány fölfedezéseit, a művészet alkotásait! S ha egyik-másik talán lelkének egy-egy megszokott, kedves képzetét, fántáziájának festett világát rontja szét, keblében, mint egykor az apostol Pálnak, megújul ismét isten szózata: »Elég neked az én kegyelmem!« S ő érzi, hogy elég. És a tudományt, és a fölfedezést meg nem veti, de mint isten felséges kijelentését tekinti, melyben az elrejtett titkok megjelentetnek.

És keblében az isteni kegyelem bizonyosságával beáll az élet zúgó árába, s benne a valóságos hitnek oltárt emel. Szétnéz maga körül, s

csak magához hasonló teremtményt látva embertársaiban, megszünteti a születés előjogát, s megalapítja a munka, a szellem arisztokráciát. Új alapokra fekteti az államot, midőn a rendi alkotmány helyére állítja a képviselőit, s a parancsolás rendelkezése helyett a törvénynyé jegecedett közakarát előtt hajlik meg csupán. A protestántizmus visszaadta az embert önnön-magának, s ezzel a reális életnek az élet minden mezején, hogy ez által a középkori ember ideálja, egy szent Bernhárd, Assisi Ferenc, szent Domokos helyére egy Kálvin, Luther, Melancton, Coligny, Duplessys-Mornay, Lincoln Ábrahám egyszerűségükben magasztos, igazi emberi típusait állítsa, kik felfogják e világnak reális feladatait, és azon munkálnak, hogy a keresztyén szellem által minden oldalról áthatott, és megszentelt nép-, és állam-életet teremtsenek, olyan társadalmat, mely a keresztyén szellemnek tüköre. Egy valóságos theokráciát, melyben maga isten uralkodik, nem látható »helytartója«, hanem szelleme által kormányozva a világot, melyben valósággá lett a »királyi törvény«: »szeresd az istent, szeresd felebarátodat!«

Ez a protestántizmus vallás-erkölcsi feladata. De, ez egyszersmind egyedüli biztosítéka annak is, hogy a protestántizmus magasra fejlett kulturája, a protestáns civilizáció örvénybe ne vezessen; hogy midőn az individuálizmust jogához juttatta, a szubjektivizmust érvényre emelte, biztosítsa egyszersmind azt is, hogy az érzékiség kultuszává ne sülyedjen, finomabb, vagy durvább materializmussá ne aljasuljon. Az, mit a protestántizmusnak már bölcsőjénél jósolgattak, a mely jóslatnak beteljesedését akarják látni a máii megbomlott társadalmi viszonyokban, melyet a katholicizmus a mi számlánkra szeretne írni, nem fog bekövetkezni soha, míg a protestántizmus el nem feleli keresztyén eredetét, míg tudatával bír annak, hogy bölcsője a vallás világában van; mert csak ez biztosítja számára a látszólag legnagyobb ellentét harmóniáját: a szabadság, és törvény egységét, a szabad törvényt, a törvényes szabadságot!

Reformáció, és protestántizmus! Egyik a külső, másik a belső; egyik a test, másik a lélek; egyik az ige, másik annak testté létele. S képzelhető-e, hogy míg a testben van a lélek, megszűnjék a test által munkálni? Soha, soha! Míg üde a protestántizmus szelleme, addig ki nem maradhat munkássága is, hogy folyton javítsa,

folyton alakítsa, folyton reformálja megjelenésének formáit, a testet: a tudományt, ipart, művészetet, a társadalmat, államot, egyházat, az embert, az életet.

És jaj annak, a ki ennek útjába áll. És jaj annak, a ki a testből kiőlni akarja a szellemet. De, jaj annak a testnek is, melyből elszállt a lélek, kihalt a mögelevenítő szellem. Százszorosan jaj az evangyéliom szerint protestáns egyháznak, ha elveszitené megalkotó, fentartó, diadalra vezető szellemét! De, ezerszeresen jaj magyar protestáns egyházunknak, ha e szellemnek helyét akár közöny, akár a visszaesés foglalná el!

Pál apostol azt írja a keresztyéneknek: »drága áron vétettetek meg, ne legyetek embereknek szolgálivá!« Nekünk még inkább szól ez; hiszen, a mi szabadságunknak ára, a Krisztuson kívül, e világnak is drágán megfizettetett atyáink szenvedésében, verejtékes munkáiban, vérük hullásában. Azért, »a szabadságot, melylyel szabadokká tettetek, megtartsátok!« »Mert minden a tiétek; akár Pál, akár Apollós, akár Kéfás, akár világ, akár élet, akár halál, akár jelenvalók, akár jövődők: minden a tiétek; ti pedig a Krisztuséi, Krisztus pedig az istenéi!«

Hadd, legyen hát minden a miénk, mi pedig Krisztus által az istenéi! Ugy legyen!

Nagy Károly.

A középiskolai vallástanítás és a középiskolai vallástanárok helyzete.

(Vége.)

II. Javadalmazás.

Mindnyájunk előtt tudvalevő dolog, hogy a vallástanárok ref. középiskoláinkban mindez ideig nagyon szegényesen voltak díjazva. Csoda-e tehát, ha felemelték szavukat s kérték s kéri is a jobb javadalmazást ma, midőn a dijnokoktól kezdve minden hivatalnokai kargyűlésezik, s fizetés-javítást sürget, a vallástanároknak is élni kell, még pedig rendszerint drága városokban, hol a kollégium székel. Vagy talán a megélhetési viszonyok reájuk nem vonatkoznak, ők kivételt képeznek?

A királyhágóntúli testvér-egyházkerületekben eddigelő alig öt-hat helyt üti meg a vallástanár fizetése a minimális mértéket (1200 frt. 200 lakbér).

Szerény nézetem szerint, a fizetés és jogok, mely az állással jár, mindig növelte és növeli az egyén tekintélyét. Hiszen, ezelőtt még csak egy évtizeddel tanügyi s egyházi lapjainkban nem egy protestáns tanár szólalt fel, hogy emelni kell a csekély fizetést, mert a társadalomban nem foglalhatnak el olyan helyet, mely őket végzett tanulmányaik után méltán megilletné, ez kihat még iskolai működésükre is, nincs állásuknak elég sulya, sat. sat.

Mindezen felszólalás helyes és jogos volt.

Ma már sokat javult a helyzet, hála legyen érte az isteni gondviselésnek. A protestáns tanárnak van szép fizetése, nyugdíja s nyugodtan nézhet a jövőbe, úgy maga, mint családját illetőleg.

Ha megnézzük a kath. vallástanárok kongresszusán hozott határozatokat, a többek közt a vallástanárok állásáról és anyagi helyzetéről a következőket találjuk:

»A vallástanárok állása az állami középiskoláknál törvényhozásilag biztosítottak:»

a) minden olyan állami középiskolánál, a hol a vallás a rendes 16 órát betölti, rendes tanárnak (IX. oszt. II. fok. lakáspénzzel, ötödéves pótlékkal, nyugdíj-jogosultsággal) neveztessek ki, s a tanári létszámba beosztassék.»

Ők tehát nemcsak az önmaguk által fentartott intézeteknél követelik a vallástanárok számára a rendes tanári fizetést, (ez különben a legtöbb helyen végre is van hajtva), hanem még az állami intézeteknél is. Ezen kérés teljesítése azonban, messze-messze, a távol jövőben van.

Nó de, különben, a ki saját tűzhelyénél a dolgát rendbe hozta, az elkalandozhat máshova is!

III. Kvalifikáció.

Magam is írtam nem egyszer már erről a kérdésről a »Protestáns Közlöny« s az »Egyház és Iskolai Lap« hasábjain, feltüntettem, hogy mi a gyakorlat az egyes egyházaknál, s milyen szabályzat szerint teszik le a vizsgát s indítványoztam több ízben a képesítés kérdésének megoldását.

A róm. katolikusok az 1884-ki püspöki kari szabályzat alapján állanak mind ez ideig, mely u. n. középiskolai hittanári vizsgát követel a jelöltektől.

Lutheránus testvéreink egyetemes gyűlésükön a papi kvalifikációt mondták ki elégségesnek.

Nálunk, reformátusoknál, a királyhágóntúli négy egyházkerület csak lelkészi képesítést követel s a gyakorlatban is ezt alkalmazza.

Egyetemes konventi katórozat, általánosan kötelező érvénynyel, még e tekintetben nincs.

Berényi t. kollegám, midőn a kérdés ezen oldalával foglalkozik, idézi a zsinati törvény 466 §-át, mely így szól: »rendes tanároknak, csak oly egyének alkalmazhatók, kik az illető tanszakban középiskolai tanári oklevelet nyertek.«

Én a cikkirónak életemben nagyon sok életrevaló, s ügyes eszméjét fogadtam el már, de e magyarázatát, melylyel e törvényt kíséri, megbocsásson, de nem oszthatom.

Az említett törvényt úgy is lehet értelmezni, ha a csak lelkészi képesítéssel bíró vallástanárok letették a középiskolai hittanári vizsgát s így »az illető tanszakokban középiskolai tanári oklevelet nyertek.« A mint van a katolikusoknál.

De, minálunk még az nincs meghatározva az egyetemes konventtől, hogy miből és hogyan.

De, eltekintve ettől, nem látok abban semmi különöst, ha pl. a tiszántúli papi képesítésű vallástanár rendes tanár.

Hisz, ő a ker. vallástudományok tanára a ref. középiskolában, azon tudományoknak, melyeket négy éven át hallgatott, s belőlük kollokvált, s két szigorlatot tett, írásbelit és szóbelit (ujabban hármát) az illető vegyes bizottság előtt. (Lásd theol. tanterv, s vizsgálati szabályzat.)

Egészen más eset lenne, ha egy papi egyén, ki gimnáziumaink valamelyikében, mondjuk, szükségből, latint, görögöt, vagy mathezist tanítana teljes óraszám-mal, s követelné, hogy őt ezen tudományok rendes tanárának választanák, vagy neveznék ki, mikor nincs meg a képesítése, azokat felsőbb tanfolyamon nem hallgatta, belőlük szigorlatot nem tett. Ez már valóban képtelenség lenne.

Pap, csak az lehet széles e hazában, a kinek papi oklevele van, de a pap lehet tanár is, a ker. vallástudományok tanára a felekezeti középiskolákban, ha ezen működés körében egyházi felsőbb hatósága jóváhagyását kinyerte.

Ha az ellenkezőről meggyőzetem, nézetemet szívesen megváltoztatom, mert az nem szégyen, sőt kötelesség.

Cikkirónak a képesítésre vonatkozó indítványát, helyesnek tartom, csak legyen kivihető. Abban nem egy új diploma-szerzésről van szó, hanem a papi képesítés kiegészítéséről, minden esetre magasabb képzettséget ad a vallástanároknak, és szélesebb látókört. Az a szép fizetés, és előmenetel, mely ma már a tanároknak vár, legmagasabb fokon 1600 frt törzsfizetés, hat ízben öt éves korpótlék, (600 frt) s így összesen 2200 frt. s lakbér s ezen összeggel 30 évi szolgálat után nyugdíjba menés, mely a papi fizetésekhez viszonyítva, magasnak és fényesnek mondható minden esetre megérdemli a futást s az igyekezetet.

IV. Nyugdíj.

A t. cikkiró a nyugdíjról szólva, aggályainak ad kifejezést, hogy vajjon felveszi-e a miniszter a vallástanárokat a nyugdíj kötelékébe. »Mert arra gondolni, most, mikor a szükségtől hajtva, szinte minden középiskolánk államsegélyt kér, hogy külön keblí nyugdíj-alapot teremtsünk a vallástanár számára, csakugyan lehetetlen.

Ezen kérdésre már meg van adva a felelet, mert tudomásom szerint, a pápai, csurgói, hódmezővásárhelyi s máramaroszigeti vallástanárok a felekezeti tanárok részére létesített nyugdíjintézetbe minden nehézség nélkül fel lettek véve, saját egyházi főhatóságuk ajánlata folytán, az ottani vallás-tanároknak pedig csak papi képesítésük van.

A precedensek már meg vannak alkotva. A keblí nyugdíjintézet létesítését én is lehetetlennek tartom.

Mi, középiskolai vallástanárok, kik csekély fizetésünk nyomasztó súlyát naponta érezzük, s nyugdíj-ügyünk rendezetlensége miatt bizonytalanul nézünk a jövőbe, régóta várjuk a képesítés valamely formájának megoldását, több, mint egy évtizede, hogy sok üdvös és helyes nézet hangzott el ebben a dologban, de fájdalom, mind ez ideig konkrét alakot még egyik sem öltött.

Egyházi lapjaink úgy hirtelik, hogy a tavaszi konvent fogja megoldani. Bár úgy lenne! Én azonban T. Gy. kollégámmal tartok, ki azt mondja, hogy addig még nagyon sok idő eltelik.

Ezzel köszönetet mondva a cikkiróknak, hogy a dolgot felszínre hozták, bevégezem egyszerű polémiámat a következőkkel:

I. Oldja meg az egyetemes konvent a képesítés kérdését minél előbb.

2. E tekintetben hozzon olyan határozatot, hogy annak egyetemes egyházunkban már régen szolgáló s véglegesített középiskolai vallástanárok eleget tehesse- nek s előmenetelükben gátolva ne legyenek.

3. Addig is, míg ezek bekövetkeznének, a papi képesítéssel bíró véglegesített vallástanároknak állami- lag segélyezett középiskoláinknál adassék meg az 1200 frt. fizetés és 200 frt. lakbér s a rendes tanárokat meg- illető jog, s ha a konvent által meghozandó képesítést meg- szerzik, akkor a tanári fizetési fokozatokban korpótléki illetékben éppen úgy menjenek előre, mint a többi r. tanárok.

Örök törvény gyanánt legyen előttünk mindig az : hogy ne azt keressük, a mi szétválaszt, hanem a mi egyesít, munkáljuk közösen, vállalva iskolánk s így anyaszentegyházunk ügyét s ezen kicsiny körben vég- zett munkánk által mozdítsuk elő édes hazánk, a ma- gyar állam előhaladását s fölvirágzását.

Kerekes Endre.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1896. nov. 7.

Elnökölt: főt. Szász Domokos, püspök aa. Jelen voltak: Szász Gerő, közfőjegyző, Gyarmathy Miklós, dr. Vályi Gábor, Szász Dénes, br. Bánffy Ernő, Becsek Lajos, Kenessey Béla, Parádi Kálmán, ig. tanácsosok, Márkus János, titkár, Deák József, pénztárnok, Maksay János, számvéző, dr. Deák Albert, ügyvéd és Kádár János s. titkár.

Elnök aa. az ülést megnyitván, az időközben el- nökileg elintézett ügyek jóváhagyó tudomásul vétele után, következett a napirend.

Első tárgykint a nagyenyedi Bethlen-kollegium előljáróságának a theol. akadémia megszüntetése folytán szükségessé vált átmeneti intézkedésekre vonatkozó je- lentése vétetett elő. Ig.-Tanácsunk ugyanis a vonatkozó közgyűlési határozat végrehajtása érdekében, fölhivta volt az előljáróságot arra, hogy küldjön ki kebeléből egy három tagu bizottságot, mely az Ig.-Tanácsból ki- küldött három taggal együttműködve, javaslatot készít- sen az átmeneti intézkedésekre nézve. E fölhívásra azzal telet az előljáróság, hogy ő ezt a kérdést nem bizott- ságilag, hanem az előljáróság egésze által kívánja tár- gyalatni és különben is abban a hitben van, hogy a már jóváhagyás alá terjesztett költségvetése rendjén a tanintézet niveaujának emelése s a theologus ifjak se- gélyezése érdekében határozott. Utasítást kér tehát arra nézve, hogy ezeken kívül minő intézkedéseket kívánna még az Ig.-Tanács életbe léptetni? Ig.-Tanácsunk sajná- lattal vette az előljáróság e vonakodását tudomásul, s minthogy úgy látta, hogy ezen ellenkezésnek oka talán abból a téves föltevésből ered, mintha e bizottság ja- vaslatát a kollegiumi előljáróság meghallgatása nélkül fogná elkészíteni, megnyugtatta az előljáróságot az íránt, hogy a vegyes bizottság éppen a nagyenyedi kol- legium fölterjesztendő tervezete alapján fog javaslatot készíteni, melyet azután Ig.-Tanácsunk, köteleességszerű- leg tárgyalni s végérvényes döntés végett a közelebbi egyházker. közgyűlés elé fog terjeszteni. Ennélfogva ki- mondotta Ig.-Tanácsunk, hogy korábbi rendeletét fen-

tartja és fölhivja az előljáróságot, hogy annak, a bizott- sági tagok kiküldése által, haladéktalanul tegyen eleget.

Marosvásárhelyi kollegiumunk jelentvén, hogy az üresen álló egyik tanszék ideiglenes betöltésére sem találván megfelelő helyettes tanárt: e tanszék órait a tanárok egymás között felosztották, minélfogva kéri, hogy részükre az elvállalt egyes órák után évi 50—50 forint pótdíj utalványoztassék. Ig.-Tanácsunk ugyan ez alkalommal még kivételesen jóváhagyó tudomásul veszi az üresen álló tanszék teendőinek illetén ellátását s órán- kint 42—42 frt. pótdíjat a helyettesítő tanárok részére engedélyez, de figyelmezteti az előljáróságot, hogy jö- vőre, maga idejében, gondoskodjék az üresen álló tan- szék betöltéséről, mert ezentúl egyáltalán nem enged- heti meg Ig.-Tanácsunk semminemű külön helyettesítési díjnak folyósítását.

A körösfői és diósadi felekezeti iskoláknak az ál- lam részére leendő átadása, a bemutatott szerződési tervezet szerint, engedélyeztetett, minthogy nincsenek abban a helyzetben az illető egyházközségek, hogy azokat saját erejükön, a törvényes kívánalmaknak meg- felelően, berendezzék.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter ur- nak ama leirata, melyben, kérésünkre válaszolva, tu- datja, hogy a polgári anyakönyvvezetés életbeléptetése miatt, nem tehet eleget azon kérésünknek, hogy az ál- lami nyugdíjintézetből nyugdíjazott tanárok nyugtáit egyházi hatóságok láttamozzák: tudomásul vétetett s a kollegiumokkal közöltetni határozott.

Ezek után a nagyenyedi kollegium 1897. évi költ- ség-előirányzata vétetett tárgyalás alá, minthogy azon- ban abban egészen új tanári állomások szervezéséről, a meglévő állomások javadalmának tetemes fölemeléséről, az intézet gazdasági alkalmazottjai részére nyugdíjalap létesítéséről, szóval, sok új kérdéssről van szó, melyekre nézve előbb az egyházkerületi közgyűlésnek kell hatá- roznia a költségvetést Ig.-Tanácsunk visszautasította, fölhíván a kollegium előljáróságát, hogy a jövőre szóló költségvetést, csak a már rendszeresített állások s engedé- lyezett egyéb kiadási tételek keretén belül készítse el; új terveire és javaslataira nézve pedig külön előterjesz- téssel kérjen Ig.-Tanácsunk útján az egyházkerületi köz- gyűléstől engedélyt.

Megállapította ezután Ig.-Tanácsunk a theologiai fakultás 1896—7. évi költség-előirányzatát 38,648 frt. 75 kr. fedezettel és ugyanannyi szükséglettel, s a theo- logiai előljáróság kapcsolatosan beadott kérésére elha- tározta, hogy a mennyiben az egyházkerületi közalap ezidei mérlege engedni fogja, ajánlattal terjeszti az egy- házkerületi közgyűléshez az előljáróság ama kérését, hogy a fakultás tőkéi után, addig, míg az alap más úton kellőleg megerősödik, az eddigi öt százalék kamat helyett 5 $\frac{1}{2}$ % számítottassék a fakultás javára.

Végre, még néhány lényegtelenebb ügy elintézése után, főt. Szász Domokos, püspök aa. előterjesztése ol- vastatott fel, melyben az egyházkerületi özvegy-árvai alap jövedelmének minő célokra leendő fölhasználása íránt tesz javaslatot. Emez alap ugyanis az eddig fön- állott házassági főtörvényszékek osztalékaiból, az egy- házak csekély járulékaiból s kegyes alapítók adomá-

nyaiból százezer forintot meghaladó összegre emelkedett s átlag évi 20—20 frtnyi segélyeivel jótékonyan működött az egyházmegyei hasonlapokból is csak kisebb összegekkel segélyezett papi özvegyek és árvák sorsának könnyítésére. A jelen évtől kezdve azonban a papi özvegyek, és árvák sokkal nagyobb mérvű segélyezéséről az országos gyámintézet gondoskodik, s így ezen alaptól csak a jelenleg igényjogosultak lennének elhalálozásukig, illetve, nagykorúságukig, az eddigi mérték szerint, részesítendőek, míg a fennmaradó, s évről-évre növekedő jövedelem, az anyaszentegyház valamely rokontermeszteti intézménye javára lenne fölhasználható. Ily hasonló célú intézménynek ismeri főt. püspök aa. a létesítendő egyházkerületi Szeretetházat, s az egyházkerület theol. fakultását, miért is javaslatba hozza, hogy a generalis özvegy-árva alap fölös jövedelmének fele az egyik, s fele a másik nagy fontosságú intézet javára rendeltessék.

Ig.-Tanácsunk örömmel vevén főt. püspök aa. javaslatát, azt teljertartalmulag magáévé tette, s elhatározta, hogy ily irányban kérést intéz a legközelebbi egyházkerületi közgyűléshez.

Ezután az ülés, a tárgysorozat teljes kimerítésével bezárattott.

P. S.

Az egyházmegyékből.

A nagyszabeni egyházmegyéből.

Vizaknai egyházközségünk 1596-ban történt megalakulása emlékére, a reformáció emléknapijához legközelebb eső vasárnapon, folyó hó 1-én, ünnepélyt rendezett. Ez alkalomból a nagyszabeni egyházmegye őszi közgyűlését is tartotta.

Reggel 9 órakor Nagy József, esperes, a városház dísztermében, az e. m. közgyűlést megnyitván, a vizaknai pap bejelentette s felolvasta főtiszteletű püspök afa. táviratát, mit az emlékünnepe alkalmából hozzá intézett. Az e. m. közgyűlés nagy lelkesedéssel fogadta e táviratot, ebben a püspöki jó kívánságokat egyházközségünkre s egész városunkra szállt főpásztori áldást szórul-szóra jegyzőkönyvezte és jegyzőkönyvileg is kifejezte a főtiszteletű püspök ur iránt legbensőbb háláját.

Esperesi jelentés, és főjegyzőnek az e. m. tanács működéséről szóló jelentése után, vizaknai pap azon kívül szót kért és felolvasta mlgs. zeikfalvi Zeyk Gábor gyulafehérvári főgondnok és orsz. képviselő-alapító-levelét, mely szerint a vizaknai ref. egyház emlékünnepe alkalmából, ennek megörökítése céljából, 3000 forintos alapítványt tett

a vizaknai ref. egyháznak, hogy ennek évi kamatjából a mesterbér és országos egyházi közalap járulékaí fizetessenek.

Ezután a közgyűlés isteni tiszteletre ment, hol a helybeli ref. polgári dalkör közreműködése mellett, esperes magával ragadó, gyönyörű alkalmoszerű imát mondott; Cseresznyés Ödön egyhm. főjegyző, II. Mózes 12, 14. része felett nagyszabásu, remekül kidolgozott prédikációt tartott, s utána a helybeli pap szószeke lépven, rámutatott az emlékünnepe megörökítése végett, a templom falába illesztett márványtáblára, az emléktáblának ezen szövegére:

»Ez nap emlékezetben legyen...« II. Mózes, 12, 14.

Magyarország

ezeréves fennállása jubileumi esztendejében

1896-ban,

a vizaknai ev. ref. egyházközség,

1596-ban

történt megalakulásának

Háromszázados Emlék-Ünnepén,

november hó 1-én

állította

az egyházközség tagjainak önkéntes adakozásából.

»Megmarad Ti köztetek a Hit, Remény, Szeretet; ez három«

I. Kor. 13, 13.

Ezután az egyházközség történetét vázolta s az isteni tiszteletet bezárta áldástkérő könyörgésével.

Nagy lelki örömmel jegyzem meg, hogy ez isteni tiszteleten megjelentek a városunkban levő hatóságok felekezeti és nemzetiségi különbség nélkül. Görög-keleti lelkész is (Popu Isaia) volt jelen; róm. kath. természetesen nem.

Isteni tisztelet után közgyűlésünk folytatta s végezte munkáját, miről részletes tudósítást nem adhatok, mert gazda-gondjaim, dolgaim miatt, folytonosan nem lehettem a közgyűlésen.

A közgyűlést délután két órakor közebed követte, melyen közgyűlési tagok, vidéki vendégek, városi polgárok mintegy 70-en jelentek meg. Legkedvesebb hangulat között megvoltak a tósztok királyért, hazáért, protestáns egyházért, ebben Vizaknáért, püspökért (Zeyk Gábor képviselő), esperesért, gondnokért, papokért, világi képviselőkért, városunk különböző hatóságaiért, az ünnepély predikátoráért, aztán még nagy eszmékért, elvekért, személyekért.

A vendégek lassan-lassan este 9 óráig eloszoltak. Egyházközségünk ez ünnepély után is feladatának tudatában, reménységgel lépett életének negyedik századába.

Borbáth Pál,

vizaknai evang. ref. pap.

TÁRCA.

A buddhizmus.

(Második közlemény.)

(Prof. Markus Dods D. D. »Mohammed, Buddha and Christ« című művének harmadik szakasza.)

Ezek képezik egyszersmind a Buddha hirdette üdv lényegét is. Az élet magában hordja a halált. A hol élet van, pusztulásnak kell azt követni. A lét minden alakjában benne vannak már a feloslás csirái. Hogy megszabaduljunk a pusztulástól, s a vele járó szenvedéstől, szaktanunk kell az étellel; nem csak a jelenvaló világi étellel,

hanem az élet bármely alakjával. Mert a buddhista filozófiában hiányzik a tiszta szellemi lét fogalma. Csak eretnek állithatja azt, hogy az embernek van lelke, vagy a testtől külön választható maradandó énje. A mi anyagi, változás, és föloslás alá vettetett, s nincs élet, mely anyagi ne volna. Ezek a postulátumok, a végső valóságok, melyek után a buddhizmus iparkodik. Így hát, a mig csak van az ember, kell hogy nyomorult legyen. Rá nézve az egyedüli üdv, a nem-lét. Nincs segítség, csak úgy szabadul a rosztól, ha a létől is megszabadul. Előtte ez a nagy problema: hogyan hajtsa végre az öngyilkosságot? Nem holmi szánalmas, és

csalóka öngyilkolást, mely az élet egy bizonyos alakjától szabadítja meg, hanem olyant, mely a lét mindennemű formájától megmenti. A végső jó, mely után az egyén törekszik, a megsemmisülés; a végcél, a mely után esedeznie, és epekednie kell, a teljes, universzális semmi.

A buddhizmus két fő eszméje, mely alapítójának elméjéből származik, a minden lét anyagi voltáról, és a lélek-vándorlásról szóló tan. Ezek a gyökér-elvek, melyekből a buddhizmus rendszer kifejlődött. (Atheizmus, és nihilizmusa benne van már ezen gyökér-eszmékben.) A buddhizmus alapvető axiómái, vagy műkifejezéssel szólva, a négy fő, vagy jeles igazság (Lásd Burnouf, 299. l. és 629. l. Hardy: Manual, 496. l.), melyet Buddha fedezett föl, ezek: 1. Minden lét fájdalmas. 2. Minden lét az élet-vonzalom, vagy vágy eredménye. 3. A lét kioltható a vágy kioltása által. 4. A vágy kioltható a Nirvánához vivő ösvényen járással. Kétségtelenül, mindjárt szemünkbe ötlök, hogy e rendszernek maga az alapja hamis. Tagadjuk első tételét, hogy minden lét fájdalmas. Egyik ember élete nyomoruságos, és élő-halottéhoz hasonló, a másiké azonban szép, és örömteli. De, materialisztikus nézőpontról tekintve, az élet, mint rossz szellemet, magában hordja a pusztulás szégyenét, és nyomorát, mely elől nincs menekvés, hanem csak a lét egy másik, s szintén így romlás, és rothadás alá vetett alakjába menetel. Ezen kívül a tényleges szenvedés, és kellemetlenség, s az élet hiábavalóságának érzete oly általános, hogy a mely vallás hirdető kilátásba helyezi ezen érzelmek enyhítését, bizonyosan szép sikert ér el. Nem buddhista mondá e szavakat: »Vannak oly lehangolt pillanataink, mikor szinte érezzük, hogy hijjával vagyunk még az a felőli magyarázatnak, hogy egyáltalában miért létezik az orgánikus élet.«

— — — — — Mely
Sokat ígér ugyan, de keveset nyer;
Bár hosszan tartson, még sem ér fel
A szülésnek kincs, s e föld fényével.

(Andrew Wilson's: Abode of Snow, 310. l. Hasonlított össze Shelleynek, Nápoly mellett, elcsüggedésében írt stanzáit.)

Ha fel tudnók tární azon vezér-indítékokat, melyek az embereket először indíták arra, hogy vallást vegyenek föl, valószínűleg úgy találunk, hogy ezek közt a legnagyobb fontosságú volt éppen a fizikai, vagy világi nyomoruság terhe, vagy az attól való félelem. S azt is figyelembe kell vennünk, hogy a mely országokban a buddhizmus legmaradandóbban, és nagy befolyást gyakorlóan elterjedt, bajos, és bizonytalan az élet. Indiában, a jelen ismert éhínségei, s a jövő ismeretlen szerencsétlenségeitől való természetes irtózáson felül, megvolt még a léttől való undorodás is, mit a lélek-vándorlás tana fejlesztett ki. (A nyugati optimista, s a keleti peszszimista élet-nézet közötti különbséget illetőleg pár tanulságos megjegyzés található Sir Coomara »Sütta Nipata« c. műve, bevezetés, XXVIII. s köv. lapjain. Ez idézethez hozzá adhatjuk John Stuart Mill nyilatkozatát, melylyel nyilván ellent mond önmagának. Nem csak lehetségesnek, hanem valószínűnek látszik előttem, hogy az emberi élet magasabb, s mindenek fölött boldogítóbb állapotban nem a megsemmisülés, de a halhatatlanság eszméje leendő nyomasztó; és hogy az emberi természet, bármily elégedett is a jelennel, s éppen nem türelmetlenkedik, hogy végét szekitsa, vigaszt, s nem szomoruságot lelne azon gondolatban, hogy nincs örökké hozzá bilincselve az öntudatos

léthez, melyről nem biztos, hogy mindig kívánatos lesz fennmaradása.) A míg a személyes lét fennáll, éppen azon veszelvénynek van kitéve mindenik élet, mint a melynek a mostani. »A mely lény még újjászületés alá vettetett, mint egyik buddhista irat mondja, meglehet, hogy egy ideig a dévák kertjében mulatoz, azután pedig ezer darabra vagják a pokolban; úgy lehet, hogy egyszer ő a Maha-Brahma, máskor azonban egy lenézett, kivettetett személy; egy darabig talán a dévák táplálékából él, azután, meglehet, forró ölmot öntenek le torkán; lehetséges, hogy egy ideig nektárt szüretel, más időben pedig vért kell, hogy igyék; megtörténhetik viszont, hogy a gyönyör, aztán meg a fájdalom bosszantja; vagy, úgy lehet, királylá lesz, a ki csupán tenyere összecsapásával számtalan igaz gyöngyhez jut; azután pedig koldussá válhatik, a ki ajtóról ajtóra vánszorog alamizsnagyűjtő edényével, hogy könyöradományt gyűjtsen.« (Hardy: Manual, 454. lap.)

Buddha személyes növekedése, és tapasztalata kétségtelenül sokat tett az élet ezen kicsinylő felfogására. Azt az oldalát, melyet legértékesebbnek, és vonzóbbnak tüntettek föl előtte, ő teljesen csömörletesnek találta. S midőn látta mindannak, a mi kívülről fényes vala, csúfos pusztulását, és föltevő magának a kérdést, hogy tényleg van-e lény, mely nem szenvedett, vagy nem szenvedhet? Talán inkább csak feleletének formájában, mint értelmének lényegében tévedett. Mert van-e erkölcsi lét, mely ne involválná a szenvedést? (Lásd Wilson: Abode of Snow.) Minél fölebb emelkedünk a lét fokozatán, annál nagyobbak találjuk a szenvedési képességet, és készséget. Ha följutottunk a magasba, tapasztaljuk bizonynyal, hogy kiemelkedtünk a szenvedés azon köréből, mely a szenvedőnek morális rossz cselekedetéből származik; de, úgy találjuk egyszersmind, hogy éppen oly mértékben megerősödött bennünk egy érzés, melynél fogva nem lehetünk addig boldogok, míg mások szenvednek; nem tudjuk élvezni magányosan az üdvöt; kívánjuk, hogy arányosan legyen megosztva a szenvedés, és boldogság; akarjuk, hogy részt nyerjen abból, s osszjuk meg ezt másokkal. Vajjon, nem azért igaz isten-e az isten, hogy nem fél a teremtetési miatt ráháramló felelősségtől, hogy nem fordul el büneiktől, vagy a szükség miatt rájuk következő szenvedéseiktől, és hogy nem nyugszik addig, míg nem részesei az ő boldogságának? Ezért hát talán nem is oly igen tévedett Buddha amaz első tételében, hogy minden lét magában hordja a szenvedést, mint inkább abban, hogy nem tudta fölfogni, hogy a szenvedésnél nagyobb rossz is van, és vonakodék, szemeit fölemelni a dolgok örök rendjére, és számításba venni a szenvedés maradandó hatását a jellemre.

(Folytatása következik)

Különfélék.

— **Király ő Felsége az elemi csapások által sulytott zsobokiaknak magán-pénztárából 400 frtot. adományozott.**

— **Elemi csapással látogatott zsoboki pap-társunk, és a hívek részére újabban vettünk sz. ajtai pap-társunktól, Benkő Gergelytől 6 forintot, 3 forintot a pap, 3 forintot a hívek részére. Eddigi összes gyűjtésünk 74 frt. 55 kr. Az illetők nevében fogadják az adakozók szives köszönetünket.**

— **A tiszántúli egyházkerület elhatározta, hogy nagy nevű püspökének, és a legszebb imádságok halhatatlan írójának, Révész Bálintnak emléket állít.**

Az e végre kiküldött bizottság az emlék tervezésére már fel is kérte Tóth Antal, debreceni szobrászt, ki a kolozsvári Mátyás király szobor-pályázaton igen előnyösen mutatta be magát. Hisszük, és óhajtjuk, hogy a lokal-patriotizmus feszítse meg minden erejét, hogy méltó mű hirdesse a méltó nagy halott iránt tanusított kegyelet kifejezését.

== **A zilahi ev. ref. főgimnázium**, az ottani ref. egyházzal karöltve, november hó 1-én ünnepelte meg a reformáció emlékét. A gyülekezet, s a főgimnáziumi ifjuság megható, és szép éneke után Kerekes Endre, gimnáziumi vallás-tanár mondott alkalmi imát, utána Kónya László, ref. lelkész tartalmas egyházi beszédet. Az isten-tiszteleten, a

tanári kar, s a főgimnázium növendékein kívül, szép számú közönség volt jelen.

== **Nyílt köszönet.** Az első magyar általános biztosító társaság a mákói ev. ref. egyház kárát, melyet az 1896. aug. 22-én történt tűz alkalmával szenvedett, a biztosított összeg erejéig teljesen kifizette, sőt azon felül a tűzből megmentett fát is ingyen az ekkleziának ajándékozta. Ezen szívességeért az illető társulatnak, a nyilvánosság terén is, kész örömmel mondok köszönetet a presbiterium határozatából, annyival is inkább, mert az én káromat is a legnagyobb méltányossággal rendezte. Mákó, nov. 2. 1896. Valler József, ev. ref. lelkész.

HIVATALOS RÉSZ.

3923—1896.

KÖRLEVEL,

a kolozsvári theol. fakultás, és mindenik kollégium m. t. Elöljáróságának, mindenik ref. egyházmegye nt. Esperesének, és az összes egyházközösségek t. t. Presbiteriumainak.

A folyó év július havában tartott főtiszt. egyházkerületi közgyűlés 59. jkvi számú határozatával a legációk rendezésére, illetve, szabályozására Igazgató-Tanácsunknak felhatalmazást adván, Igazgató-Tanácsunk a mai, alóliirt napon tartott ülésében a következő »Szabályrendelet«-et állapította meg.

1. Az Egyházi Törvények VIII. 116. §. 2-ik bekezdése a legációkra nézve kimondván, hogy »ünnepi követéségre rendszerint csak a theologiai akadémiák rendes hallgatói bocsáthatók«, és hogy »rendkívülieg« más ifjak csak abban az esetben küldhetők ünnepi követéségre, ha valamelyik főiskolánál az ünnepi követéségek száma oly jelentékeny, hogy a »theologus ifjak létszámát túlhaladja«, egyházkerületünkben is első sorban csak a theologiai fakultás rendes hallgatói bocsáthatók legációba, és a fakultás internátusában lakó azon tanárjelöltek, a kik segéd-, vagy rendes lelkészi minősítéssel bírnak.

Rendkívülieg más ifjak csak abban az esetben bocsáthatnak ünnepi követéségre, ha a theologus, illetőleg, lelkészi minősítésű tanárjelölt ifjak száma nem tudná ellátni a szokásos legációkat. Ebben az esetben másodsorban a nagy-enyedi ev. ref. tanító-képezdének III-ad, és IV-ed éves növendékei a jogosultak a legációba való menetelre, mint a kik kcsőbbi szolgálataikban, az Egyházi Törvények értelmében, majd ugyis az isten-tiszteletéknél segédkezni lesznek kötelesek. Mig harmadsorban a kollegiumok úgy nevezett jurátusai (seniorok, segéd-tanárok, sat.) az eddigi gyakorlat szerint, s a két felső, VII. és VIII. osztályának tanulói csak akkor bocsáthatók legációba, ha az első, és másodsorban jogosultak létszáma sem láthatná el az ünnepi követeket kívánó egyházakat.

2. Az egyházkerület összes legációit, úgy, a mint azok Igazgató-Tanácsunk 1895-ik évi 2913. számú leiratára a kollégiumok, és az egyházmegyék részéről bejelentettek, az erdélyi ev. ref. egyházkerület theologiai fakultásának igazgatósága tartozik nyilvántartani, s ehhez az igazgatósághoz tartoznak a legátust járató egyházközösségek minden esetleges változást (a legátum csökkenését, vagy emelkedését, vagy hogy valamely ünnepre nem veszi a legátus szolgálatát igénybe, sat.), mindig a sátoros ünnepeket legalább hat héttel megelőzőleg bejelenteni, valamint oda jelentendők be az esetleg újonnan szervezendő legációk is.

3. Az ev. ref. theologiai fakultás igazgatóságánál nyilvántartott összes legációkból, a sátoros ünnepeket megelőzőleg három héttel, legelső sorban a fakultás jogosult növendékei választanak legációt, a fakultás törvényeiben, és rendszabályaiban megállapított mód szerint. A fenmaradt legációk jegyzékét a megejtett választás után a fakultás igazgatósága azonnal tartozik megküldeni a nagy-enyedi ev. ref. tanító-képezde igazgatóságának. A másodsorban jogosult tanító-képezdei III-ad, és IV-ed éves növendékek is megtevéen a

keblileg megállapítandó szabályok szerint a választást, a még fenmaradó legációk jegyzékét a tanító-képezde igazgatósága az egyes ev. ref. kollégiumok igazgatóságaihoz azon területiális beosztás szerint küldi meg, a mint a kollégiumok eddig is bocsátottak ki legátusokat.

4. A theologiai fakultásról kibocsátandó legátusok elmondandó ünnepi beszédeit a fakultás gyakorlati-theologiai tanára, a tanító képezdeből, vagy a főgimnáziumokból kibocsátandók ünnepi beszédeit pedig a képezde, illetőleg, a kollégiumok vallás-tanára tartozik átvizsgálni, és a bárhonnán kibocsátott ünnepi követek csak olyan egyházi beszédet mondhatnak el, a melyekre nézve a megjelölt tanár urak jóváhagyását, engedélyét megnyerték.

5. Az összes kibocsátandó ünnepi követek számára a küldetésüket igazoló levelet (konceptus) a fakultás igazgatósága készíti, és azt az eddigi gyakorlat fentartásával, egy példányban utánnomás végett úgy a nagy-enyedi ev. ref. tanító-képezdéhez, mint az összes kollégiumokhoz megküldi.

6. Az ünnepi követek az egyházakban teljesített szolgálataikról és tanusított magaviseletükről zárt levélben, hivatalosan lepecsételt bizonyítványt tartoznak kérni az egyházközösség lelkésztől s azt az ünnepi követéségből való megjövétel után, az iatézet igazgatóságának bemutatni s a ki ellen akármilyen tekintetben esetleg panasz, vagy kifogás emelhetnének, az az első izben intessék meg, másod izben pedig a legációba menés jogától fosztassék meg.

7. A legátust fogadó lelkészek, a hozzájuk kibocsátott ifjak tanusított erkölcsi magaviseletéről, végzett szolgálataikról, tapasztalt modoráról és társadalmi érintkezéséről lepecsételt bizonyítványt adjanak, a kibocsátó tanintézet igazgatóságához címzetten.

8. Az egyházközösségeknek jogukban áll, kikérés, vagy kihívás (specificatio) útján, egyes ifjakat valamely ünnepre legatusul kihívni. Minden kikérésnek (specificatio) azonban csak presbiteri gyűlésből hozott rendes gyűlési határozat, jegyzőkönyvi kivonat alakjában lehet helye és egy egyházközösség egy évben csak egyszer specifikálhat. A kikérést az egyházközösség az illető ünnepet megelőzőleg legalább egy hónappal (4 héttel) tartozik a theologiai fakultás igazgatóságánál bejelenteni. Később jövő specifikációk nem vétetnek tekintetbe s az illető legáció rendes választás alá kerül.

9. A legációba menetelre jogosult ifjak közül egy-egy ifju egy iskolai évben csak egyszer bocsátható ki kihívás által. A kikérésre való kibocsátás azonban büntetésből megtagadható, és ha valamely a fakultás növendékein kívül levő jogosult volna az, a ki büntetésből eltiltatik a legációba meneteltől, jelentessék be a fakultás igazgatóságánál.

10. E szabályzat már a folyó 1896. évi karácsonyi ünnepek alkalmával életbelépttetetik.

Erről Cimeket tudomás és ahhoz alkalmazkodás végett, ezennel értesítjük.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsának, Kolozsvárt, 1896. okt. 31-én tartott üléséből.

Márkus Fános,
titkár.

Szász Domokos,
ev. ref. püspök, mint elnök.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXVI. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1896. November 19.

47. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Javaslat.

(Az egyházkerületi özvegy-árvai alap felhasználása tekintetében.)

Méltóságos Igazgató-Tanács!

Folyó év január 1-től kezdve életbe lépven egyetemes özvegy-árvai gyámintézetünk, eljöttnek tartom az időt arra, hogy egyházkerületi özvegy-árvai alapunk kérdésével foglalkozzunk, s annak jövőjére nézve irányadó megállapodásra jussunk.

Tájékozással előre kell bocsátanom, hogy egyházkerületi alapunk keletkezése, s főleg az utóbbi tíz év alatt örvendetes gyarapodása a fejlődésnek egészen más processzusát tünteti föl, mint a minőt az egyházmegyei özvegy-árvai gyámintézetek története mutat, s ebből önkint következik, hogy a kerületi alap jogi természete amazokétúl egészen elütő. Ugyanis, az egyházmegyei gyámintézetek, eltekintve attól, hogy egyeseknek kegyes adományai hozzájárultak azok keletkezéséhez s fentartásához, gyarapodásukat kezdettől fogva főként annak köszönheték, hogy az egyházmegye kötelékében levő összes papok részint belépési járulékokra, részint egész életük tartamára kiterjedő kötelezettséggel azoknak folyton fizető tagjaivá lettek, és nagyon sok esetben megtörtént az, hogy rövidebb, vagy hosszabb idő eltelte után más egyházmegyébe lépven át, s abban is fizetésre köteleztetvén, megszűntek addigi gyámintézetük tagjai lenni, s már oda befizett járulékaik annak alapja javára, minden további kötelezettség nélkül, visszamaradtak, s annak tőkéjéhez csatoltattak. Ettől eltérőleg, az egyházkerületi özvegy-árvai segélyalappal szemben az egyes papoknak sem a régiebb, sem az újabb időkben fizetési kötelezettségük nem volt, s nincs ma sem, sem belépési, sem évi tagsági díj címén, s ebből nyilvánvaló, hogy ezzel szemben szerzett jogokról szó sem lehet.

Ez az alap csak a hatvanas évek elején keletkezett. Adataink szerint, midőn boldog em-

lékü hivatali elődöm, Nagy Péter a püspöki állásra szukcedált, összes bevétele 223 frt. 60 kr. volt, melyből néhány özvegy papné, kiskorú gyermekeivel együtt, fejenként 6 forint 43 kr. kegydíjat kapott; még 1873-ban is az alap összes bevétele csak 363 frt. volt, s ebből kapott néhány özvegy papné 7 frt. 56 krt. s ezen kívül ötvennyolc özvegy fejenként 64 krt. Hivatali elődömnek elévülhetetlen érdeme az, hogy az alap gyarapítására új, meg új forrásokat nyitott föl az egyházkerület különböző jövedelmeiből, s ennek folytán rohamos emelkedés következett be annyira, hogy a midőn 1884-ben meghalt, az alap tőke állaga meghaladta a 40,000 frtot, és a segélyezésre fordítható összeg 1885-ben fölemelkedett 2852 forint, 97 krajcárra. Az azóta eltelt tizenegy év alatt, mint a gen. direktor által összeállított kimutatás tanúsítja, a pénzalap gyarapodása folyton haladott, s a kerületi pénztár adatai szerint, 1896 január elején fölemelkedett 108,751 forint. 7 kr., s a múlt évben kamat címen kiosztható volt 5429 frt. 97 kr. A tőkeállag ily nagyobb arányú emelkedése annak köszönhető, hogy egyes kerületi közgyűlési végzések folytán részint a végrehajtott konverszió évi feleslegéből, részint a szerzett új tőkékből ismételt izben az alap tetemesen gyarapítva lett.

Kitűnik ez adatokból, hogy az egyházkerületi özvegy-árvai gyámintézet nem hasonlítható egy olyan részvénytársasághoz, mint a minőknek nevezhetők az egyházmegyei gyámintézetek, melyek az egyes fizetésre kötelezett tagok járulékaiból jöttek létre, s tartották fenn magukat azon kötelezettséggel, hogy a tagok hátramardottjainak osztalékot adnak. Önkint következik ebből az, hogy egyházkerületünket, melynek tulajdonát képezi a kerületi özvegy-árvai alap, elhatározásában a most még életben levő papokkal, s illetőleg azokkal szemben, kik az időknek rendén ezeknek majd özvegyei, s árvái lesznek, szerzett

jogok nem korlátozhatják, annyival kevésbé, hogy még azon özvegyekkel, és árvákkal szemben is, kik az egyetemes özvegy-árvai gyámintézet létrejötte előtt lettek azokká, s így annak jótéteményeiben nem részesülnek, csak méltányossági, s könnyörületességi tekintetek lehetnek mérvadók, de jogi kötelezettség nem fenforgó.

Ezeknek előrebocsátása után, rámutatok arra, hogy a folyó évtől kezdve a papi özvegyek, s árvák anyagi helyzete az eddigivel össze sem hasonlítható mérvben kedvezőbbé lett, s lesz folyton, mert mindenik özvegy kap az egyetemes gyámintézeti pénztárból életfogytiglan 250 forint évjáradékot, s ezen kívül kiskorú gyermekei egyenkint 50, s ha az özvegy anya is elhal, 75 ft. nevelési évi járulékot. Miután e szerint az egyházkerületek egyesült ereje magára vállalta azt a kötelezettséget, hogy azoknak özvegyeiről, s árváiról, kiknek férjük, illetve, édes atyjuk e millenárius esztendő első hajnalát e földön élve üdvözölhette, gondoskodik: úgy vélem, még a méltányossági tekinteteket sem sérti meg egyházkerületünk annak kimondásával, hogy azok, a kik ez év első napjától lettek, s leendenek papi özvegyekké, és árvákká, az egyházkerületi segélyalaptól kegydíjat nem kapnak.

Más szempont alá tartoznak az előző években özvegyekké, s árvákká lettek. Ezekre nézve megállapítandónak tartom azt, hogy továbbra is segélyezendők, és pedig évenként oly összeggel, a mennyit a közelmúlt tíz év átlaga középszámítással kimutat. A mellékelt gen. direktori kimutatás, s pénztári utánszámítás szerint ez összeg kerekszámban évenként 20 forint, mint a kegydíj-egység összege. A múlt évben ilyen egység szám szerint kétszázhusz volt, a mi húsz forintjával számítva, 4400 forint kiosztandó összegnek felel meg. Tekintettel arra, hogy az így segélyezendő özvegyek, s árvák száma részint elhalálozás, részint az árvák nagykorúságra jutása folytán successzive apadó lesz: előre látható, hogy a jelzett kulcs szerint a kerület pénztárából kiszolgáltató évi segélyösszeg alább, és alább száll, s végül az egész alaptőke minden terhétől felszabadulván, egész teljességében a kerület rendelkezésére fog állani.

Kérdés ezek után az, hogy az alap, illetőleg, annak jövedelme, mely a fönnebbieken vázolt processzus folytán évről-évre terheitől fokozatosan fölszabadul: minő célokra volna fordítandó? E kérdés elbírálásánál a döntő szempont, nézetem

szerint, az, hogy oly célokat illet meg e tekintetben az elsőség, melyek az alap eddigi rendeltetéséhez legközelebb állók. Lelkünk tekintete előtt a különböző célok között, melyek felé egyházkerületünk küldetése útján törekszik, minden hosszas gondolkozás, és kutatás nélkül, kettő önkintelenül kimagaslik. És pedig ezek közül első:

Az egyházkerület theol. fakultása, melynek fokozatos fejlesztése a midőn egyfelől egész egyetemes egyházunk kiváló érdekében álló, másfelől, és pedig eminens mértékben, magának a lelkeszi karnak is jövőjét érintő. A statisztikai adatok ugyanis azt tanúsítják, hogy a lelkeszi pályára lépő ifjak többsége főleg a papi, s tanítói családok leszármazottjai. Ha tehát első sorban ezeket a papi, vagy tanári pályára készítésük útján, mint a theol. fakultás kötelekébe lépendőket, segélyezzük: az özvegy-árvai alap eredeti rendeltetésének egy részét valósítjuk meg. Csak a cím változik, de a lényeg megmarad. Javasolom ennél fogva annak kimondását, hogy a kerületi özvegy-árvai alapnak, illetőleg, jövedelmének ötven százaléka, és pedig a rendelkezésre maradó fölösleg növekedése arányában, a megjelölt célra, a theol. fakultás javára fordítassék. A másik cél:

Az egyházkerület által felállítandó Szeretetház. Ennek feladata ugyanis köztudomás szerint az, hogy a papok hátra maradó fiait, hat éves koruktól kezdve, fogadja kebelébe, s gondozza mindaddig, míg az elemi, s középiskolai tanulmányaikat végzik, s közülök a papi pályára lépendők az egyházkerület theol. fakultásában folytathassák, s végezhessek a szükséges további évfolyamokat, s ez úton gondoskodjunk a jövő idők számára egymás nyomába lépendő papi generációkról. A Szeretetház tervét, s költségvetését immár el is készítettem, s megvannak téve az előkészítő lépések arra nézve, hogy az építkezésre alkalmas telek birtokába jusunk, s más irányokban is foglalkozom azon nem csekély feladattal, hogy a megalapítás, a szükséges építkezés, és fentartás fedezeti forrásai megnyitassanak. Közelebről lesz szerencsém a kivitel módzataira nézve tüzetes előterjesztést tenni, s bemutatni a szükséges szabályzat tervezetét is. Ezuttal csak annak elvi kimondását kérem, hogy az özvegy-árvai alapnak, illetőleg, jövedelmének másik ötven százaléka e célra lesz fordítandó. A bővebb megokolást egészen feleslegesnek tartom, mert nyilvánvaló, hogy az egyház-

kerület midőn a papok árva fiainak gondozását, nevelését így feladata körébe vonja, akkor az özvegy-árvai alap eredeti célzatainak szellemében jár el, s nem csak nemes, hanem jövődjének biztosítása érdekében fontos kötelességet teljesít.

Javaslataim elfogadását tisztelettel kérem. Magától értetődik, hogy ez ügyben a végérvényű határozathozatal joga az egyházkerületi közgyűlés hatáskörébe tartozik.

Kolozsvártt., 1896. nov. 6-án.

Szász Domokos.
püspök.

A gimnáziumi vallás-tanítás érdekében.

Közelebbről e lapokban ilyen irányu cikkek jelentek meg, foglalkozván nemcsak az erdélyi ref. egyházkerület, hanem általánosan a magyarországi egyetemes protestáns egyház legégetőbb, s egyházias, vallás-erkölcsi életére majdan a megoldás után nagy hatást gyakorlandó kérdéssel.

E cikkek egyikének írója, T. Gy. barátom, a tarthatatlan helyzet fölött méltán sohajtoz egész szíve mélyéből, kifejezést adva vallás-erkölcsi oktatásügyünk elhanyagolása káros következményeinek az egyházi s társadalmi életre; válaszva a kath. vallástanárok ügyével foglalkozó kongresszus eljárását e kérdés megoldásánál. A másik cikk szerzője inkább a vallástanárok kvalifikációjával foglalkozik, hivatkozva a zsinati törvényeknek a középiskolai tanári állomások betöltésére vonatkozó 466 §-ára, követelésül állítva fel a vallástanárookra nézve a papi oklevél kivül, még egy vizsga letételét, mely aztán egyformásítaná a vallástanárt más tárgyakat tanító társaival.

A vallás-erkölcsi oktatás kérdésével kapcsolatosan, e jelen alkalommal csak az utóbbi cikkel foglalkozom, mely Berényi János, tanár ur tollából került ki.

Sajnos, s valóban elszomorító tény az, hogy vallás-erkölcsi oktatás-ügyünk igaz protestánsokhoz nem illő, elveivel össze nem férő módon el van hanyagolva, minek hatása mindenütt szembeszökőleg nyilatkozik, látszik, nemcsak a magát műveltnek hirdető értelmi, de az egyszerű földmivelő osztálynál is, mit leginkább mi látunk, érzünk lelki pásztrok, kik sokszor keserűen adjuk meg árát.

E bajon csupán a gimnáziumi vallástanári állomások rendszeresítésével, betöltésével segíteni, képtelenség, mivel hasztalanon reparáljuk, látjuk el új, tartós fedéllel az épületet, ha annak alapja rosz, teste dülő félben van.

Ha az eke szarvára vetjük kezünket a vallás-erkölcsi oktatás terén, munkánk legyen alapos, az eredménytelenséget kizáró, gazdag gyümölcsözést biztosító, a mi csak úgy lehetséges, ha a vallástanítás ügye biztos alapra lesz fektetve, s ahhoz értő kezek által vezetve. Ezt pedig elérhetjük úgy, ha nemcsak az V. VI. elemi osztályban és a konfirmáló növendékeknek tanítja a lelkész a vallást, helyesebben vallástant, mint a népiskolai »Tanterv és rendszabályok« 49. §-a mondja, hanem mindenik osztályban őt kötelezi a törvény.

Igaz, tagadhatatlan, hogy egy ily paragrafus óriási munkát rakna, különösen a népesebb egyházközségek lelkészeinek vállaira, de hisz csak az számíthat gazdag aratásra, ki dúsan vetett, s odaadóan munkálkodott.

Ha a népiskolákban a vallástanítás ügye ily formán avatott kezekre bízva, rendezve lesz: akkor reá kerülhet és reá is kell hogy kerüljön a javítás, reformálás a gimnáziumi ilynemű oktatásra is. De itt sem az a fő, hogy gimnáziumi tanári oklevéllel bíró ember tanítson, hanem az, hogy értse az illető tárgyát, tudja a hitet, isten és emberek iránti szeretetet, a szépnek, jónak, nemesnek, örkölcsileg igaznak becsülését a növendékek szívébe, vérebe beoltani, s azokat valódi jellemes emberekké képezni.

Berényi János, tanár ur a kath. ülésről szólva, felhossa, hogy a vallástanárok a IX. fizetési osztály második fokozatáig emelkedhetnének a heti tizenhat óra tartásáért, megállapodásuk szerint, s ebből kérdés alakjában azon következtetést vonja le, hogy miután a középiskolai tanárok heti óra száma húsz, igazságtalanul követelnék a vallástanárok a többiekével egyenlő fizetést,

A kath. gimnáziumoknál tizenhat órája van a vallástanárnak, mivel a legtöbb helyen azokkal kapcsolatban nincs elemi iskola, sőt még előkészítő osztály sincs, de nálunk a gimnáziumok mellett tennálló elemi iskola IV.-ik elemi osztályát, a hol az elemi osztályok megszűnnek, az előkészítő osztályt ide lehet venni, mivel saját jól felfogott érdekében arról nem mondhat le egyetlen kollégiumunk sem. Ez így van a zilahi iskolánál, s így lesz pl. Székely-Udvarhelyen is, a mint az Ig.-Tanács ülésének e lapok 37. számában közölt határozatából világosan kivehető, s így lesz mindenütt. A vallás-órának a száma tehát nem 16, hanem 18. A gyermek-istentiszteletek tartása kiteszi a más két órát és a többi tárgyak tanításánál előforduló napló-javítási munkát.

Kötelessége tehát egy gimnáziumi vallástanárnak lenne épp annyi, vagy tán még több, mint egy más szaktanáré s így jogainak, fizetésének ezével egyenlőnek kellene lenni

Még a kvalifikáció kérdésére lehetne egy pár megjegyzést tenni.

A papi oklevél, szerintünk, elég kvalifikáció, s így felesleges volna, még a magyar nyelv- és irodalomból külön vizsgát állani, hisz, egy végzett theologusnak e tárgyból van annyi ismerete, mint egy középiskolai tanárnak, kinek nem tárgya a magyar; felesleges volna, mivel úgy sem tanítaná azt; felesleges volna a bölcsész-történetből, bölcsészettől, paedagogiából vizsgázni, mivel azokból meg vannak szigorlatai.

Azt követelni, hogy két évig egyetemmet hallgasson egy papi oklevéllel bíró ember, csupán a vallástanári állás elnyeréséért, szerintünk, helytelen, mivel e két évvel más tárgyra szerez képesítést s akkor nem szívesen vállalkozik a gimnáziumok megvetett, elhanyagolt árvájának, a vallás-tanításnak szolgálatába szegődni.

Megengedjük, hogy találtatnának olyanok, kik megszereznék a középiskolai oklevelet, s vállalkoznának a vallástan tanítására, de kérdezzük, mi lenne egy oly városban e tanítással, hol 30—40 növendék más felekezetű iskolában tanul, s nekünk nincs ott gimnáziumunk,

hová vallás-órára bejárjanak? Itt úgy is kénytelen volna felekezetünk, azon növendékek oktatását a helybeli lelkészre bízni, vagy pedig egy kath. vagy unit. iskolához rendes ref. tanári állást szervezni.

Ilyen hely csak egyházkerületünkben is van egy pár.

Külföldön az egyes gimnáziumoknál a vallásstanári állomások, a legtöbb helyen csupán papi kvalifikációval bíró, tehetséges egyének által vannak betöltve. Miért akarnók hát a külföldet túlhaladni, mielőtt elértük volna?

Sok, sok dolog van e kérdésnél, melyet meghányingvetni kötelességünk, s melyeknek tisztázására bizony reánk, reformátusokra is elért volna egy kongresszus, a minek meg lett volna az a haszna, hogy egyházunk tagjai közül többen, kik e kérdésben döntő felettes hatóságunknak nem tagjai, hozzá járulhattak volna valamicskével annak megvilágításához.

Biró András,
pataki ev. ref. lelkész.

Az egyházmegyéből.

I.

As udvarhelyi egyházmegyéből.

Az őszinte öröm, igaz lelkesedés napja volt udvarhelyi egyházmegyénkre nézve okt. 23-ka, melyen kezdetét vette Székely-Udvarhelyen csaknem két napig tartó közgyűlésünk.

Mintha a kötelesség-teljesítés tudata meghatványozódott volna, mintha valami kimagyarázhatatlan belső ösztön sarkalta volna egyházmegyénk minden fiát, seregettünk össze az ev. ref. kollégium nagytermébe, s minden arcra a lélek örömeinek melegítő sugara terjedt szét, s a szívekben valami lelkesítő tűz égett. E tűztől vezetve, eljöttek az élet küzdelmeiben kipróbált egyházi, és világi ősz bajnokok, az életerőtől duzzadó ifjak közelről, és távolról, munkálni anyaszentegyházunk érdekeit.

Mielőtt közgyűlésünk tárgysorozata elővételre volt, a templomba vonultunk, hogy isten-tisztelettel ünnepeljük meg hazánk ezredéves fennállását, s kezdjünk a második ezredév alapvető munkájához, építéséhez. »Tebenned biztunk« magasztos dallamának elhangzása után, Viski Gyula, siklódi lelkész aa. lépett a szószékre, s egyszerű, de egyszerűségében is fenséges imájának elmondása után, Máthé, V. 14. alapján tartott millenárius beszédet, kifejtve általában a keresztyénségnek, s különösen a protestántizmusnak hatását, hogy nem volt szív, melyet meg ne indított volna, melyben nemes elhatározások ne ébredtek volna, imádott magyar hazánk, drága nemzetünk, forrón szeretett anyaszentegyházunk előmozdítására megtenni mindent, a mi tehetségünkben áll, hogy jövő dicsőségünk épületének megingatlan alapja vessék meg.

Templomból kijöve, szeretett esperesünk szívből jövő köszönetet mondott Viski kollégánknak a nyújtott élvezetért, s indítványoztatott az ima, és beszéd kinyomatása, mit gyűlésünk lelkesülve határozott el.

Esperes aa. megkapó beszédében adott kifejezést mult, és jelen dicsőségünk ünneplésének csaknem kapuzárásakor, hogy ev. ref. anyaszentegyházunk sorsa, mióta fennáll, hazánkéval, és nemzetünkével mindig össze volt forrva, s kicsiny egyházunk volt fejlődésének leghatalmasabb, legbiztosabb eszköze, a mult küzdelmeinek legnagyobb osztályrészese, s

jövendő fenmaradhatásának biztos záloga a jelenben. Buzdítva intett, lelkesített, hogy ha a multban, a mikor üldözöttség, börtön, bilincs, gálya, és verpad nem voltak képesek kezünkben kicsavarni hazánk, nemzetünk, alkotmányosságunk fönmaradásának, protestáns Sionunk, a lelkiismeretbeli szabadság, és szabad vizsgálódás jelszavaival ékesített, de sokszor rongyokra tépett lobogóját, melyre örök hűséget esküvünk, nem szabad engednünk a jövőben sem, hanem érte élni, diadalra juttatásáért munkálni, ha kell, meghalni, tartasuk kötelességünknek.

Majd az egyház-vizsgálatokról tette meg pontos jelentését, melyből láttuk, hogy mindenütt haladás, pezsgő élet van, s ha néhol hiányok tapasztalhatók, azok szegénységünknek tudhatók be. Végül, indítványozza a milleniumnak jegyzőkönyvi megörökítését.

Indítványát elfogadtuk, megnyitó beszédét, és jelentését jegyzőkönyvre vétetni, s egyszersmind kinyomatni, elhatároztuk.

Esperesünk ügybuzgósága, munka-szeretete, atyai bölcs tanácsa, lelkesedése, érdeklődése mindnyájunk ügye iránt, kibeszélhetetlen. Minden szavából, minden tettéből látszik, hogy ő olyan vezérünk, ki nem azt mondja: »előre«, hanem ezt: »utánam!« A dörgő éljenzés, melylyel jelentését fogadtuk, megköszöntük, biznysága annak, hogy nálunk az ellentétek, melyek előhaladásunkat gátolták, elenyésztek. A bizalom, és ragaszkodás, melylyel iránta viseltetünk, legyen lelkiismerete megnyugtató tudata mellett, a jutalom.

Tárgysorozatunk rendén kövélkezett főgondnokká választott Sebesi Ákos urnak beiktatása, kit esperesünk indítványára öt tagu bizottság hívott gyűlésünkbe, Herepei Árpád, egyházmegyei képviselő, és bányanagy elnökte mellett.

Esperesünk rövid, velős beszédében kifejtve, mit kíván egyházmegyénk, egyházkerületünk és hazánk egy ref. főgondnoktól, föl hívja, hogy eddigi tevékenysége által annyira kiérdemelt, s egyházkerületünk bizalma által is elnyert állását, foglalja el.

Mltsgs. Sebesi Ákos főgondnokunk a megilletődés hangján mond forró köszönetet a kitüntető bizalomért s kijelenti, hogy az ő programja a munka anyaszentegyházunk fölvirágoztatása érdekében, s hogy azt be fogja váltani, kezesség reá a mult, s családjának szent hagyománya.

Kijelentését gyűlésünk frenetikus éljenzéssel fogadta.

Két lelkész, ifj. Péter Károly, és Csia Kálmán, s öt tanító aa. kebeleztetett be ezután egyházmegyénkbe. Adjon isten segedelmet a nehéz és gyönyörűsége iga hordozására.

Főjegyzőnek, néhai Darvai Lajos helyébe, eddigi aljegyző Bedő Ferenc, sz.-udvarhelyi lelkész aa. egyhangulag hivatott el, kinek eddigi munkássága, ügyszeretete, társadalmi tekintélye biztosíték arra, hogy a bizalom méltó emberét megtalálta; aljegyzőnek Biró András, peteki lelkész választatott meg.

Gyűlésünket félbeszakítva, főgondnokunk meghívására ebédre mentünk. Itt lehetett igazán életre kelve látni a mindeneket átható szeretetet főgondnokunk iránt, mivel a jelen voltak nemcsak egyházmegyénk munkásai, hanem a politikai téren elvtársai, más felekezethez tartozó barátai igyekeztek osztozni örömben, s meghodolni érdemei előtt.

Ebéd végeztével az egyházmegyei tanács működéséről való terjedelmes jelentés, s a felsőbb leiratok olvastattak fel, illetve, vétettek tudomásul, megtéve az utóbbiakban foglaltaknak végrehajtására az intézkedések.

Más nap d. e. a papi fizetések rendezéséről szóló tervezetet, melyet a legnagyobb körültekintéssel Kelemen János aa. készítet, fogadtuk el némi módosítással.

Majd a gyámintézeti ügyek letárgyalása s az egyházmegyei költségeloirányzat-elfogadása után, a segélykérvények elbírálásához láttunk. Itt sajnos tapasztaltuk, hogy lelkészeink, egyházközségeink közül még sok van, hol segíteni feltétlenül szükség, a mi a papi fizetések államsegély útján való kiegészítése és a hívek áldozatkészségének erejüket meghaladó mértékben való igénybe vétele által enyészethetnek el.

Még egy pár indítvány és kérelem elintézése után, esperesünk bezáró beszédét meghallgatva, éltetésével szétoszlottunk azon jól eső tudatban, hogy egyházmegyénk megtalálta azon utat, melyen haladva, biztos felvirágzása, haladása, élete továbbra is lehet munkása hazánk második ezredéve dicsőségének.

Biró András,
peteki ev. ref. lelkész.

II.

As erdővidéki egyházmegyéből.

Szerkesztő úr, engedje meg, hogy baróthi kicsiny egyházunk életéből felelevenitsek egy pár jelentékenyebb mozzanatot, a mely tán nagyobb egyház életében futó tünemény lehet, de fejlődő egyházunk történetében megjegyzésre méltó.

Baróth község az ugy nevezett Erdővidéknek ipari, kereskedelmi, s kulturális központja, s mint ilyen központi hely, a jövő fejlődésének alapját, s létföltételét már természeti fekvésénél fogva igényli, s ennek köszönheti, hogy a reformátusok száma hova-tovább a betelepülő iparosok, s értelmiség által mindinkább gyarapodik, s ezen kicsiny egyház ma már 300 lelket számlál, több mint negyvenöt-ötven mindennapi, s ismétlő tankötelessel. A közelmúltban temploma, s orgonája kijavítására, s egy kis tőke-gyűjtésre irányozta nagyobb részben közadakozásból, s a hívek tevékenységéből áldozatkészségét, s rendezte a bejáró olaszteleki lelkész fizetését. Egyházközségi iskoláját, miután kellő épülete nem volt, s nem látván veszélyeztetve érdekeit, a közös népiskola felállítására folytán megszüntette, s iskola-alapját a kepeválásági tőkéhez csatolta, s ezen tehertől való felszabadulása folytán inkább remélheti, hogy önálló egyházzá való fejlődését a közel jövőben elérje. Örvedetes, hogy az öt év óta működő olaszteleki lelkész, Kovács Sán-

dor, mint baróthi beszolgáló lelkész folytonos tevékenységével, s ügybuzgóságával mindent elkövet, hogy ezen kis egyház anyagi ügye rendeztessék, s a protestáns hit, s erkölcsi élet a legtöközottabb mértékben ápoltsassék. Örvedetesen jegyzem meg, s érdemeül tudom fel, hogy a folyó évben, pünköszt innepén, tizennégy növendéket lélekemelő ünnepélylyel, s talán először leány-egyházunkban, sok más felekezeti jelenlétében konfirmált, s egyszersmind a hitélet emelkedésének zsinormértékéül hozhatom fel, hogy november hó 1-én a reformáció emlékére rendezett ünnepen Zathurecky Kornélia ő nagysága, Zathurecky József algondnok kedves leánya, gyönyörű orgona-játéka, s a helybeli állami polgári fiúiskola negyven ev. ref. hitű tanulójának énekével gyönyörködtették a zsufolásig megtelt kis templom közönségét. Ő rendezte a köztemetőben való jogosultságát az ev. ref. vallásuaknak, s a hitélet fejlesztésének, s ragaszkodásnak tulajdonítható, hogy a hívek adakozásából, s egy pár iparos nevének buzgolkodása folytán az urasztalára elkészített több, mint 60 forint értékű asztalterítő adományozása is, s ha ezen intelligenciában elég gazdag kis egyházunk még többet érintkezhetné lelkészével, a hitélet terén még fokozottabb eredményeket érne el.

Önálló egyházzá alakulás, s papi állás szervezése foglalkoztatja a kedélyeket, s a szükség érzete parancsolólag int, hogy »Hass, alkoss, gyarapíts! Valóban, a szükség szól ezen kis egyház ajakáról, s a világozság terjesztéseért s a hitben megerősödésért epedez a 300 lelket számláló hívek lelke, s a protestáns hitben megerősödni vágyó csaknem százra menő tanuló ifjuság. Hiszen, tudnunk kell, hogy Baróthon az állami polgári fiúiskola I. és II. osztályaiban negyven ev. ref. hitű tanuló van, a mely szám ezen iskolának fokozatos fejlesztése folytán megkétszereződik; a községi népiskolában harmincnégy tanuló, az iparostanonc-iskolában huszonöt tanuló van, s a beszolgáló lelkész a legjobb akarat mellett is hetenkint hét órán a hit- és erkölcsstani órák tanítását ellátni képtelen, az adminisztráció, s az egyház belső életének irányzása egész embert kívánnak, s ha erőtlének is vagyunk, de bizalmunk, s reményünk van, hogy egyházkerületünk bölcs vezetője, annál is inkább, mivel a közel jövőben a protestáns papság anyagi ügyei a magyar parlamentet is foglalkoztatják, eddigi nagy alkotásait ezen egyház életre költésével gyarapítja, s hogy ugy legyen, ószintén óhajta ezen kis egyháznak minden hű fia.

Erdővidéki.

TÁRCA.

A buddhizmus.

(Második közlemény.)

(Prof. Markus Dods D. D. »Mohammed, Buddha and Christ« című művének harmadik szakasza.)

(Folytatás.)

Megengedve azonban, hogy minden lét nyomoruságos, s hogy az ember főcélja e nyomorból menekülni, nem helyes-e a materialisták fölfogása, kik a halált tekintik az élettől, és a vele járó szenvedéstől való szabadítójukul? Nem a testi organizmus feloslása-e a tökéletes szabadulás, mivel azt oltja ki, mely után, a mint hiszik, leginkább epekednek az emberek? Távul legyen, mondja Buddha. Mikor a test megszűnik élni, visszamarad a jó, vagy a rossz mo-

rális eredményének összege, a mint e testben élt; s a jelen élet ezen morális eredménye egy új létnek magva. Minden mostani élet alak, és pedig minden lelkes, és lelketlen létalak előbb létezett dolgoknak, s főkint ezen előbb létezett dolgok erkölcsi értékének resultátuma; éppen így minden, a mi most létezik, erkölcsi jellege által, a lét következő generációját hozandja létre, és határozandja meg. Ez a buddhista karma-tan. Karma »cselekedet«-et jelent; s a karma-tan azt teszi, hogy az ember jelen életi állapota egy előbbi helyzetben véghez vitt cselekedeteinek következménye, és hogy ez életben elkövetett tetteivel határozza meg, hogy milyen lesz a jövő állapota. Míg az ember karmáját ki nem elégíti, míg elkövetett tetteinek következményeit tökéletesen

ki nem meríti: mind addig újra kell születnie egy, vagy más alakban. Egy ifju Brahmán Gótámához menván, monda: »Egy, más végre nyeri az emberiség a lételt; de, vannak egyének, kik fölmagasztaltatnak, mások pedig megaláztatnak; némelyek meghalnak ifjan, mások magas kort érnek el; némelyek különféle nyavalyákat szenvednek, mások nem betegek mind halálukig; némelyek alacsony sorsban születnek, mások a legfelsőbb kaszthoz tartoznak. Mi okozza e különbségeket? Mi az, a mi kirendeli, vagy korlátozza ez eltéréseket?« Erre Buddha így válaszolt: »Minden élő lénynek megvan a saját karmája, vagy minden lénynek leglényegesebb sajátja a maga karmája; a karma nem a szülők, hanem az előbbi születések örökéből jön; a karma az oka minden jónak, és rosznak. A karma különböző volta okozza az emberek sorsában való különbségeket, vagyis, hogy némelyek megaláztatnak, mások fölmagasztaltatnak, némelyek nyomorognak, és mások boldogok.« (Hardy, 445—6. l.) Gótáma sem volt kivéve e törvény alól, de, ugymond, ő a Buddha méltóságát »nem vele született hatalma, nem is a déwák segítsége, hanem egy előbbi születés érdeméből nyerte el.« (Hardy, 448. l.) Lassan jutott el az úthoz, mely magas álláshoz viszen, mert midőn átment az élet minden alakján, madárnak, szarvasnak, elefántnak; sőt fának, vagy növénynek születvén; midőn megismerte az emberi élet minden fokozatát, és állapotát, a mindegyikbe való egymást követő születés által, s miután a hosszú próbát kiállotta, és a tisztaság, és önmegszentelődés magaslatára emelkedett: végre, ekkor született a mennyekbe, honnét a Buddhák földre szállanak.

Egészen tarthatatlan bár, s ész-okokkal megbizonyíthatónak éppen nem látszik e karma-elmélet, sok ajánló, és vonzó van benne. Ha nem kísérli is meg, hogy megfejtse a világ eredetét, de legalább a morált, s nem a fizikai szükségszerűséget tünteti föl olyanul, mely az életet, s az élet természetét minden világban szabályozza. Mint a hogy az egyéni karmából szükségképp következik, hogy lénye mindaddig újra, meg újra szülessék, míg el nem éri a Nirvánát, szintén így az élő lények különböző osztályai karmájának összegéből jött létre a mostani világ. A buddhizmus semmit sem szól a karma eredetéről, vagy arról, hogy mi hozta lételeire az első élő lényt, mielőtt karma lett volna, hanem csak a most meglevő világra terjeszkedvén ki, tisztán morális alapon akarja megszüntetni az ember állapotát, nyomorát, és lételét. Ugyanezen okból nem volt hajlandó, elismerni személyes teremtőt, mert akkor az emberi lét miatti vád igaztalanul az ő fejére szállna, s az életben látható, s tényleg meglevő nyomorért a teremtőt vádolnák. És két ségtelen, hogy midőn az egyénekkal érezteti a rájuk jövő összes gonoszért való felelősséget: hathatós buzdítókint működik az erény gyakorlására is. A ki azt hiszi, hogy minden rosz tettének elévülhetetlenül megvan a következménye, s a hogy vet, úgy aratand; a ki meg van győződve arról, hogy az ez életben való tunyaságból, önzésből, csalásból, vagy kéjelgésből szükségképp foly, hogy az a lény halálakor a buddhista rettenetes pokolba szülessék, (A házasság-török, a pokol fenekén mérhetetlen ideig való főzöttetés után, át-helyeztetnek a Lohakumbha nevű pokolbeli üstbe, melynek aljára 30,000 év alatt jutnak. Éppen annyi idő telik el, míg fölszínre kerülnek, és így tovább. Tehát, igaz a mondás: »A balgatagnak, a ki nem ismeri az igazság útját, hosszan

tart jövő élete.« Buddhagosha: Parables, 132. l.) vagy valamely undok csúszó-mászó teremtéssé, és hogy ez állapotból csakis lassankint, s fáradságosan, igaz élet által juthat el a jelen helyzetéhez vezető útra; a ki elfogadja ezt a tant: annak van legalább is egy hathatós indítéka az erény cselekvésére.

Világos, hogy ha ilyen tant hirdetnek vala az európaiaknak, mindjárt azt a kifogást hozzák föl ellene, hogy a mint nincs tudomásunk a mostanit megelőző életről, melyben vetvén, most annak gyümölcsét aratjuk, éppen úgy nem leend meg emléke mostani énünknek jövő állapotunkban. Nincs személy-azonosság folytonosság. Tulajdonképp nem vagyunk az, a ki újjá-születtetett, hanem egy másik, az újonnan született, a ki bűnömet hordozza, vagy érdememet élvezi. Ha meghalok, csakis karmám marad meg, s ezen karmámnak szükségképp folyománya, hogy szülessék egy ember, vagy egy állat; de, ezen emberben, vagy állatban nem lesz meg a velem való azonosság tudata, és az én öntudatom sem marad meg azon életre, melyben a mostaniért fizetnek meg. A bűn bűnhődik, és nem a bűnös. S minthogy a buddhizmus tagadja, és tagadta a lélek anyagnélküliségét, kifogásolták e tekintetben már igen régen, s az előbbiekhöz hasonló okoskodással, mely akkor nagyon divatozott, támadták meg. Milinda király, Nagasena buddhista bölcsesél való beszélgetése közben, ekképp bírálja a karma-tant: »Ha nem ugyanazon egyén támad új életre, az a lény bizonyosan megszabadul a bűnös cselekedetek következményeitől. (Hardy: Manual, 429. l.) Mire Nagasena így válaszola: »Hogy-hogy? Ha nem volna jövő születés, lenne szabadulás; de, mivel van jövő születés, a menekvés semmiképp sem következhetik be. Így p. o. egy ember élőp bizonyos számú mangot, és elrejtí azt; de, a tulajdonos megfogja, a király elé viszi, és imígy szól: »Felség, ez az ember ellopta mangoimat.« A tolvaj azonban ekkint felel: »Én nem loptam el az ő mangoit; a mely mangot ő a földbe elvetett, egészen más, s ezektől különböző mangó volt.« Megáll-e ez a védekezés? Vagy egy ember evés közben engedí lámpáját föllobbanni, s általa meggyúlad a zsuppfedél, és a láng tovább terjedésével elég az egész falu. Mikor pedig a falubeli lakosok reá támadnak, így szól: »Jó emberek, én nem égettem föl falutokat; az a láng, mit én gerjesztettem, más volt, mint a mely titeket fölperzselt.« Vajjon, hallgatnak-e azok reá?«

De, ha minden élet nyomoruságos, s ha az egyén testi halála után fenmarad még az élet, és a nyomor megújulását létre hozó csira: hogyan szabadulhatunk meg e csirától? A választ megadja egyik hitszabályozó buddhista irat a következő világos szavakban (Burnouf's Introd., 629. l.): »Mi a négy jeles igazság? A szenvedés, a szenvedés következménye, a szenvedés kioltása, a szenvedés kioltásához vivő ösvény. Mi a szenvedés, mely az első nagy igazság? A születés, a vénség, a betegség, a halál; az összeköttetés azzal, mit gyűlölünk, és elválasztatás attól, mit szeretünk; a képpesség hiánya, hogy megnyerjük azt, a mit óhajtunk, és keresünk. Mi a szenvedés következménye? A szünteleni, folyton megújuló, gyönyör, és szenvedéstől kísért vágy, hogy egyben, vagy másban kielégülést találjunk. Mi a szenvedés kioltása? Teljes megöklés ezen folyton megújuló vágyak; a megfosztatás ezen vágytól, abban hagyása, kioltása, megsemmisítése; az e vágyról való tökéletes lemondás. S mi

az ehhez vivő ösvény? A melyik e nyolc dologgal van kirakva: helyes nézet, helyes akarat, helyes törekvés, helyes cselekvés, helyes élet, helyes beszéd, helyes gondolat, és helyes elmélkedés.« Röviden, a vágy a rosznak a gyökere, a mely kiirtandó. Az élet-szomjtúl, és rövid-létü, hiu örömeitül szabadulni kell. A tudatlanság, mely megcsalja az embereket, minthogy újabb, meg újabb hitet támaszt bennök az élet kielégítő volta felől, kell hogy elűzzessék. Meg kell tanulniok, hogy olyanoknak lássák a dolgokat, a milyenek azok, és megértsék, hogy mint nem boldog, úgy nem is lesz az az ember, ha csak meg nem szűnik lenni. A tudatlanság, és vágy az emberiség nyavalyái: a tudatlanság, mely nem látja, hogy minden romlandó, és hiábanvaló; a vágy, mely vonzza az embert az élethez, és úgy viszi őt, mint a folyam az elefánt-tetemen levő hollót, mely csak azt veszi észre, hogy lekoppasztotta a csonvázat, és nyomorultul elvész a tengeren. Így hát a vágnak a bölcsesség által való elnyomása a Buddha ajánlotta üdv-eszköz. A doktrina. Szakjamuni saját szavaival, ez: »A lét egy fa; az emberi tettek érdeme, vagy vétke, e fa gyümölcse, és jövődő fák magva; a halál kiszáradása a vén fának, melyből az újak nőttek; a bölcsesség, és erény a csirázó képesség megszüntetése, úgy, hogy ha a fa kihal, nincs származéka. Ez a Nirvána. (Wilson, II. 364.) Vagy a mint e tan egy másik buddhista iratban hangzik: »A szív, mely gondosan kerül minden haszontalan könnyelműséget, és szorgosan alkalmazkodik Buddha szent törvényéhez, lemondván minden gyönyörűről, és a vele járó kellemetlenségről: biztosan, és multhatatlanul bejutand a Nirvánába.« (Beal's Buddhist Scriptures, 159. l.)

De, nem szabad azt hinnünk, hogy az érzékiségnek pusztá legyőzése, vagy éppen a gonosz szenvedélyek kiirtása elégséges arra, hogy a Nirvánába emelje föl a tanítványokat. A legmagasabb polcot, a buddhisták teljes boldogságát, csak azok érik el, a kik oly tökéletes győzedelmet vettek önmagukon, hogy még vágya sem él bennük a további létnek, hanem lemondtak mindarról, a mihez ragaszkodtak, s ez által megnyerték a tökéletes benső békét, és könyörületességet. Ezen emelkedett fölfogásu stoicizmus, a teljes önlemondás ezen állapota az, mely a buddhista Nirvánát képezi, és a mely megsemmisíti a jövő élet lehetőségét. Midőn egy ifju Bramatchari kéri Buddhát, hogy tárja fel előtte a titkot, az így felelt: »Jeles ifju, a ki úgy lemond a világról, hogy karmájából semmi nem marad meg, az megéri a maradandóság, és mulandóság karakterét.« Szintén így felelt egy másik tudakozódónak: »Mikor ez a szenvedésben kifáradt világ elmulik, és különvállik attól, a mi minden szenvedésnek oka: ezen szándékos elszakadás után a mi megmarad, azt nevezem én az igazi ének.« (Beal's Buddhist Scrip. 180. 185. l. Schopenhauer, és Buddha rendszerének tanulságos összehasonlítása található Helen Zimmer »Arthur Schopenhauer« c. m. x. f.)

A Nirvána tehát olyan erkölcsi állapot, mely együtt jár az önakarat, önjog, öntörekvés, és öntetszés kiirtásával. És ha ez lenne a buddhizmus célja, nincs semmi, mit inkább érdemesnek tartson az ember az elérésre. De, e morális önlemondás csupán eszköz a semmivé létel főcéljához, az én, a szó teljes értelmében való kiirtásához. Az énrül le kell mondania az embernek, nem azért, hogy szerető öszhangba jöjjen az isteni akarattal, és minden élő teremtéssel, hanem, hogy szabadulhasson a nyomorból, mely el-

válthatatlanul hozzá van kötve minden létezőhez. A Nirvána erkölcsi állapotára azért kell eljutni, hogy a halál után ne legyen újjászületés. Az olaj elfogy, és a láng kialszik, úgy hogy nem lehet többé meggyújtani a lámpa-belet. Nincs kétség a felől, hogy bár nem tudva, az erkölcsi haszon elégíti ki a fenkölt gondolkozásu buddhistákat; de, elméletileg véve; a morális nyereség nem az elébük tüzött vég-cél, hanem csak az eszköz, melylyel a nem-léthez juthatni. Az ember eléri a legfőbb fejlődési fokot, nem azért, hogy használjon széles e világnak, hanem, hogy a semmiségbe merüljen. »A ki gyűlöli az ő életét e világban, megőrzi azt az örökéletre«, ez a jól felfogott, messze tekintő, bizonyos nyilatkozata a lét igazi törvényének; a buddhista Nirvána azonban csak travesztíája ennek, s a mily magasztos fogalommal van az ember legfőbb erkölcsi állapota felől, éppen oly ostoba a cél, melyért el kell azt érni.

És így, jöllehet a buddhista erkölcsan szervezete szép, és majdnem egészen tökéletes, a mozgó lélek alapján véve önző. Nem csak határozottan kizárja az emberinél fensőbb akaratot, hanem kizárja a kötelesség minden eszméjét. Az emberi nyomor érzetéből indul ki, s nem a bűnösségből; rész-arányos, s határozottan diszes templomát nem a lelkiismeretre építi, hanem az ember boldogságért való vágyódására, s végcélja nem az, hogy megszabadítsa az embereket a bennük levő rosztól, hanem hogy mentse őket a nyomortúl, illetve, a léttől. Ezért hát bár erkölcsi tanításának bámulatos tisztaságával, és fenkölttségével reméyteljes viszhangot kell hogy támasztott légyen némely kebelben, de a sokaság megindításában szemmel látható kudarcot vallott. Föltalálhatók benne az emberi ész kigondolta legtisztább erkölcsi rendszer jegyei; hijjával van azonban ama két, s az olyan rendszerben igen szükséges elemnek, mely kiterjedt hatékonyságra törekszik az emberek között: hiányzik belőle a lelkiismeretre való hivatkozás, mely a kötelesség-érzet biztos támaszát képezi, és hiányzik belőle a személyes isten eszméje, a mely fölébreszti, ha eddig még nem igen volt állandó, a szeretet, és remény amannál sokkal erősebb principiumait.

(Folytatása következik)

Különfélék.

— **Főtiszt. püspök, Szász Domokos, aa. Javaslatát,** mely az egyházkerületi özvegy-árvai alapnak jövődő felhasználására vonatkozik, e rovatunkban is ajánljuk olvasóink figyelmébe. Az Igazgató-Tanács bár egyhangulag elfogadta, kétségen kívül, az egyházkerületi közgyűlés fogja kimondani a döntő szót, s bár nincs kétségünk, hogy ott is elfogadtatik, a lehető észrevételek megtételére lapunk mindenki előtt nyitva áll.

— **Főrangu hölgyek ajándéka Szász Domokos püspöknek.** Az erdélyrészi protestáns főrangú hölgyek remek meglepetésben részesítik szeretett püspökünket, Szász Domokost, gyöngéd elismerésül annak a lankadatlan hazafias munkálkodásnak, melyet a közélet terén, s főként egyháza érdekében egy évtized óta kifejtett. Egy óriási, remek művű szőnyeg az ajándék, melynek gyönyörű mintázatu varrása harminchat főrangú hölgy saját keze munkája. Báró Kemény Kálmáné, br. Bánffy Polixéna, ez a minden szépért, és nemesért lelkesülni, és áldozni képes dáma volt az eszme megpendítője, s csakhamar harmincöt főrangú asszony sorakozott melléje, hogy a kivitelben segítségére legyenek. Ő szerezte meg a mintát egy sívelvesi gyárból, s a főrangú hölgyek tündérújjai alatt csakhamar meg is elevenült az. Min-

denki egy-egy kockát varrt (a készítő neve a saját munkájának hátsó oldalára van himezve), s aztán a jó kegyelmes asszony, kinek hitbuzgóságáról is sokan vehetnek példát, nem csekély fáradsággal összeállította, s néhány nap mulva Kolozsvárra szándékozván jöni, ide küldte előre. A szőnyeg maga remeke a smirna munkáknak, s finom deszszinjével az izlésnek. Értékét pedig ezen felül megbecsülhetetlennek tesz ki a gyönyörű kivitel, és készítőinek nevei. A munkában a következő főrangú hölgyek vettek részt. 1. Br. Kemény Kálmánné, br. Bánffy Polixéna. 2. Br. Bánffy Dánielné, Gyárfás Anna. 3. Br. Wesselényi Istvánné, gr. Rhédei Stefánie. 4. Gr. Eszterházy Jánosné, gr. Mikó Julia. 5. Br. Wesselényi Béláné, Aubin Fanny. 6. Pekry Sándorné, Földváry Anna. 7. Szilvássy Béláné, gr. Wass Antonia. 8. Gr. Mikes Árminné, gr. Bethlen Klementina. 9. Gr. Haller Györgyné, gr. Bethlen Ilona. 10. Br. Bánffy Zoltánné, gr. Teleki Erzsébet. 11. Br. Zeyk Józsefné, gr. Teleki Ágnes. 12. Szacs-vay Sándorné, br. Wesselényi József. 13. Br. Kemény Gyuláné, Zeyk Károlina. 14. Gr. Wass Béláné, br. Bánffy Rákshel. 15. Gr. Bethlen Gáborné, gr. Bethlen Leopoldine. 16. Sándor Jánosné, Tisza Anna. 17. Gr. Bethlen Pálné, Tisza Jolán. 18. Özv. Zeyk Domokosné, br. Kemény Juliánna. 19. Szilvássy Aladárné, Szilvássy Zirna. 20. Br. Bruckenthal Irma. 21. Gr. Teleki Lászlóné, Paget Ilona. 22. Br. Báich Ivánné, gr. Thorockay Eszter. 23. Gr. Thorockay Miklósné, Kendeffy Klára. 24. Br. Bánffy Györgyné, gr. Bethlen Margit. 25. Br. Rotenthal Henrikné, báró Wesselényi Margit. 26. Br. Bánffy Kázménné, Pálffy Mária. 27. Gr. Lázár Istvánné, Pálffy Jozefin. 28. Br. Kemény Károlina. 29. Nagy Pálné, Ujfalusy Katinka. 30. Machik Béláné, br. Bornemissa Zsuzsánna. 31. Br. Kemény Simonné, Pekry Emma. 32. Petky Ferencné, br. Kemény Anna. 33. Benicky Aladárné, br. Kemény Olga. 34. Gyárfás Endréné, Katona Ilona. 35. Br. Feiltsch Bertholdné, br. Bánffy Alice. 36. Br. Bánffy Jánosné, Ugron Rózália.

== **Zsoboki paptársunk javára, Kovács Gyula,** domokosi paptársunktól vettünk 1 forintot. Összes gyűjtésünk eddig 75 forint 55 krajcár.

== **Értesítés.** Pál apostol leveleinek XXI-ik füzeté december hó végén jelenik meg. A késelemért, melynek igen sok, és fontos oka vala, azon ígéret mellett kérek bocsánatot m. t. olvasóimtól, hogy a további füzetek rendes időre pontosan meg fognak jelenni. Pozsony, 1896, nov. 10. Dr. Masznyik Endre, theol. akad. igazgató.

== **Lóvy József fia, könyvkereskedő** Miskolcon, kiadja dr. Tüdös István, sárospataki tanár tanulmányait »Dolgozatok a gyakorlati lelkészet köréből« cím alatt. Tartalmaz tízennégy egyházi, kilenc temetési, két esketési beszédet, és három imádságot. Ára füzeve 1 frt. 30 kr. Aláírási iverket nem küld szét, hanem fölkéri az érdeklődőket, hogy levelező lapon rendeljék meg.

== **Stein János, m. kir. egyetemi könyvkereskedő,** Kolozsvártt, ez évben is kiadta az »Erdélyi Képes Naptár« immár 38-ik évfolyamát, és ezzel kapcsolatosan az irodai fali naptárt 1897-re. Ára ennek is, annak is 30 kr. A naptár szükséges bútor, melyet nem nélkülözhet a háztartás. Születésnapot, névnapot, vásárt, bélyeg-illetéket, s több efféléket kell ma már tudni mindegyikről, éppen magyar háznál. Nő hát, ezeket meg lehet találni ebben a naptárban is. Ergo, jó. Ergo, ajánljuk a publikumnak. Még hozzá hazai.

== **A kolozsvári ev. ref. kollégium** tanterem építési alapja javára újabban a következő kegyes adományok érkeztek be. (XIX. közlemény.) A 283. sz. iven. Tussai Gábor 2 frt. Orbán Géza 50 kr. Vajna Elemér 25 kr. Demeter Gyula 25 kr. Az 546. sz. iven, dr. Weisz József 2 forint. A 700. sz. iven, Gebbel Károly 10 frt. A 43. sz. iven. Bodor Antal 5 frt. A kolozsvári ev. ref. kollégium tornaegylete 5 frt. A 610. sz. iven. Dr. Nyerges Zsigmond 10 frt. Dr. Nyerges Gábor 5 frt. A 442. sz. iven. Szabó Jenő, kir. alügyész 2 frt. Szabó Jenőné 2 frt. Dr. Sebők Zoltán 1 frt. A 601. sz. iven. Tóth Zerec 50 kr. Aszalós György 1 frt.

A 309. sz. iven. Tunyogi Béla 4 frt. Id. Nagy Lajos 2 frt. Nagy Miklós 1 frt. Iv nélkül: gyalui Rosenberger Bernát 30 frt. Dr. Vályi Gábor 20 frt. Deési Gyula, ev. ref. esperes 5 frt. Somodi István 1 frt. A kegyes adakozók fogadják kollégiumunk előjáróságának hálás köszönetét. Kolozsvártt, 1896. november 15. A kolozsvári ev. ref. kollégium igazgatósága.

== **Hálás köszönet.** Az újtordai ev. ref. egyházköztség nő tagjai fényes tanubizonyosságot tettek egyház-szeretetről, áldozatkészségükről, kegyes hitbuzgóságükről, mikor közadakozás folytán, egy gyönyörű szép szószerk, és úrasztal-terítővel lepték meg egyházunkat. Lám, még mindig vannak kegyes lelkű Máriák, kik sietnek fölkenni hitük olajával Krisztus anyaszentegyházát. Vajha, hitük, és áldozatkészségük olajos korsója soha ki ne fogyna! Hadd, álljanak itt nyilvános nyugtázásul az adakozók nevei. Mohai Károlyné 15 frt. Csekme Jánosné 5 frt. Zalányi Györgyné 5 frt. Szabó Ferencné (nyug. főszolg.) 5 frt. dr. Szentkirályi Lajosné 5 frt. Markó Rebi 2 frt. dr. Szabó Istvánné 2 frt. Fekete Ilka 2 frt. Rédiger Gizella 2 frt. Boc Mózesné 2 frt. Szentkirályi Istvánné 2 frt. Szász Mózesné 2 frt. Bara Gáborné 1 frt. Szabó Lajosné 1 frt. Balla Mártonné 1 frt. Rác Ferencné 1 frt. id. Keresztes Jánosné 1 frt. Simon Mózesné 1 frt. Abraham Sándorné 1 frt. Ferenci Ferencné 1 frt. Pozsonyi Juli 1 frt. Kocsis Lajosné 1 frt. Sófalvi Sándorné 1 frt. Gönci Józsefné 1 frt. id. Viski Gáborné 1 frt. Boc Józsefné 1 frt. özv. Kassai Lajosné 1 frt. Pető Miklósné 1 frt. Balla Ferencné 1 frt. Szabó Ferencné S. 1 frt. Kovács Péterné 1 frt. Gazner Józsefné 1 frt. özv. Gönci Sámuelné 1 frt. Adámosi Györgyné 1 frt. Böti Biri 1 frt. Miskolci Józsefné 1 frt. Szabó Ilona 1 frt. Kovács Tamásné 10 kr. Biró Jánosné 10 kr. Soós Józsefné 20 kr. Viski Károlyné 50 kr. Szócs Gáborné 50 kr. ifj. Gönci Samuné 50 kr. Fodor Dánielné 50 kr. Galambosi Gáborné 50 kr. özv. Monitoric Józsefné 50 kr. Monitoric Józsefné 50 kr. özv. Csetri Sámuelné 50 kr. Balla Jánosné 50 kr. Szabó Györgyné 50 kr. ifj. Keresztes Andrásné 50 kr. Ferenci Mártonné 50 kr. id. Köteles Sámuelné 50 kr. Haller Györgyné 50 kr. Szentkirályi Ferencné 50 kr. Balla Józsefné 50 kr. özv. Szabó Ferencné 50 kr. Csetri Ferencné 40 kr. özv. Gönci Józsefné 20 kr. Csutak Károlyné 50 kr. Salamon Ferencné 40 kr. Salamon Albertné 20 kr. id. Szabó Dánielné 50 kr. Törös Jánosné 20 kr. özv. Boc Mózesné 50 kr. Csetri Györgyné 10 kr. Boros Árpádné 20 kr. Abraham Lila 20 kr. Lengyel Jánosné 20 kr. Zalányi Károlyné 20 kr. Gazner Sámuelné 20 kr. Barna Domokosné 50 kr. ifj. Bóné Andrásné 50 kr. Érsek Lajosné 50 kr. Balla Miklósné 20 kr. Szöllösi Sámuelné 50 kr. Debreceni Mihályné 20 kr. (Vége következik.)

Hivatalos rész.

1514—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a kükiüllői egyházmegyébe kebelezett, és a dicső szent-mártoni körlelkészség kötelekébe kapcsolt csüdőtelki egyházköztség kántortanítói állomására pályázat nyitattik.

Javadalma: 1. Tisztességes lakás, és veteményes kert. 2. Négy hold 188 négyszögöl kánonikum, vagy e helyett 60 forint készpénz élvezete. 3. A kánonika-porciónak az egyház által fizetett évi adója 3 frt. 25 kr. 4. Rendszerezített állam-segély évenként 187 forint. 5. Terményszolgalmányok évi pénzértéke 54 forint. 6. Igás, és tenyeres nap-szám, melynek pénzértéke 20 forint. Összes javadalom tehát, 324 forint, 25 krajcár.

Pályázati határnap: 1896. december 10. Pályázati kérvények nt. Kovács Elek, esperes aa.-hoz, Vámos Gálfalvára (u. p. Dicső-Szent-Márton) küldendők.

Kolozsvártt, 1896. nov. 16.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

904—1896.

FELHÍVÁS.

Lelkész-társaimat felhívom, hogy nyomtatvány-szükségleteiket, t. Barabás Sámuel, m.-láposi pap, nyomtatványkezelő afánál sürgősen jelentsék be, kihez egyidejűleg a nyomtatvány árát is küldjék be. A leltár és költség-előirányzatoknak alólírott esperesi hivatalhoz leendő bétértésztését folyó év december hó 20-ig ismerjék köteleességüknek.

A deési ev. ref. egyházmegye esperesi hivatalától.
S.-M.-Berkeszen, 1896. november hó 16-án.

Pap István,
evang. ref. esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXVI. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1896. November 26.

48. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évré 6 forint, félévré 3 forint, negyed-
évré 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések *bérmentve*
küldendők: *Külmagyarutaa 9. sz.*

Szász Domokos püspök köszönő levele
br. Kemény Kálmánné ő excellenciájához.

Kegyelmes asszonyom!

Midőn a »Prot. Közlöny«-ben végig olvastam a hiradást arról, hogy eddigi szolgálattételeim elismeréseül az erdélyi reform. főrangu úrnők díszes serege egy remek művü szőnyeget készített sajátkezüleg, s az le is szállítottatott Kolozsvárra, hogy nekem ajándéku adassék: szemeim könyekkel teltek meg. Nem a keserűségnek (ebben is volt, s van elég részem), hanem a legbensőbb meghatottságnak, hálának, és örömnök könyei voltak ezek. Éreztem, s érzem azóta folyton, hogy mégsem hiában éltem, és küzdöttem eddig. Az isten nem csak azzal jutalmaz engem, hogy szolgálattételeim eredményeit külső képpen, mind gyarapodó arányokban szemlélhetem, s lelkiismeretem megnyugtató szavát, lényemnek a világ tekintetétől elzárt mélyében hallhatom, hanem azzal is, hogy rendelt, s kiválasztott számomra nemesen, és mélyen érző női sziveket, s gyöngéd kezeket, melyek a közélet terén kapott vérző sebeim helyét babér-levelekkel fődjék el homlokomon.

Tudom jól, hogy ez rám nézve kimondhatatlanul boldogító, s engem minden földi kincsnél gazdagabban jutalmazó cselekedetnek kezdeményezője, sikerre vezetője Excellenciád, kinek jószágos lelkében fogamzott meg ez a gyönyörűséges gondolat, melynek megvalósításában nem csak Excellenciádnak, mint kezdeményezőnek, s a többi főrangu úrnőknek, mint segítő társainak csekély személyem iránt táplált jóindulatuk, de egyszersmind mély vallásos érzésük, anyaszentegyházunk, és hazánk irányában érzett szeretetük megnyilatkozását nagy lelki örömmel szemlélem.

Hiába keresem, nem tudom megtalálni a szavakat, melyekkel hálámat, és köszönetemet ki-

fejezzem, de abban bizonyos vagyok, s háláérzetemet ez még mélyíti, és fokozza, hogy ily elismerésre, s ily megbecsülhetetlen értékü gyöngéd jutalomra jogcímet én eddigelő csak parányi mértékben szerezhettem, s gyarlóságom árnyékait Excellenciátok nemes lelkületének fénye messzire túlragyogja.

Igéretem, hogy a mig hanyatló életemnek, s erőmnek isten kegyelme kedvez, nehéz vivódásaim, s az ellenem folyton megújuló, s engem erkölcsileg megsemmisíteni célzó támadások közepette is, igyekezni fogok, szolgálni istennek, hazámnak, s anyaszentegyházamnak, s ez által leróvni, legalább részben, Excellenciátok iránt táplált el nem muló hálámat, mely még majdan porladó szívemben is élni fog örökké.

Fogadja Excellenciád mély tiszteletem kifejezését.

Budapest, 1896. nov. 25.

Szász Domokos,
ref. püspök.

Beszámolás. Felhívás.

Két éve mult, hogy a néhai, s boldog emlékezetü dr. Kovács Ödön huszonöt éves theol. tanári működése jubileumát az erdélyi egyházkerület, a testvér-intézetek, a ref. papság, az akkori, és volt tanítványok, a város, és társadalom élénk rokonszenve, buzgó részvétele és támogatása mellett megültük. Ünnepeztünk nem csak csillogással, beszéddel, bankettel, hanem a munka ünnepén azzal, hogy magunk is munkálni igyekeztünk anyaszentegyházunk haladásán, jövő boldogulásán, diadalán. Ez nyert kifejezést az ünnepélyes gyűlés azon kétrendbeli határozatában, mely szerint mig egyfelől egy »Feliratban« felkérni határoztuk egyházkerületünk méltóságos állandó Igazgató-Tanácsát a vallás-tanítás, és vallásos nevelés ügyének előmozdítására; másfelől kimondottuk, hogy egy 2,000 koronás »Dr. Ko-

vács Ödön alap« létesítése által a fönnebbi célt mesterünk, és magunk elvei és meggyőződése szerint »a protestántizmus szabad szellemének megfelelő modern theológiai irányban« magunk is szolgálni kívánjuk. A felirat, és alapító levél szerkesztésével, az ott meghatározott irányelvek szerint, valamint az alapítványi összeg hiányzó részének összegyűjtésével egy bizottság bizatott meg.

Két éve történt ez, s az óta az ügy állásáról nyilvánosságra semmi sem jutott. E mulasztásért a felelősséget egészen a bizottság jegyzője veszi magára, számítva arra, hogy az érdekelt közönség jóakaratu figyelmére méltatja azon körülményt, hogy éppen e két év az ő életében is a válságok, és változások, és sokszor két-háromszorosan túl-terhelt munka zaklatott évei voltak.

Most, a mi már elvégezve van, arról számolunk. A mi még hátra van, annak megvalósítására kérjük a nagy közönség, de különösen a tisztelők, barátok, legkülönösebben pedig a tanítványok támogatását; a cél érdekében kérünk mindenkit, ki egyházunk előmenetelét szíven viseli.

*

A beadott »Felirat« szövege ez.

Főtiszteletü, és méltóságos Igazg.-Tanács!

Mi, kik a dr. Kovács Ödön, nagy-enyedi theol. akad. tanár huszonöt éves tanári jubileumára összegyűltünk, ez ünnepély által, mely vallásos életünknek, s magyar prot. egyházunknak a szabad szellemü evangyéliomi vallásosság alapján való újjászületése eszközlésére szentelt áldásdús huszonöt évi munkásság ünneplése, hiveink, és egyházunk vallás-erkölcsi állapotának közelebbi megvizsgálására vezetettve, miután személyes tapasztalataink kicserélése, és megvitatása után azon általános, és szilárd meggyőződésre jutottunk, hogy hiveink minden rétegében a sajnálatosan nyilatkozó hideg közönynek, templomi gyakorlatainkban, és egyházi közéletünkben való sajnos részvétlenség, vallásos hitbuzgóság, és öntudatos protestáns vallásosság bizonyos elhanyaglásának főbb oka a vallás-tanításnak, és vallásos nevelésnek az iskolázás minden fokán érezhető, bár anyagi erőink mértéke által okozott hiányában van: midőn egyfelől az ünnepély emlékére az ünnepelt nevére tett 2,000, kétezer koronás alapítványunk által magunk is e téren kedvezőbb állapotok létrehozására áldozatunkat meghoztuk, másfelől egyhangulag elhatároztuk, hogy felhasz-

nálván azon erkölcsi súlyt, mely erdélyi ref. pap-ságunk ily tekintélyes számának egyhangu vélemény-nyilvánításában rejlik,

kéressék fel a főtiszt. és mélt. Igazgató-Tanács, hogy tekintettel forrón szeretett evang. reform. egyházunknak a legujabb egyházpolitikai kérdések állami megoldása által teremtett helyzetére, és magas érdekeire, hiveink egyházunkhoz tartozásuk érzetének erősítésére, s öntudatos meggyőződéssel ahhoz való ragaszkodásuk fejlesztésére, e cél megvalósításának leghathatósabb eszköze, a vallás-tanítás kérdésének az iskolázás mindenik fokán való alapos rendezése, s különösen a középkolákban rendszeresített tanszékek szervezése által ez égető, s káros következményeit már is érezhető szükségesen segíteni, illetőleg, a segítesen bölcs belátása szerint a legalkalmasabb, és legcélravezetőbb úton közremunkálni méltóztassék.

Miről, midőn a főtiszt. és mélt. Igazg.-Tanácsot szeretett egyházunk jövőjeért aggódó lélekkel tudatjuk, a kérdés fontosságára becses figyelmét felhiva, a főtiszt. és mélt. áll. Igazgató-Tanácsnak vagyunk anyaszentegyházunk jövőjén együtt munkáló társai.

A dr. Kovács Ödön huszonöt éves theol. tanárságának jubileumára Nagy-Enyeden, 1894. szept. 9-én összegyűlt lelkészek, illetőleg, azok nevében: Szász Domokos, erdélyi ref. püspök, mint diszelnök. Dr. Bartók György, szászvárosi ref. pap, mint elnök. Nagy Károly, nagy-enyedi ref. pap, mint jegyző.

*

Az alapító levél meg így hangzik.

Mi, a dr. Kovács Ödön, nagy-enyedi ev. ref. theol. akadémiái tanár 1869—1894 évek közti tanítványainak, a Bethlen-főiskola theol. akadémiájának jelenlegi hallgatói, s az általuk kiegészített bizottság által Nagy-Enyeden, 1894, szeptember 8—9. napjain dr. Kovács Ödön huszonöt éves theol. tanársága megünneplésére rendezett jubileumon jelen levő tagjai, indittatva

egyfelől, az ő személye iránt érzett szeretettel, és hálával párosult elismerésünk, és nagyra becsülésünk által;

másfelől, megörökítendő magyar protestáns egyházunknak a modern vallásos világnézet alapján való újjászületésére szentelt huszonöt éves áldásdús munkássága emlékét; és

a magunk részéről is, csekély erőnk mértéke szerint, hozzá járulni óhajtván a modern vallásos

élet, és világnézet alapján álló vallásosság terjesztéséhez:

egy akarattal, és osztatlan lelkesedéssel kötelezzük magunkat egy 2,000, kétezer koronából álló »Dr. Kovács Ödön alap« létesítésére.

1. Ezen alapítvány; minden istentől remélt gyarapodásaival együtt örök időkre a Bethlen-főiskola kezelésére bízatik.

2. Célja: az alsó- és középiskolák protestáns vallásu növendékeinek vallásos nevelését, és képzését a protestántizmus szabad szellemének megfelelő irányban elősegíteni, és modern theologiai szakmunkák megjelenését lehetővé tenni. E célból időközönként, de legalább minden öt-öt évben pályázat hirdettetik.

a) legelső sorban elemi-, nép-, és középiskolákban használandó vallástani kézikönyvek megírására;

b) másodsorban a theol. akadémiákon előadatni szokott legfontosabb tudományágakat felölelő theologiai tankönyvek megírására;

c) harmadsorban a művelt protestáns közönseget érdeklő, és a modern protestántizmus érdekeinek megfelelő kérdések tárgyalására, és megfejtésére.

3. Pályadíj közép nagyságu nyomtatott ivenként 25 forintnál kevesebbre, és 50 forintnál többre nem tehető. A pályamunkák terjedelme esetről-esetre határozandó meg, de a húsz nyomtatott ivet túl nem haladhatja.

4. Pályanyertes művek az alap tulajdonába mennek át, s azok kiadásáról az intéző-bizottság gondoskodik. A befolyó tiszta jövedelem az alaptőkéhez csatoltatik a Bethlen-főiskola vezetése mellett.

5. Az alaptőkéhez csatoltatik továbbá minden sikertelenül maradt pályázat pályadíjának ötven-százaléka, míg a másik ötven százalék új pályakérdések díjaihoz csatoltatik.

(Vége következik.)

A kepe.

A mit mondani akarok róla, régen elmondhattam volna. De rösteltem. A minap az esperesi jelentést olvastam, magam sem tudom, hogyan, a gondolatoknak és emlékeknek egész raja zúdult fel lelkemben. Egykettőt leirok közülök.

Jancsó Lajos úr, a nagyenyedi ref. egyházmegye főjegyzője, akkor helyettes esperes, a Prot. Közlöny 37 ik számában, az ő esperesi jelentése folytán, ezt mondja Harasztosiúl: »Szükséges itt is a kepeváltás, mert a kepe évről-évre apad s mint a kollega mondja, keserü kenyeret ad az még a nagy harasztosi eklézsiában is«.

Azt hiszem, Jancsó ur a harasztosi ekléziát a g y-nak a papi fizetésre nézve mondja, mert ebben tartják ezt a g y-nak messze földön Erdélyben.

Hát csakugyan megvan itt az alap ahhoz, hogy kedvező körülmények közt, nagy legyen. Volt is ez nagy, még közvetlen elődöm idejében is, mert akkor a kedvező körülmények megvoltak. Volt rendesen jó termés, a mi most évek óta nincs; volt a gabonának jó ára, a mi többé soha nem lesz.

Már most, általános jó termés idején, behozott a papnak szalmás kepét 90 gazda 3—3 kalangyát, a mi egész (30 kévés) kalangyára számítva, a félkepét is tekintetbe véve, kitett legkevesebb 220 kal. buzát. Ez három vékájával 660 véka. Akkor még megvolt a buzának 150 kr. ára vékánként; a 600 v. buza (a minél kevesebb sohase volt) = 900 frt. Ezután járt minden szőlős gazdától egy veder must; a kinek szőlője nem volt, 40 kr. összesen legkevesebb 170 frt. érték. E két tétel együtt 1070 frt. Ez maga elég fizetés volna. De törökbuza, vékás buzakepe, kanonika-porcio jövedelme felvitték lassacsán 2,000 frtra. Nekem pedig a hat esztendőben, felszámítva minden lehető bevételt az utolsó krajcárig, soha, egyetlen-egyszer sem ment fel 900 frtig összes jövedelemem; ellenben volt 1894-ben 700 frt. Mert

a) A részemre kiállított díjlevélben, a természetben adandó mustot, esperesi jóváhagyás mellett, helyettesítették 40 krajcárral, minélfogva veder mustot senki, hanem fizetnek mindenkinek csak 40 krt. így ebből 170 frt helyett, bejön 70 frt. veszteség 100 frt.

b) Termés. hat év óta soha sincs; 90 kepező helyett hoz 80, 70, 63 ember szalmás kepét. Ez, azt hiszem, még Erdélyben is speciálitás. Ha nem az, ugy az egész Erdélyben, a hol készpénz fizetés nincs, minden papi állomás főnyen épült háznál ingatagabb alapon áll. De több paptársamtól ugy tudom, hogy az erdélyi egyházakban is a kepezők osztálya birtok szerint van megállapítva; és mindenki, minden évben, a termésre tekintet nélkül, adja az ő osztályának előirt kepét; ha természetben nincs meg, akkor pénzben. Itt nem ugy van. Hanem, ha a 150 holdas gazdának nem terem meg 30 kalangya (ez a mértékegység) buzája, akkor ad csak két véka szemes buzát, ha 20 k. sem terem, az a 150 holdas gazda, vagy ha ugy tetszik, az 500 holdas birtokos is küld két véka török buzát, pedig gabonásaiban tavalyról lehet még pár ezer véka buzája. Csakugyan a 90 szalmás kepező helyett 1895-ben volt 63, 1896-ik évben 64 gazda. Hatszáz véka kepe buza helyett, a papi gabonás hat év óta lát 300—450 v. buzát. Ezt eladjuk most 85 krral, ez = 38250 kr.; a mustpénzzel együtt = 45250 kr.; tehát a két főtételen legkevesebb 600 frt. veszteség. Azon jövedelmek pedig mig befolyának, járnak egy ilyen kiadással, szintén esperesileg jóváhagyva, fizetés levelem azt tartalmazza, hogy a kepehozókat pálnkával, lepénnyel, a presbitériumot, asztagrakokat, körülbelül 26 embert, ezenfelül ebédrel tartozom ellátni; ugyan ezt kell tennem a hat öl fa behordásánál is. Ugy; hogy e két lakadalom levon az alaposan megapadt fizetésemből 50 frtot. A bevétel attól függ, a mint terem, de ez ellátás okvetlen meg kell, hogy legyen.

Készpénz fizetésem 2560 kr. Gazdálkodni mi, egyetlen magyarországiak, nem tudunk, de így nincs is miből szerezni gazdasági felszereléseket. Summa summarum, itt a szomszédomban nem egy negyed osztályu

papság többet behoz az ő javadalmának, mint a harasztosi nagy papság nekem.

Ennek jövedelme hivatalosan fel van csavarva hatalmasan az orsz. gyámintézet érdekében, hogy ha jövedelem nincs, fizetni való legyen elég, mintha most is 2,000 frt. jövedelem volna. Ha megérjük, hogy a papi fizetések, állami segítséggel, 800 frtig kiegészítettek, egy most 400 frtra. becsült 4-ed o. papság 3—400 frttal haladja meg a harasztosi nagy papságot.

Ez is a képével jár; ez is szerencse. Míg a képét asztagba berakják, kétszer indul hatalmas zápor, a második jéggel van sulyosbitva. Nedves kékék is jutnak az asztagba; mire csépelhetünk, 3—4 kal. megrothadva kerül ki belőle.

Keserü bánattal sokszor előveszem, de mikor szemmemmel nem olvasom, elmémben akkor is forgatom a Nagyenyed városában szerkesztett »Közérdek« c. lap 1893. nov. 26-ki számát, melyben »a Krisztus egy magyar szolgája« azt írja: Az esperesi jelentésből »szomoruan értesültünk, hogy gazdag és népes egyházközségünk, Harasztos, az elzüllottség pontján áll ide vezet az a magas egyházpolitika, a mely kizárta Harasztosról ama jelöltet, a ki hivatva volt eme szép község megmentésére, s behozott a Királyhágón túlról, az enyedi akadémia növendékeinek célzatos mellőzésével, egy olyan embert, a kinek nincsen semmi tekintélye.« Irigyelték tőlem, a »behozott« embertől, a harasztosi nagy papságot. Nem a hivatott jelölt, sem a többi titkos és nyílt aspiránsok nem vesztettek, egyedül én vesztettem a harasztosi nagy papsággal, ki azt előlük elnyertem. Ezért afaia, kár volt úgy gyűlölködni.

Amaz álarcos támadásért, sohasem vehettem magamnak elégtételt, de nem gyávaságból, ezt nem ismerem. Megirtam és beküldöttem feleletemet a Prot. Közlöny nt. szerkesztőségének, de ő úgy ítélte, hogy annak közléseért őt is szemrehányás érhetné, mint a ki ilyeneket is felhasznál a Kolozsvár és Enyed közt fennállott antagonizmus élesítésére.

Abban a ki nem adott cikkben egy helyen ezt irtam: »Én megszoktam már azt, hogy első fellépésemnél mindenütt félre értsenek, megtámadjanak. Az elismerést, az elégtételt mindenütt egymagam, saját erőmből, Isten segedelmével, hosszú, nehéz küzdelem után, lépésről-lépésre vivjam ki, esztendőök alatt jussak el oda, a hova a könnyű emberek egy ugrással teremnek. De, mert az ilyen pozíciót meg is szoktam tartani, csak az ilyen elismerésnek, elégtételnek tudok már örülni. Ez elismerést, elégtételt valamikor itt is megszerzem én.«

Két és fél év telt el az 1893. őszi közgyűlés óta. Én dolgoztam csendben és vártam nehéz szívvel, sokszor tántorogtam a kétségbeesés örvénye körül, szívemben hordtam és hordom ma is ama nemtelen rágalom mérgét, mint hegyes ösztönt, eltűnődöm néha: milyen e földi szerencse, az emberek kegye! Hogy emelkedik fel, lesz híressé pártfogás, cimboraság segedelmével sok hitvány; az arca verejtékével dolgozó becsületes, de nem hivalkodó munkást pedig, ha nem tud a farkasokkal egy nótát üvöltetni, meg nem látják, sőt eltapodják. Ha egy egész lelki világ omolnék össze a könyörtelenség miatt, nem azért ember az ember, hogy ezt szívére vegye!

Ama cikkem megírása után két év telt el. Ekléziámban (mert itt is első sorban kellett küzdenem az elismerésért), hogy mennyire értem el azt, arra nézve, ha valakit érdekelt, itt kellene járnia és tudakoznia csendben, a nép között, és mikor valakik irigységtől, vagy egyéb nem tiszta indulattól menten, itt tapasztalatokat szereztek volna, ezt mondanám nekik: »Menjete el és mondjátok meg, a melyeket hallotok és láttok (Mt. 11. 4.)

De megjött valamennyire a hivatalos elismerés is. Krisztusnak egy magyar szolgája 1893. novemberben ezt írja: »gazdag és népes egyházközségünk, Harasztos, az elzüllottség pontján áll«, az 1896. tavaszi esperesi jelentés pedig ezt mondja: »Harasztos virágzó, erős egyházközség!«

Igen, virágzó, erős egyház. Több is van ilyen. Mégis, míg az a kepe meglesz, ezt is, a többit is csak az imádság tartja, csak a hajsza választja el az erőtelenségtől. Az imádság a mi imádságunk, a hajsza a mi engedékenységünk, önmegtágadásunk. Hogy a kepe rendszer által aláaknázott ref. egyházak és ezek által a magyarság Erdélyben fenmaradhasson, nekünk, lelkipásztoroknak kell önmagunkat megtágadnunk, a keresztet hordoznunk, ha leroskadunk is az alatt. És mi igazán roskadunk. Mennél buzgóbbak, kötelességtudóbbak, lelkiismeretesebbek vagyunk és mennél több önértet van lelkünkben, annál inkább. Nekünk, hogy legyen egyházunkban békesség, aztán virágzás, (ha ugyan ez egyáltalában lehet), hallgatnunk kell, a mikor évről-évre nyirbáltatni, elcsenevészní látjuk az ugy is szegény képét. Hallgatnunk kell és engednünk, ha szegény kéri a kepe-elengedést; engednünk akkor is, ha a rosz ember vakmerően megtágadja azt; mert csak mutat arra a templomra, a melyen a kereszt neki nem a Krisztus szegénységét, hanem az egyház gazdagságát jelenti. Hallgatnunk kell és engedelmesnek lennünk akkor is, a mikor a megsértett férfiú, vagy hivatali önértet, büszkeség ökölbe szoritja kezünket. Meg kell tagadnunk egész énünket minden jellemző tulajdonságaival együtt, a milyen az önértet, büszkeség, nemes harag, stb. hogy egész ember-voltunk felolvadjon a jó pásztor fogalmában, a ki a nyájnak még sem cselédje, mint sok helyen tartják; minden erőnket, mint életadó nedvet, magába szivja egyházunk: ettől lesz erős, virágzó, mi magunk pedig önmagunknak meghaltunk.

Csak ha az önfeláldozásra képes a lelkipásztor, csak ott lesz az egyház belsőleg is igazán nemcsak a hivatalos vizsgálat szemeinek tetszőleg erős, virágzó.

Ez egy nem tartozik szorosan a kitett címhez, de megírom egyuttal ezt is. Jancsó Lajos ur megbocsát, ha a jelentését: »Ilyen gondozás mellett is tiz egy én katholicizált ez év folyamán«, azzal világosítom meg, hogy egy én tulajdonképpen négy volt, két házaspár, a többi hat, a törvény értelmében a szülők után menő gyermek. E magyarázat nélkül ama mondas, félreértve, feltűnést kelthetne. Így is szomorú biz az. De, sajnos, vannak, lehet a miatt, hogy nem kellő pásztori gond alatt nőttek fel, a kikben az egyházhoz való hűséget földi tekintetek megingatják.

Nagy István.

Az egyházmegyéből.

A kükküllői egyházmegyéből.

Kükküllői ev. ref. egyházmegyénk október 8 án tartotta meg évi rendes közgyűlését Dicső-Szent-Mártonban, milleniumi isten-tisztelettel egybe kötve.

Szép napja volt ez egyházmegyénknek, az idő is kedvezett, a résztvevők lelke megtelt örömmel, a békességes együtt-érzés melege járta át a sziveket.

Pontban kilenc óraker helyettes-esperes, Nagy Domokos megnyitotta a gyűlést, melyen részt vett a lábbadozó nagy beteg Kovács Elek, rendes esperessel élén, mondhatni kevés kivétellel, az egyházmegye összes papsága, Kabos Ferenc főgondnok, Nagy Pál algondnok urakkal, számos világi képviselő is.

Helyettes-esperes jelentésében öt hónappal számolt be. Tartalmas volt jelentésének minden sora, kiemelkedő részét képezte az a fejezet, melyet ezredéves multunk emlékeinek, s jövőben követendő nemes törekvéseinknek jelzésére szentelt. Indítvány folytán jegyzőkönyvre vétetni határozatott.

Kovács Elek, rendes esperes tette meg ezután jelentését arról az időről, melyben két hónap alatt beállott nagy betegségéig ő vezette az ügyeket. Még gyenge volt a közszeretetlen álló kedves ember, s így jelentését főjegyző-helyettes, Vályi János olvasta fel. Meleg óváció volt jutalma, s jegyzőkönyvre vétele ezen jelentésnek is kimondatott.

Az egyházmegyei tanács működéséről főjegyző-helyettes számolt be részletes, teljes munka-anyagot felölelő jelentésében.

E pontnál a közgyűlés további folyama felfüggesztetett, s a harangok hívó szavára testületileg az úrnak hajlékába siettünk, hol ezredéves multunknak emlékére szenteltünk innepet. Megható szép ima hangzott fel Sámuel József, nagykendi lelkésztársunk ajkán. Tartalomban gazdag, szelleme fönn szárnyaló, erős hite, a gondviselésbe helyezett rendületlen bizodalma oly szép formában nyert kifejezést ez imában, hogy egyházi irodalmunknak valóságos kárára lesz az, ha fiókjában pusztul el, nem lát napvilágot.

Ünnepi beszédet Bátor János, királyfalvi lelkész mondott, Dániel 4. r. 22. v. alapján. Beszéde első részében ezredéves multunkra pillant vissza, sok történelmi tudással, helyes érzéssel, kiemelve nemzetünk kiváló erejéit, melyek megtartották a multban, s megszerezték a jelen öröm-ünnepét. Második részben a jövőre tekint, s valamint a multban szabadság-szeretet, egyenlőség, testvériség, s az alkotmányhoz való hű ragaszkodás voltak vezércsillagaink, úgy ezek kell hogy vezéreljenek a jövőben is. A mult, a harcias, véres küzdelmeknek, nehéz szenvedéseknek ezer esztendeje volt, melynek végén, a legbölcsebb király oltalma alatt szebb jövő fénye dereng; a jövő, reméli, a béke ezer éve lesz, melyben komoly munkával, és tudással tehetjük nagygyá e hazát, sat. Egyszerű, keresetlen szavakba foglalt, szép beszéd volt.

Meg kell említenem, hogy Sándor János főispán, mint a vármegye igazi büszkesége, hilibi Gál Domokos alispán, s velük még egy pár intelligens egyén a megyétől szintén részt vett ezredéves isten-tiszteletünkön, köszönet érte, de kívülről, úgy szólván, csak magunk, a közgyűlés tagjai voltunk. Ez nem jól van így. Valahára sorát kellené ejteni már, hogy dicső-szent-mártoni tekintélyes egyházunk hivi, a közgyűléseink alkalmával tartott isten-tiszteleteken tömegesen részt vegyenek.

Isten-tisztelet után, az egyházmegye tanácskozó termében tovább folyt a gyűlés.

Tárgysorozat rendjén, a számvevő Nagy Domokos tette meg jelentését. Tudásul vétetett.

Ezután Nemes Árpád, tanügyi előadó jelentése következett. Jelentésében részletesen felsorolta az egyházmegye összes tanügyi mozgalmait, melyek végeredményükben haladást jelentenek.

Pénztárnok, Kakasy Márton számadásai megvizsgáltván, rendben találtattak; feltűnő módon sok a hátrálék, melyek behajtása iránt közgyűlésünk intézkedett, s megbizta esperes aát, hogy ezen határozatnak záros határidő alatt érvényt szerezzen.

A felsőbb rendeletek tárgyalása következett sorrendben. Ezek egyikének: a papi fizetések rendezésének ügye élénk eszmecsere-t támasztott. Nem volt ismeretlen a kérdés, egyházmegyénk tette a felterjesztést kerületi közgyűlésünkhöz; mindazonáltal, hogy a kérdés szélesebb arányokban megvitátást nyerjen, kiadatott egy öt tagu bizottságnak, mely Nagy Domokos aá-nak e tárgyban tett javaslatának elbírálásával kapcsolatosan, véleményes jelentését az egyházmegyei tanácsnak harminc nap alatt tegye meg.

Következtek a választások. Megható szép jelenet számba ment, midőn Kabos főgondnok volt esperes, Kovács Eleknek huszonkét éves papságát, közelebről tíz éves esperesi érdemeit méltatván, az egyházmegyei közgyűlés nevében az esperességet újra följánlotta. Általános éljenzés kísérte szavait. Könyvek közt köszönte meg a közbizalom ily impozáns módon való megnyilatkozását Kovács Elek. Ereje még gyöngé, egészsége csak a napokban kezdett visszatérni, de azért a közóhajtás előtt meghajlik, s a mily mértékben ereje engedni fogja, az egyházmegye gondnokai, s szeretett pap-társai támogatása mellett, tovább viszi az egyházmegye felvirágzására irányuló neki mindig kedves kötelességek teljesítését. Többszörös éljen kísérte az újra elválasztott esperes szavait.

Ezután kimondotta határozatilag közgyűlésünk, hogy a számvevői állást, nem lévén külön dotálja az egyházmegye főjegyzőjét, egybeköti a főjegyzői állással, oly módon, azonban, hogy a mikor a főjegyzői állás választás alá jön, az lesz a számvevő is, kit főjegyzőnek választ a közgyűlés.

Megalakult az újabb törvények alapján a fegyelmi bíróság is. Fegyelmi bírák lettek egyházi részről: Nemes Árpád és Vályi János, köri lelkész, ki aljegyzőnek is megválasztott, világi részről Gyöngyösi István egyházmegyei tanácsbíró.

Kijelölő bizottságba Hegyi Sándor, bonyhai lelkész lett megválasztva.

Orsz. gyámintézeti pénztáros Kakasy Márton, nagyteremi lelkész lett. Az ellenőrző bizottságba Bartalus Sámuel, Nemes Árpád, Mooré Domokos, Székely Sámuel és Hegyi Sándor lettek megválasztva, kik egyszersmind az egyházmegyei gyámintézet felügyelő bizottságának is tagjai.

Végre, néhány segély-kérvény lett elbírálva még, s ezek után d. u. két óraker, a közgyűlés véget érén, azzal az óhajjal mentünk szeretett gondnokaink vendégszerető asztalához, vajha mindig ilyen népes, a szeretetnek közszelleme által áthatott közgyűléseink lennének.

Nemes Árpád,
ref. pap.

TÁRCA.

A buddhizmus.

(Második közlemény.)

(Prof. Markus Dods D. D. »Mohammed, Buddha and Christ« című művének harmadik szakasza.)

(Folytatás.)

De, nem csak azt tünteti föl előttünk a buddhizmus, hogy mily hiábavaló munka magasztos erkölcsi elveket közzélni akarni az emberiséggel tiszta vallásos hit nélkül, hanem azt is föltárja, hogy az igazán tiszta természeti ösztönök éppen azon erkölcsiséghez vezetnek, melyet vallásunk tanít. Bizonyosság ez nekünk a mellett, hogy midőn idvezítő urunk énünk megöleklését kívánja, azt parancsolja, a mit maga az igazi emberi bölcsesség diktál, hogy t. i. csakis az emberiség javára munkálkodjunk.

A buddhizmus felől legilletékesebb élő tekintély, Mr. Rhys Davids, egy theoriát dolgozott ki, mely, bár szerintem több része van abban az ő fenkölt erkölcsi érzésének, mint a buddhista alapelveknek, mégis figyelmet érdemel ugy benső szépsége, mint szerzőjére való tekintetből ismeglőzteöket. E theoriából megláthatják Comte követői, hogy a buddhizmus nem csak ama teriálisban, és agnoszticizmusban, hanem az emberimádásban, és az egyénnek a nemért való feláldozásában is. Mert az elmélet így hangzik: a buddhista, midőn a Nirvánát keresi, tudja, hogy ehhez szükséges saját személyiségének kioltása; de, táplálja az a remény, hogy ezzel kevesbiteni fogja az emberi nyomort. Karmájának elpusztításával, az új lét eme magvának megsemmisítésével, egy egyén életét elvonja azon lények összeségéből, a kiknek a folyton megújuló születés fájdalmas körfolyamán kell átjutniok. »Az igazi buddhista szent nem piszkolja be önmehtagadása tisztaságát azzal, hogy vágyakozzék pozitív boldogság után, mit ezután élvezzen. Öntudata megszűnik érezni, de erénye él, s véghezviszi teljesen célját az érző lények nyomora összeségének kevesbitésében.« (Contemporary Review, 1877. január.) Közlebb segíti a világot nem-létének határához. Nem hagyja maga után a nyomor örökségét. Ő nem lesz, és senki sem lép helyébe; a lehető legkisebb összeköttetése van az étellel, és a szenvedéssel. A buddhizmus e tana analóg a pozitivistáknak a személyes megsemmisülésért kilátásba helyezett jutalmával, melyet oly megnyerően tolmácsol Eliot György:

»Bár ott lehetnék a halhatatlan holtak
Mennyei karában, a kik újra élnek,
Tisztában, mint egykor, a jók emlékében:
Nagylelkűségöknek áldott perceivel,
Merészen őszinte cselekvésük által,
Fütymálásával az Én hitvány céljának,
Fenkölt eszméikkel, mik az édig hatnak,
S csendes türelmökkel, arra ösztönzővel,
Hogy magasba törjünk — — — —

— — — — — Ez a jövő élet.«

(Ugyan e célra van szentelve Mr. John Morley néhány mondata, melyek az angol irodalom remekéi.)

Bizonyára illő Buddha követőjéhez az egyetemes jó utáni vágyódás e szeretete, s a mely vallásból logikai következetességgel ily eszmék származnak, ezzel bebizonyította, hogy érdemes a komoly tanulmányozásra, és nagy figyelemmel nézetre. Azt sem szabad elmellőznünk, hogy a keresztényt kivéve, egy vallás sem helyezett oly nagy súlyt az egyetemes könyörületesség indulatára, mint a Buddhizmus.

Maga Buddha mondá: »A ki balgatagul rosztat cselekszik ellenem, én azt visszafizetem neki nehezteléstől ment szeretetem reá árasztásával; minél több gonosz jó tőle reám, annál több jó származik tőlem reá.« »Az elvetemült, a ki megfeddi az erényest, hasonló azon emberhez, a ki fölfelé néz, s az égre akar köpni: köpése nem szennyezi el az eget, hanem alá hull, és saját orcáját piszkítja be.« Másutt, egy igen jellemző mondásban: »Száz főből álló sokaság jól tartása nem hasonlítható össze egyetlen egy igazán jó ember táplálásával; ezernyi jó ember megelégtetése nem hasonlítható össze egyetlen egy benső tanítvány eltartásának tényével; és így tovább, a buddhista szentek összes fokozatain át, mind addig, míg a legnagyobbhoz nem érünk.« »Ezerszer tizezer Pratyéka Buddhának jól tartása nem hasonlítható össze magának Buddhának táplálásával, és azzal, ha megtanulunk imádkozni hozzá, hogy a vágytól szabadítson meg minden élő teremtetést. Egy jó ember táplálása, azonban, végtelenül nagyobb érdem, mint hallgatni a mennyről, földről, lelkekről, és démonokról szóló kérdésekre, miként a közönséges emberek cselekesznek. E dolgok nem hasonlíthatók össze azon vallásos kötelességekkel, melyekkel szüleinknek tartozunk. Szülőink valóságos istenek.« (Beal's Buddhist. Script. 193—194. l.) És a mint megjegyeztük volt, nem csak a szülők, és buddhisták iránti szeretet parancsoltatik a hívőknek, hanem az egyetemes könyörületesség, a minden élő lény iránt való legigazabb szeretet. »Miként az anya, még élte kockáztatásával is, védi gyermekét, az egyetlen, éppen oly mérték nélkül terjedjen ki a jó akarat minden lényre. A mértéket nem ismerő jó akarat, a semmitől nem akadályozott szeretet, és barátság, uralkodjék az egész világon, fent, alatt, és körös-körül« De, jóllehet, Buddha gyakorolta ezen universzális könyörületességet, és forgolódott abban az igazság utáni kutatásai közben ugy a világ, mint a maga jóvoltáért, ez azonban nem bizonyítja azt, hogy ő a megsemmisülést azért kívánta volna, hogy kevesbitse a nyomort, mint inkább, hogy korlátozza a magát. Valóban, azon szavak, melyekkel Buddha újjongva magasztalja a világoosság derengését elméjében, arra mutatnak, hogy az újjászületés veszélyétől való szabadulásnak kizárólag a maga javáért örvend. »Különféle lélekvándorlásokon mentem át, s mindig hasztalan igyekvém megtalálni testem templomának megépítőjét. Fájdalmas az ismétlődő lélekvándorlás. Most azonban, oh építő, fel vagy fedézve. Nem építendész nékem másik hajlékot. Alkotásod elromolt, építő pálcád eltörött. A Nirvánába ment lelkem. Elértem a vágy kioltását.« (Eltérő fordítást ad Hardy: Manual, 180—181. l.)

A buddhizmusnak semmi szüksége kétes származású érdemre. Megvan a maga természetes, és nyilvánvaló érdeme. Hirdeti amaz alap-igazságot, hogy az emberek csak úgy nyernek szabadulást bal-végzetüktől, és jutnak a boldogságra, ha a tökéletes élet, és jellem magaslatára emelkednek. És akkor hirdeté ez üdvönt, midőn az indiai durva papi rendszert, rituálijusával, és kaszt-rendszerével együtt, haszontalan tehernek találták az emberék. Buddha nem lépett harcra a kaszt-rendszer ellen, hanem a mint megtalálá az üdvösséget az emberi természet vizsgálása által, és ez üdvösség egyiránt alkalmas volt mindenkinek: a hol a buddhizmus túlsúlyra jutott, a kaszt-rendszer elveszté vallásos

jelentőségét. A buddhizmusnak tehát az az érdeme, hogy megelőzte a keresztyénséget két igen lényeges vonásban, egyetemességében, és erkölcsi jellemében. Minden ember üdvözülhet, és üdvözül is, de nem külső szertartások, vagy gépies cselekvények, hanem a keblében levő gonosztól való szabadulás által.

Azt azonban el kell ismernünk, hogy a buddhizmus a gyakorlatban nagy mérvű kudarcot vallott. Nincs tartomány, hol oly mély gyökeret vert volna, mint Mongolországban, és itt magasztos erkölcsi felfogása ismeretlen; ellenben, a rendszerben rejlő rosznak csirái gazdag kifejlődést nyertek. Hogy elsőnek említsük, a buddhizmus a legfőbb boldogságot az elmélkedő egyének számára tartá fenn, a kik úgy mennek át a világon, mint folyamon lefelé úszó palca, nem közeledve egyik parthoz sem. Alapelvei majdnem megakadályozzák a népesség szaporodását. Ha az élet csakis nyomoruságos lehet, úgy a nőtlen egyén magasabb rendű, mint a nő. S minthogy az jó buddhista lehet, a ki a közönséges világi foglalkozásokon felül egy családot is táplál: e rendszernek az a tényleges következménye, hogy a mely országokban hatása leginkább érezhető, a férfi lakosságnak legalább is egy harmada láma, vagy szerzetes. Ugy halljuk, hogy egy zárdában 30,000 láma él együtt, és Tibet, és Mongolország számos más klostromában a benlakók száma ezerekre rug. Innét van aztán, hogy némely tartományban a népesség ezen korlátozása áldásos, tekintve a talaj terméketlen voltát, és a költözködés nehézségeit. A buddhizmus, és polyandria olyan roszak, melyek jóra munkálnak. Azonban, a lakosság ily tetemes részének tartozkodása a produktív munkától, és adó-mentessége, úgy szintén az a miatti állandó rettegés, hogy a khinai birodalomban (Wilson, II. 373. l. Wilson's Abode of Snow, 224. l. sat. Prejevalsky's Mongolia, I. 76. l.) oly nagy számu, és a Dalai Láma egy szavára haragra kész ember tartózkodik határaihoz közel: aggályt keltőleg késlelteti ezen tartományok mivelődését. A szerzetesi élet (Lamaism) mig egyrészt a buddhizmus főerejét képezi, másrészt, a legújabb kutatások szerint, Mongolorzágnak »legrettenetesebb átka«. (Prejevalsky, I. 80. l.) A kegyetlenség, és erkölcstelenkedés, a mely két bűn ellen az ő buddhizmus a legnagyobb nyomatékka kikelte, közönséges, és büntetlen dolog itt. A buddhista, mielőtt leülne, elsöpri helyét, hogy egy bogarat össze ne zúzzon: az ejtett foglyokat hideg vérral gyilkolja le; és azt a vallást, mely alapításakor oly nagy súlyt fektetett az elmélődésre, és bölcsességre, Burmáht kivéve, irgalmatlanul tudatlan papság képviseli.

(Vége következik.)

Különfélék.

= A napokban megküldtük esperes-társainknak azoknak az egyházaknak, és lelkészeknek hosszú névsorát, a melyek, és a kik a folyó évről még mindig hátrálékban vannak, azzal a szives kéréssel, hogy sürgessék meg az illetőket kötelezettségük teljesítésére. Örvideni fogunk, ha eredménye lesz. Várunk dec. 10-ig. Ha eredménye addig nem lesz, megtéve jelentésünket az Igazgató-Tanácsnál, nehéz szívvel bár, de oly lépésre kell elhatározunk magunkat, mely hatá-

rozni fog a »Prot. Közlöny« léte, vagy nemléte felett.

Kolozsvártt, 1896. nov. 24. 1896.

Szász Gerő.

= Cell Ignác, volt kézdimártonfalvi lelkész aa. a bölöni ev. ref. egyházközség lemondás folytán megüresült lelkészi állomására, a hívek egyhangu meghívása, következtében megválasztván, székfoglaló beszédét nov. 22-én tartotta meg, s foglalta el állomását híveinek nagy öröme, hol a beiktatást Kövér András, esperes végezte. Kísérje siker új állomásán is, és istennek lelke szentelje meg, hogy a sok papválasztás, és torzalkodás után hirdethesse az örök ígét őt szerető híveinek lelki öröme, és az anyagilag zilált állapotban levő egyházközség javára.

= A »Sárospataki Lapok« legközelebbi száma reflexiókat közöl Andrásy Kálmán tollából a lapunkban megjelent Kenessey Béla tanévet megnyitó igazgatói beszédére. Röviden összegezve, ebből áll: Kenessey azt állítja, hogy fontos, értékes az, a mi eredeti, tehát a leendő papoknak a biblia nyelvét kell megtanulni, hogy eredeti szellemébe behatolhassanak. Andrásy oda konkludál, hogy a bibliai nyelv-elsajátítás a theol. ifjakra nézve csupán kényszer-zubbony, melyet igen nagy örömmel, és a legkevesebb kár nélkül vet le, a mint a vizsgákon túlesik, és ezzel zárja be megjegyzéseit: a tudós, lelkes ifju professzor úr gondoljon ki valami jobbat, és hagyjuk már a multnak, a mi régen a multté. Meg vágyunk győződve, hogy Kenessey áll a maga igazsága mellett, és érdeklődéssel várjuk az eszméi, elvi mérközést, mely tisztesség lesz mindkét félre nézve.

= A Prot. Irodalmi Társaság igazgató választmánya folyó hó 17-én ülést tartott. A kiadványokról szóló titkári jelentésen; a bizományos elszámolásán, tehát a folyó ügyeken kívül, két fontos javaslatot hozott. Az egyik, hogy »Házikincstár« cím alatt hiterősítő könyvsorozatot indít meg, melynek első kötetét Miller »Silent Times« (Csendes órák) angol műve fogja képezni, és a melyet Szász Károly, püspök, fog magyarra átdolgozni. A másik az, hogy »Magyarázatos Biblia« megindítására bizottságot küldött ki, hogy javaslatot készítsen a munka szellemi előállítására. Ez utolsóra vonatkozólag legközelebb hozzászólunk.

= Hálás köszönet. (Folytatás, és vége.) Csonka Józsefné 10 kr. Almási Jánosné 10 kr. Gazner Árpádné 30 kr. Prodán Etelka 40 kr. Asztalos Józsefné 20 kr. Etédi Józsefné 20 kr. Szócs Gáborné 40 kr. Gönci Sándorné 20 kr. Fodor Istvánné 10 kr. Gönci Lajosné 10 kr. Vajna Gáborné 20 kr. Kósa Józsefné 50 kr. Gyányi Lajosné 30 kr. Horváth Miklósné 20 kr. ifj. Cakó Mártonné 50 kr. ifj. Orosz Józsefné 30 kr. Isza Sámuelné 10 kr. id. Isza Andrásné 10 kr. id. Szabó Tamásné 10 kr. Finta Pálné 15 kr. Debreceni Ferencné 50 kr. özv. Molnár Jánosné 50 kr. Varga Istvánné 50 kr. Derzi Domokosné 50 kr. Baja Józsefné 50 kr. Vizi Andrásné 10 kr. Vernes Györgyné 20 kr. Nyikulics Józsefné 50 kr. Ecsedi Istvánné 50 kr. id. Balog Mártonné 50 kr. özv. Szabó Sándorné 50 kr. Magyarosi Józsefné 30 kr. Szabó Dénesné 50 kr. Rác Jánosné 20 kr. Szabó Mártonné 10 kr. özv. Szabó Mártonné 50 kr. Bóné Józsefné 50 kr. Debreceni Györgyné 30 kr. Pető Jánosné 10 kr. Farkas Mártonné 20 kr. Kóvács Attiláné 20 kr. özv. Sipos Sámuelné 20 kr. Szabó Józsefné 30 kr. Nagy Pálné 50 kr. Viski Sándorné 50 kr. Szabó Lajosné 30 kr. özv. Szabó Józsefné 20 kr. Papp Anna 50 kr. id. Bóné Andrásné 30 kr. Cakó Anna 50 kr. Kassai Károlyné 20 kr. Finta Borbála 20 kr. Ceglédi Lászlóné 50 kr. Székely Józsefné (szücs) 5 kr. Pető Zsuzsa 20 kr. id. Orosz Józsefné 50 kr. Nagy Jánosné 50 kr. Dénes Mihályné 20 kr. Lengyel Józsefné 30 kr. Ilyes Józsefné 30 kr. ifj. Gönci Sándorné 10 kr. Turbuc Józsefné 50 kr. Ebergyényi Kálmán 1 firt. dr. Papp Samu 20 firt. Egerházy Lajos 5 firt. Összesen 134 firt 20 kr. Hálás köszönet és elismerés illeti Csekme Jánosné és Zalányi Györgyné urasszonyokat, kik fáradságtalan buzgalommal igyekeztek ezen általuk megpendített eszmének testet adni; nemcsak, hanem méltó befejezésül egy régóta óhajtott ezüst keresztelő serleget ajándékoztak. Mindazon ajándékokat a nov. 1-én tartott reformációi emlékünnepepen mutattuk be a gyülekezetnek, a mely alkalommal a közreműködött tordai férfi dalárdát, igazán klasszikus előadásáért, dicséret és elismerés illeti. Ujtorda, 1896. nov. hó. Egerházy Lajos, ref pap.

= Nyilvános nyugtázás a »Dr. Kovács Ödön« alapítványra befizetett hozzájárulásokról. Szász Domokos, püspök, 50 firt. gr. Bethlen Bálint 50 firt. Tamó Gyula 5 firt. Molnár

Lőrinc 4 frt. Benedek Dénes 5 frt. Nemes Ferenc 1 frt. Borbély Sándor 2 frt. Benedek Ferenc 3 frt. Nagy Imre 2 frt. Kiss Sándor 15 frt. ifj. Péter Károly 4 frt. Vásárhelyi Boldizsár 5 frt. Kusztos Gyula 2 frt. Péchy Árpád 10 frt. Bornemissza Károly 2 frt. Kovács Albert 5 frt. Gyárfás Albert 10 frt. Kovács József 5 frt. Szabó Lajos 3 frt. Nagy József 3 frt. Bodor János 10 frt. Molnár Albert 10 frt. Ferenczi István 3 frt. Zsigmond Károly 5 frt. Jakab Dénes 1 frt. Ferenci Endre 1 frt. Bedő Ferenc 5 frt. Sylvester Domokos 5 frt. Vadas Albert 2 frt. Keresztesi Gyula (Nagy-Ercse) 1 frt. Csekme Ferenc 5 frt. Tavasz József 5 frt. Balogh Sándor 3 frt. Diószeghi Mór 1 frt. Benkő Ferenc 1 frt. Nagy Albert (B.-Madaras) 5 frt. Nagy József (Kérő) 4 frt. Zagoni Pál 10 frt. Bartalus János 10 frt. Csontos Olivér 5 frt. Kovács Gábor 1 frt. Benedek Árpád 1 frt. Nemes Samu 5 frt. Bartha Lajos (Gyéres) 1 frt. Simon Antal 2 frt. Kövér András (Nagy-Ajta) 5 frt. Dósa Sámuel 5 frt. Gáspár János 2 frt. Kiss József 5 frt. Lőrinc János 1 frt. Pünkösti István 3 frt. Berde Sándor (Vérvölgy) 1 frt. Földes György 2 frt. 50 kr. Szász Márton 2 frt. 50 kr. Dávid József 1 frt. Miklósi József 3 frt. Bacó Mózes 5 frt. Kovács Árpád 1 frt. Benedek Károly 5 frt. Zayzon János 3 frt. Nemes Árpád, M.-Bodon, 5 frt. Vén Mihály 10 frt. Vajda Ferenc 1 frt. Lénárt József 5 frt. Vásárhelyi László 2 frt. 50 kr. Bogdán József 1 frt. Nagy Domokos 2 frt. Ceglédi János 5 frt. Tóth Sámuel 5 frt. Kövér János 5 frt. Fehér István 4 frt. Veress Károly (Papoc) 5 frt. Elek László 2 frt. Tamó Gyula (Alpestes) 5 frt. dr. Soós Kálmán 3 frt. Péter Antal (Lőrincréve) 5 frt. Szász Lajos 1 frt. Lengyel István 2 frt. Jancsó Sándor 5 frt. Málnási Károly 5 frt. Balla Károly 2 frt. dr. Bartók György 10 frt. Keresztesi Gyula (Sófalva) 3 frt. Dósa Dénes 5 frt. Kónya Dénes 3 frt. Szabó Géza 5 frt. Teleki József 5 frt. Bőjthe Ödön 1 frt. 50

kr. Juhász Izidor 2 frt. Polgári Károly 2 frt. Tunyogi Béla 2 frt. Kovács Sándor 5 frt. Csató János 5 frt. Egy nem inskribált tanítvány 5 frt. Berde Sándor (theol. tan.) 10 frt. Szécsi Ferenc 10 frt. Rákosi Lajos 5 frt. A jubileumra vett csokor árából fenmaradt 1 frt. Mester János 2 frt. Ferenc Samu 10 frt. Köblös István 3 frt. Nagy Károly 10 frt. A jubileumi hangverseny tiszta jövedelme 133 frt. 86 kr. Székely Sándor 3 frt. A nagyenyedi ev. ref. theol. akadémia ifjúsága 100 frt. Szilágyi Farkas 10 frt. Fekete Gerő 2 frt. Demes Péter 2 frt. Nagy Albert (Szék) 3 frt. Pásztohi Dénes 5 frt. László János 3 frt. Molnár László 1 frt. Csürös Ferenc 5 frt. Emlékkönyvekből 122 frt. Jakab Károly 2 frt. Moór Károly 3 frt. Szabó Lajos 1 frt. Sükösd Mihály 3 frt. Belle Lajos 2 frt. Jenei Sándor 1 frt. Nagy Mihály 1 frt. Jakabházi Dániel 2 frt. Solymosi Lajos 1 frt. Tankó Béla 1 frt. Papucs Dávid 1 frt. Nagy Lajos 10 frt. A »Nagyenyedi kisegítő-takarékpénztár 20 frt. Erdélyi Béla 2 frt. 50 kr. Bartos Gábor 2 frt. Összesen 965 frt. 36 kr. melyből levonva a költségeket 400 frt. 90 krt. marad az alapítványra 564 frt. 46 kr. Nagy Károly, theol. tan. pénztárnok.

Szerkesztői nyiltposta.

= Lőrinczy Gábor úrnak. M.-Kályán. Az a Javaslát nem bánt senkit; kárát nem akarja senkinek. Célja, szándéka, intencioja egészen humánus: mért kell ahhoz hát ilyen formában hozzá szólni? Egész tisztelettel mellőzzük. A legkésebb szívvel adunk helyet az ellenkező véleménynek, de az indokolatlan animozitás nem felel meg sem izlésünknek, sem a célnak, sem a nyilvánosság magas méltóságának.

HIVATALOS RÉSZ.

4161—1896.

KÖRRENDELET, valamennyi nt. Esperes urhoz.

Az országos ev. ref. lelkési özvegy-árva gyámintézet javára az alapszabály 18. § ában rendelt belépési járulékok, és tagsági díjak befizetésének határideje e hó 1-én lejárt, mindazáltal a folyó évre esedékes összegnek alig negyed része folyt be.

Utasítjuk ennél fogva az összes hátrálékos egyházmegyék nt. Espereseit, különösen is a moldva-oláhországi, küküllői, orbai, nagy-sajói, kézdi, kolozs-kalotai, nagy-szebeni, deési, udvarhelyi, erdővidéki, és széki egyházmegyéket, hogy a hátrálék tartozásokat, még e hó folyamán, multhatatlanul küldjék föl a gyámintézet végrehajtó bizottságához.

Kolozsvárt, 1896. november 18.

Kádár János,
s-titkár.Szász Gerő,
az elnök-helyett.

4250--1896.

KÖRLEVÉL, valamennyi erdélyrészi evang. református kollegium mélt. t. Elöljáróságának.

Tudomás, és további eljárás végett tudatjuk, hogy az idei december havi javító érettségi vizsgálat a kolozsvári ev. ref. kollegiumban december hó 19-ik napján, br. Bánffy Ernő, egyházkerületi igazgató-tanácsos, és kollegiumi gondnok öméltósága elnöklése mellett fog megtartatni.

Kolozsvárt, 1896. november 21-én.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.Szász Gerő,
az elnök helyett.

1568—1896.

PÁLYAZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe kebelezett atosfalvi leányegyházközség levítanító állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: tisztességes lakáson és kerten kívül, 432 frt. 85 kr. mely 165 frt. 85 kr. értékben kepéből, tűzfából és kanonika-porcióból áll, 267 frt. pedig államsegély.

Pályázati: határnap 1896. dec. 18. Folyamodványok nt. Ravasz János esperes aához küldendők, Mező-Bándra.

Kolozsvárt, 1896. nov. 24 Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

1555—1896.

PÁLYAZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe kebelezett maros-szentgyörgyi egyházközség levítanító állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: Jó lakáson és kerten kívül, 140 frt. 2 kr. értékű kepe és kanonika-porció, az egyházközség pénztárából 7 frt. 33 kr. a Baldácsi-alapból rendszeresített segély 100 frt. államsegély 160 frt. összesen 407 frt. 35 kr.

Pályázati: határnap, 1896. dec. 18 Folyamodványok nt. Ravasz János esperes aához küldendők, Mező-Bándra.

Kolozsvárt, 1896. nov. 22. Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

1558—1896.

PÁLYAZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a nagy-enyedi egyházmegyébe kebelezett istvánházi egyházközség IV. osztályu lelkészi állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: hivatalos felszámítás szerint, 348 frt. 93 kr. ebből br. Kemény Pál patrocíniuma 50 frt. egyháztagok termény- és borpénz-járuléka 196 frt. 80 kr. az egyházközség pénztárából 44 frt. tizennygy hold 272 négyszögöl kánonika-porció kataszt. tiszta jövedelme 38 frt. 13 kr. (haszonbéri jövedelme 100 frt.) stóla, és közmunka 20 frt. Ezen kívül, szabad legeltetési jog a községi legelőn, tisztességes lakás, gazdasági épületekkel, veteményes, és gyümölcsös kerttel.

Pályázati határnap: 1896. dec. 20. Folyamodványok nt. Sándor János, esperes aához küldendők, Miriszlóra, u. p. Nagy-Enyed.

Kolozsvárt, 1896. nov. 22 Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

7—1896

MEGHIVÓ.

Az udvarhelyi egyházmegye általános papi értekezletét folyó évi dec. 8-án, délelőtti 9 óraker tartja meg Sz.-Udvarhelyen, a ref. kollegium nagytermében, a melyre a lelkészek s érdeklődő világiak meghívának.

Tárgysorozat: 1. Ima. 2. Elnöki megnyitó. 3. Az egyházi téren egy év alatt előfordult nevezetesebb események ismertetése. 4. A fiókkörök munkásságának előterjesztése, s az általános érdekű tárgyak feletti eszmecsere. 5. Döntés az oltmenti és etédvidéki fiókkörök jövőben való fennállása, vagy más körökbe való beosztása felett. 6. Indítványok.

Kecsetben, 1896. nov. 20-án.

Menyhárt András,
ált. ért. elnök.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.